

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

Народна банка Србије

2009

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

2009

Уводна реч

У години када су последице светске економске кризе у пуној мери дошле до изражаја на финансијским тржиштима, Народна банка Србије је остварила своје законом утврђене циљеве – и стабилност цена и стабилност финансијског сектора. Од 2009. године Народна банка Србије спроводи режим експлицитног таргетирања инфлације и, у сарадњи с Владом Републике Србије, утврдила је средњорочне циљеве за укупну инфлацију мерену потрошачким ценама. Циљ за крај 2009. године био је $8 \pm 2\%$, а остварена инфлација је износила 6,6%. Циљ је остварен коришћењем референтне каматне стопе као основног инструмента монетарне политике. Рестриктивна монетарна политика, као и конзервативна политика надзора пословања банака, које су вођене у претходном периоду у потпуности су потврдиле своју оправданост, што је Народној банци омогућило да прилагођава регулативу како би негативне ефекте светске економске кризе ублажила. Резултат тога била је очувана стабилност банкарског и финансијског система.

У 2009. годину смо ушли с високом инфлацијом и високом референтном каматном стопом, која је износила 17,75%. Са смањивањем инфлаторних очекивања и инфлације током године (од јуна до децембра забележена је чак дефлација од 0,3%), референтна каматна стопа је смањивана осам пута. На крају године референтна стопа је износила 9,50%, што је допринело како постепеном смањењу каматних стопа банака, тако и јефтинијем задуживању државе путем трезорских записа.

Народна банка Србије је већ на почетку 2009. године изменама регулативе утицала на побољшање ликвидности банака и јачање њихове кредитне активности, а клијентима банака, преко своје регулативе, омогућила повољније услове отплате кредита. Банке су биле стимулисане да кредите у девизном знаку конвертују у динарске кредите, као и да, без додатних накнада, одобравају превремено враћање одобрених кредита. Потпуно је укинута ограничење којим се кредитна активност банака према становништву везује за висину њиховог основног капитала. Банкама је омогућено да не издвајају обавезну резерву на износ обавеза у динарима и девизама по основу депозита и кредита примљених из иностранства током целе године, како би се допринело њиховом повољнијем задуживању у иностранству. Поред тога, основица за обрачун обавезне резерве је умањена за износ кредита које су банке одобриле привреди за финансирање инвестиција и сличне намене, као и за износ потрошачких кредита, у складу с Програмом Владе. Иста олакшица

уведена је и за кредите за одржавање ликвидности и финансирање трајних обртних средстава.

После координационог састанка који је, под окриљем ММФ-а, одржан у Бечу 27. марта 2009. године с банкарским групама активним у Србији, те банкарске групе су се обавезале да изложеност према Србији у наредне две године одрже најмање на нивоу из децембра 2008, као и да показатеље адекватности капитала и ликвидности одрже изнад прописаних оквира. Оне су прихватиле и обавезу да ће размотрити могућност превентивне докапитализације ако стрес-тестови, које буде спровела Народна банка Србије по методологији усаглашеној с ММФ-ом, покажу да би показатељ адекватности капитала у случају евентуалног остварења песимистичног сценарија пао испод прописане границе.

С друге стране, Народна банка је припремила Програм подршке финансијској стабилности земље, који је усмерен на обезбеђивање континуираног приступа динарским и девизним изворима ликвидности, превентивно деловање ради очувања квалитета активе банака обезбеђивањем оквира за измену услова отплате кредита клијентима банака и смањење одлива девизних средстава, а тиме и стабилизацију девизног тржишта.

Банкама које испуњавају наведене услове Народна банка Србије је ставила на располагање нове изворе ликвидности, динарске кредите с роком доспећа до годину дана и краткорочне девизне своп трансакције, као и одређене олакшице у систему обрачуна и издвајања девизне обавезне резерве, а услови за класификацију билансне активе и ванбилансних ставки банке су даље ублажени. Континуираним смањењем стопе динарског дела девизне обавезне резерве за банке потписнице тзв. Бечког споразума, са 40% на 20%, додатно је побољшана динарска ликвидност банкарског сектора.

Захваљујући подршци која је пружена банкама у превазилажењу последица кризе, обезбеђивању солидне позиције ликвидности и управљању повећаним кредитним и девизним ризиком, у Србији је одржана стабилност банкарског система. Извршени стрес-тестови за 31 банку показали су да је банкарски сектор отпоран на евентуалне спољне и унутрашње потресе и да не постоји потреба за додатном докапитализацијом. И поред погоршаних услова пословања, банкарски сектор је остао профитабилан, при чему је по основу додатних издвајања за резерве капитал повећан за 6,6%. О поверењу у банкарски сектор сведочи чињеница да је, после удара у виду наглог повлачења више од милијарду евра девизне штедње из банака у последњем тромесечју 2008. године, та штедња враћена у банке и наставила је да расте. Девизна штедња је у 2009. години повећана за 26%, или за више од 1,2 милијарде евра, и на крају године грађани су на штедним уложима у банкама држали више од шест милијарди евра.

Девизне резерве Народне банке Србије су у 2009. години повећане за више од 2,4 милијарде евра и на дан 31. децембра су износиле близу 10,6 милијарди евра, а Народна банка Србије је и у условима светске економске кризе обезбедила да девизно тржиште несметано функционише. Висок раст девизних резерви резултат је задуживања на основу аранжмана с ММФ-ом, али и смањења текућег дефицита платног биланса у условима реалне депрецијације динара и смањене агрегатне тражње.

Процес реструктурирања у Народној банци Србије је у 2009. години настављен и на крају године Народна банка Србије је имала 2.288 запослених, или 9,3% мање него у 2008, али је њихова квалификациона структуром била знатно повољнија.

У 2009. години Народна банка Србије је остварила вишак прихода у износу од 54,5 милијарди динара, од чега је реализовано четири милијарде динара. Из реализованог вишка прихода у корист буџета Републике Србије је распоређено близу 2,6 милијарди динара.

Одржање стабилности финансијског система и цена у условима светске економске кризе допринело је да пад економске активности буде релативно мали и поред знатног смањења текућег дефицита платног биланса и релативно слабије експанзивности јавних финансија у односу на друге земље у региону.

Гувернер

Радован Јелашић

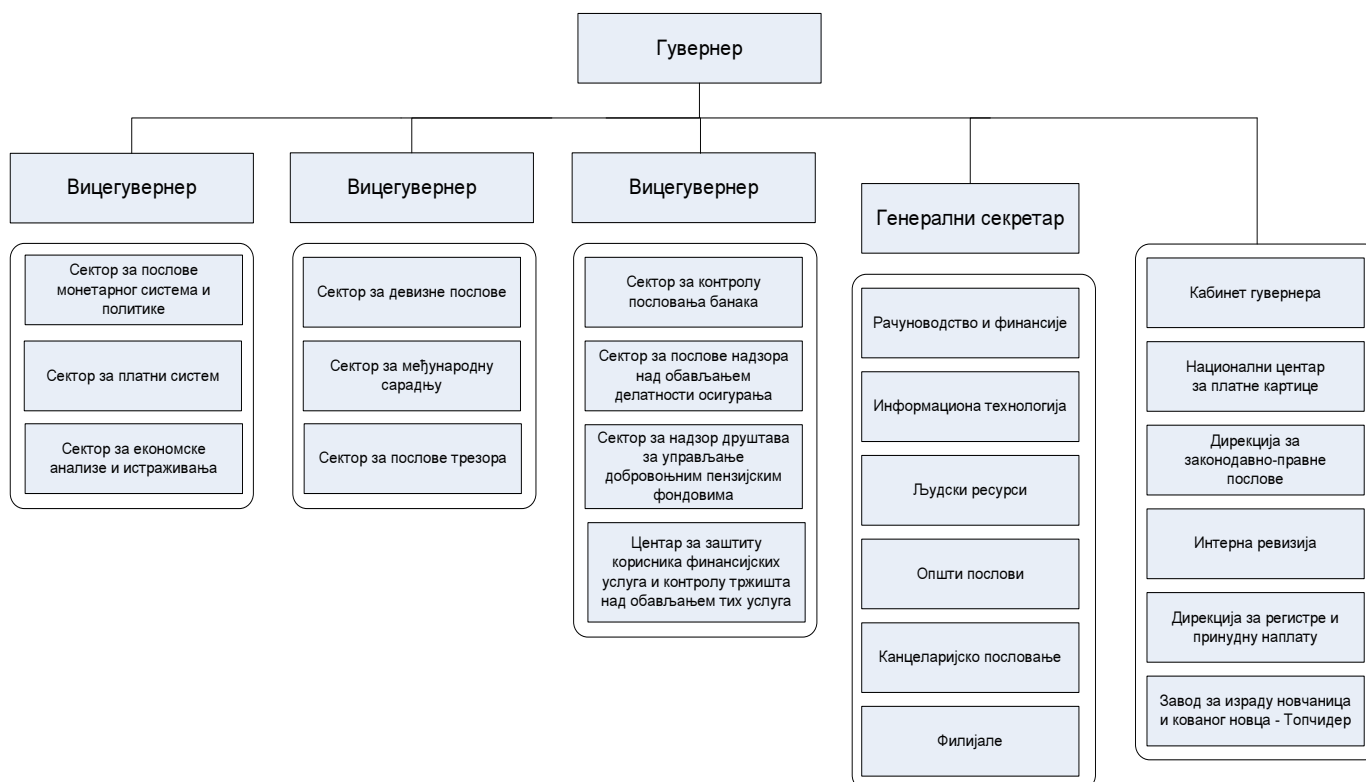
САДРЖАЈ

ОРГАНИЗАЦИОНЕ ШЕМЕ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	9
А. МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА	15
1. Стратегија монетарне политике	17
2. Макроекономска кретања	20
3. Монетарна политика у 2009. години и остварење циљане инфлације	41
4. Монетарна политика у 2010. години	55
Б. ФИНАНСИЈСКА СТАБИЛНОСТ, СУПЕРВИЗИЈА И НАДЗОР ФИНАНСИЈСКОГ СЕКТОРА	61
1. Банкарски сектор и супервизија банака	63
2. Послови надзора над обављањем делатности осигурања	78
3. Надзор друштава за управљање добровољним пензијским фондовима	84
4. Сектор финансијског лизинга	87
5. Финансијска стабилност у 2009. години	92
В. ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	97
1. Управљање девизним резервама	99
2. Девизна регулатива	105
3. Односи са иностранством	108
4. Издавање новчаница и кованог новца и послови трезора	116
5. Платни промет	119
6. Послови принудне наплате	124
7. Заштита корисника финансијских услуга	125
8. Послови Националног центра за платне картице	129
9. Законодавно-правна делатност	130
10. Интерна ревизија	133
11. Економске анализе и истраживања	134
12. Информисање јавности	137
13. Организациона структура и људски ресурси	139
14. Информациона технологија	141
Г. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ ЗА 2009. ГОДИНУ	143
Прилог: Споразум Народне банке Србије и Владе Републике Србије о циљању (таргетирању) инфлације	151

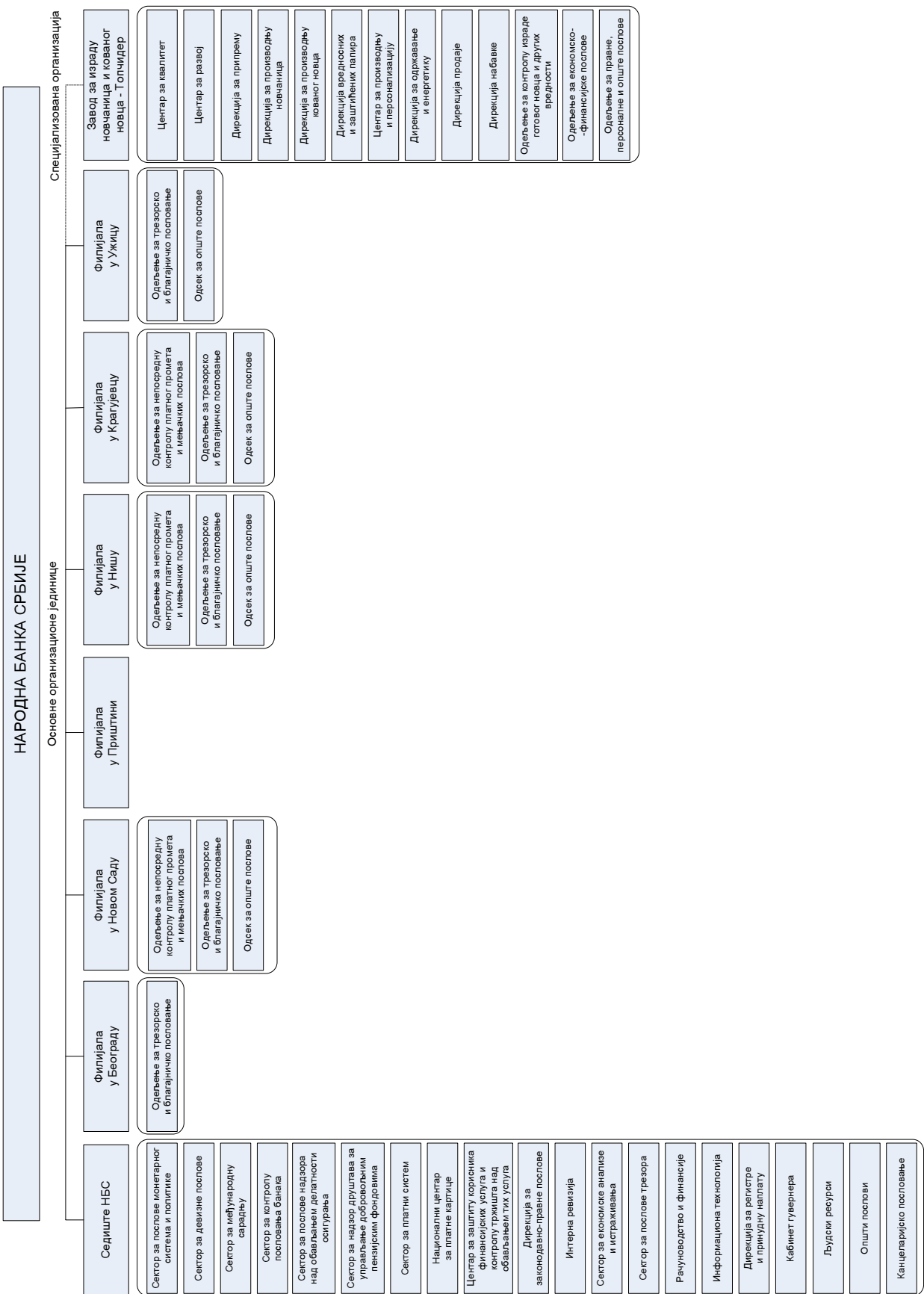
РУКОВОДСТВО НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2009)

<table><tr><th colspan="2">ГУВЕРНЕР</th></tr><tr><td colspan="2">Радован Јелашић</td></tr></table>				ГУВЕРНЕР		Радован Јелашић					
ГУВЕРНЕР											
Радован Јелашић											
<table><tr><th>ВИЦЕГУВЕРНЕР</th></tr><tr><td>Бојан Марковић</td></tr></table>	ВИЦЕГУВЕРНЕР	Бојан Марковић	<table><tr><th>ВИЦЕГУВЕРНЕР</th></tr><tr><td>Ана Глигоријевић</td></tr></table>	ВИЦЕГУВЕРНЕР	Ана Глигоријевић	<table><tr><th>ВИЦЕГУВЕРНЕР</th></tr><tr><td>Мира Ерић-Јовић</td></tr></table>	ВИЦЕГУВЕРНЕР	Мира Ерић-Јовић	<table><tr><th>ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР</th></tr><tr><td>Гордана Петковић</td></tr></table>	ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР	Гордана Петковић
ВИЦЕГУВЕРНЕР											
Бојан Марковић											
ВИЦЕГУВЕРНЕР											
Ана Глигоријевић											
ВИЦЕГУВЕРНЕР											
Мира Ерић-Јовић											
ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР											
Гордана Петковић											

КООРДИНИРАЊЕ РАДОМ У НАРОДНОЈ БАНЦИ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2009)

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2009)

А. МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА

1. Стратегија монетарне политике	17
2. Макроекономска кретања	20
2.1. Међународно окружење	20
2.2. Платнобилансна кретања, међународна инвестициона позиција земље и спољни дуг	21
2.3. Монетарна кретања у 2009. години	31
2.4. Економска активност	36
2.5. Кретање цена	37
2.6. Зараде и запосленост	39
2.7. Фискална политика	40
3. Монетарна политика у 2009. години и остварење циљане инфлације	41
3.1. Монетарна политика	41
3.2. Инструменти монетарне политике	41
Каматне стопе Народне банке Србије	41
Операције на отвореном тржишту хартија од вредности	43
Планиране активности Народне банке Србије на тржишту новца у 2010. години	45
Обавезна резерва (динарска и девизна основица)	45
Операције на међубанкарском тржишту девиза	47
Остали инструменти	50
3.3. Остварење циљане инфлације у 2009. години	52
3.4. Мере Народне банке Србије за ублажавање ефеката финансијске кризе	54
4. Монетарна политика у 2010. години	55
Меморандум Народне банке Србије о утврђивању циљане стопе инфлације за период од 2010. до 2012. године	57

1. Стратегија монетарне политике

Циљање инфлације као стратегију монетарне политике Народна банка Србије је формално прихватила од 1. јануара 2009. године у складу са *Споразумом о циљању (таргетирању) инфлације* (Прилог на стр. 153), који су закључиле Народна банка Србије и Влада Републике Србије. Принципе тог режима монетарне политике Народна банка Србије је у праксу уводила постепено од 2006. године. Народна банка Србије и Влада Републике Србије су оцениле да циљање инфлације у датим околностима представља најадекватнији режим монетарне политике. На основу тог споразума, Монетарни одбор Народне банке Србије је усвојио *Меморандум о циљању (таргетирању) инфлације као монетарној стратегији*¹, којим се дефинишу основни принципи режима инфлационог таргетирања.

Као и у периоду припреме за формални прелазак на нову монетарну стратегију, циљана стопа инфлације је једина нумеричка смерница за монетарну политику Народне банке Србије. Народна банка Србије настоји да подржи и спровођење економске политике Владе под условом да тиме није угрожено остваривање циљане стопе инфлације, нити стабилност финансијског система.

Новину у 2009. години представља то што је Народна банка Србије преузела одговорност за укупну, а не само за базну инфлацију, с тим да буде укључена у процес планирања промена регулисаних цена. Циљање укупне уместо базне инфлације омогућава ефикаснију комуникацију с јавношћу и тиме већи утицај на стабилизацију инфлационих очекивања, која су кључна при доношењу одлука економских субјеката. Циљану стопу инфлације утврђује Народна банка Србије у сарадњи с Владом, на основу анализе текућих и очекиваних макроекономских кретања и средњорочног плана корекције регулисаних цена на које Влада има директан или индиректан утицај. На тај начин је одговорност за контролу инфлације институционално разграничена између Народне банке Србије и Владе и истакнута чињеница да остваривање циљева за инфлацију захтева не само адекватну монетарну политику већ и одговорну фискалну политику и придржавање планираног раста регулисаних цена.

Координација монетарне и фискалне политике и политике доходака од кључног је значаја у режиму циљања инфлације. Влада се *Споразумом о циљању (таргетирању) инфлације* обавезала да ће спроводити одрживу и

¹ Меморандум Народне банке Србије о циљању (таргетирању) инфлације као монетарној стратегији усвојен је на седници Монетарног одбора Народне банке Србије 22. децембра 2008.

предвидиву фискалну политику у складу с циљаном инфлацијом и да ће се придржавати планираног раста регулисаних цена. Раст регулисаних цена у 2009. години је износио 15,5%, што је незнатно изнад договореног раста цена ове групе производа за ту годину ($13\% \pm 2$ п.п.). У 2010. години планиран је раст регулисаних цена од $9\% \pm 2$ п.п., а у 2011. од $7\% \pm 2$ п.п. Народна банка ће пратити фискалну политику и кретање регулисаних цена како би на време реаговала и упозорила на евентуална одступања.

Поред преузимања одговорности за укупну инфлацију, Народна банка Србије од 2009. године настоји да постигне циљеве за инфлацију мерене годишњом процентуалном променом индекса потрошачких цена, а не индекса цена на мало, што је у складу с међународним стандардима и праксом других централних банака које циљају инфлацију. Инфлација мерена индексом потрошачких цена потпуније одражава кретање цена, пре свега захваљујући чињеници што овај индекс додатно обухвата угоститељске и здравствене услуге, услуге образовања, финансијске услуге и ренте и што је учешће хране знатно веће.

Циљ за 2009. годину је постављен тако да се ниво инфлације с почетка године (распон 8–12% с централном вредношћу од 10%) до краја године сведе у оквиру распона 6–10% с централном вредношћу од 8%.² Циљ је по први пут дефинисан као континуирани опадајући распон годишњих промена потрошачких цена. На тај начин је циљ за инфлацију, у виду распона с централном вредношћу, одређен за сваки појединачни месец у години. То омогућава да се остварење циљане инфлације прати по месецима, а не само на крају године, што доприноси одговорности и кредибилитету монетарних власти, а тиме и стабилизацији инфлационих очекивања.

Народна банка Србије настоји да циљану инфлацију оствари коришћењем свог основног инструмента – референтне каматне стопе која се примењује у спровођењу основних операција монетарне политике (тренутно, у спровођењу двонедељних репо операција). Висина те стопе се мења зависно од економских кретања и пројекција инфлације, при чему су остали инструменти монетарног регулисања, укључујући стопу обавезне резерве и интервенције на девизном тржишту, помоћни инструменти.

Народна банка Србије наставља да спроводи режим руковођено пливајућег девизног курса. Она је задржала право да интервенише на девизном тржишту у случају знатних дневних осцилација курса динара, угрожености финансијске и ценовне стабилности и ради заштите адекватног нивоа девизних резерви.

У остваривању циљане стопе инфлације, Народна банка Србије настоји да делује на транспарентан начин и одговорно према јавности. У том смислу, редовно обавештава јавност, пре свега припремањем и објављивањем тромесечно Извештаја о инфлацији, о остварењу циљане инфлације, очекиваној инфлацији и макроекономским кретањима која је детерминишу, као и о мерама монетарне политике које је потребно предузети да би се обезбедило остварење циљане инфлације у будућности. Ефикасном

² Меморандумом Народне банке Србије о утврђивању циљане стопе инфлације за период од 2009. до 2011. године (видети Годишњи извештај Народне банке Србије за 2008. годину, стр. 56).

комуникацијом с јавношћу Народна банка настоји да стабилизује инфлациона очекивања и тиме допринесе остваривању циљане инфлације.

Иако је година дана кратак период да би се дала оцена нове монетарне стратегије Народне банке Србије, почетни резултати охрабрују, посебно имајући у виду да је прва година потпуног циљања инфлације протекла у условима кулминације светске економске кризе. Инфлација се током 2009. године кретала у границама циљаног распона, изузев у октобру и новембру када је била испод доње границе тог распона. При томе, пад бруто домаћег производа и запослености, у околностима светске економске кризе, био је умерен у поређењу са осталим земљама (посебно у поређењу са земљама са фиксним девизним курсом). Показало се да је предност режима циљања инфлације у тако тешким условима управо његова флексибилност, тј. могућност да централна банка комбинује „правила“ и „дискрецију“ у монетарној политици. У његовој основи је комбинација нумеричког циља за инфлацију на средњи рок и дискреције у реаговању на економске шокове на кратак рок, тј. питање нужности реакције и брзине којом ће централна банка вратити инфлацију на циљани ниво.

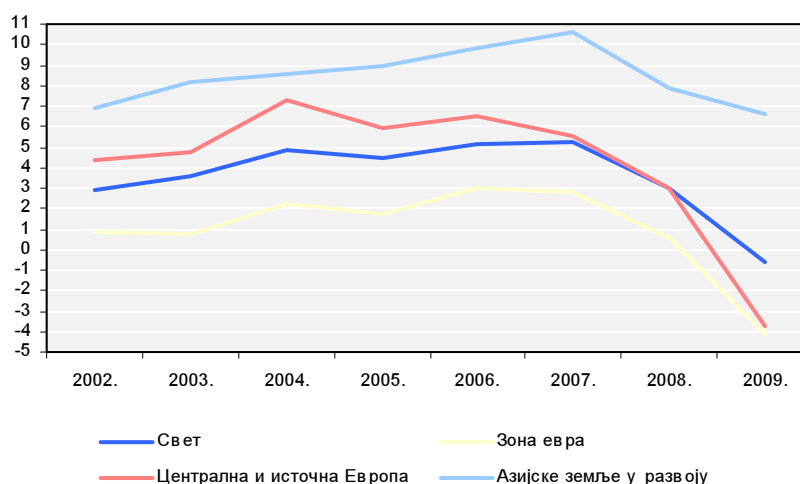
Поред остваривања циљева за инфлацију и релативно умереног пада бруто домаћег производа у 2009. години, нова монетарна стратегија Народне банке Србије је допринела да се инфлациона очекивања усидре на нижем нивоу. Иако су и даље висока, и изнад циља, инфлациона очекивања су током 2009. године код свих сектора смањена за око два процентна поена. Свесна важности инфлационих очекивања у монетарној политици и чињенице да је њихово смањивање процес који зависи од кредибилитета централне банке, Народна банка је инсистирала, и инсистира, на свом јасном задатку и својој независности. Такође, нова монетарна стратегија је допринела побољшању транспарентности и ефикаснијој комуникацији с јавношћу, што је утицало на то да се инфлациона очекивања ефикасније усидре. Наиме, Монетарни одбор Народне банке Србије је, према утврђеном распореду седница, доносио одлуке о монетарној политици и редовно обавештавао јавност о остваривању утврђених циљева за инфлацију и мерама које предузима ради њиховог остваривања у будућности.

2. Макроекономска кретања

2.1. Међународно окружење

Светска економија је у 2009. години ушла у дубоку рецесију, забележивши први пут од Другог светског рата пад бруто друштвеног производа, који је, према проценама Међународног монетарног фонда, износио 0,8%. Рецесија је била изузетно оштра и погодила је како развијене економије, тако и тржишта у развоју. У САД је пад бруто друштвеног производа износио 2,4%, а у зони евра 4,1%, с тим што је у другој половини године дошло до одређеног опоравка. Због глобалне рецесије, просечни ниво инфлације у свету је у 2009. био рекордно низак, свега 1,5%.

Глобална кретања економске активности по регионима
(стопе раста БДП-а, у %)

Извор: Међународни монетарни фонд.

Обим светске трговине је смањен око 13%, а вредност око 23% у односу на 2008. годину због пада тражње на светском тржишту и последичног смањења производње, проблема финансирања (преко смањења расположивих средстава за кредитирање и раста трошкова кредита) и јачања протекционизма. Највише је смањена тражња за опремом, превозним средствима и трајним потрошним добрима.

Основни узрок најдубље економске кризе од времена Велике депресије лежао је у поремећају глобалног финансијског система, који је започео кризом хипотекарних зајмова у САД, а касније се проширио и на остале делове света. Криза се потом пренела на реални сектор и потрошњу становништва, која је драстично опала, а глобална производња и трговина су биле тешко погођене падом агрегатне тражње.

Реакција фискалних и монетарних власти је била изразито брза и свеобухватна. Бројне владе развијених земаља, али не само оне, донеле су и примениле велики број стимулативних програма, који су обухватили инфраструктурне пројекте, као и подстицаје за личну потрошњу у виду пореских олакшица, могућности рефинансирања кредита под повољним

условима или новчану помоћ за домаћинства. Подстицајне мере влада достигле су огромне размере зато што су и природа и оштрина светске економске кризе били исти такви. Према проценама Међународног монетарног фонда, укупан износ стимулативних мера влада земаља Г 20 у 2009. години достигао је 2% њиховог бруто друштвеног производа и допринео његовом расту за 1%. Међутим, негативна последица експанзивне фискалне политике била је знатно повећање буџетског дефицита и јавног дуга највећег броја развијених земаља.

Експанзивној фискалној политици у развијеним земљама придружила се и монетарна политика, и то не само кроз конвенционалне већ и неконвенционалне мере, од којих су неке биле без преседана. Тако је Европска централна банка референтну каматну стопу смањила на 1% и истовремено омогућила неограничено задуживање пословних банака по тој цени, продуживши рок враћања средстава на 12 месеци. Америчка управа федералних резерви је отишла и корак даље смањивши референтну стопу практично на нулу и увела читав низ неконвенционалних мера монетарне политике (куповину хартија од вредности америчког Трезора, откуп хипотекарних зајмова, па чак и хартија од вредности појединих корпорација). И остале централне банке развијених земаља (Јапан, Велика Британија, Швајцарска) смањиле су референтне стопе такорећи на нулу и предузеле мере из арсенала монетарне политике за стимулисање кредитне активности банака. Иако су, због смиривања ситуације на финансијским тржиштима, неке од наведених мера обустављене, већина њих је и даље на снази и сада је врло деликатно питање који је оптимални моменат за почетак њиховог повлачења. Прерано обустављање могло би да заустави започети привредни опоравак, а у случају да се с повлачењем мера предуго оклева, постоји ризик да дође до инфлаторног удара.

Као резултат поменутих мера, избегнута је нова велика депресија, а у другој половини године је постигнут благ пораст економске активности. Ипак, опоравак је још увек спор и свакако је рано рећи да је рецесија окончана.

Након стрмоглавог пада у другој половини 2008, због песимистичких очекивања у погледу глобалног привредног опоравка, цена северноморске нафте типа „брент“ је у току 2009. године забележила раст од око 65%. Изразити раст бележе цене обојених метала, посебно бакра, и то 135% од почетка до краја године. Међутим, и поред тог раста, посматрано у просеку, агрегатни индекс цена сировина изражених у еврима био је нижи за 29,5% у односу на 2008.

2.2. Платнобилансна кретања, међународна инвестициона позиција земље и спољни дуг

Платнобилансна кретања

Платнобилансна кретања Републике Србије у току 2009. године била су у целини повољнија од очекиваних. Најважније промене које су у области платног биланса у 2009. години забележене биле су: драстично смањење текућег дефицита због смањења робног дефицита и пораста прилива дознака, смањење прилива по основу страних директних улагања, велики одлив капитала по основу враћања дугорочних кредита привреде (уз извесно

повећање коришћења дугорочних и краткорочних кредита од стране банака) и раст девизних резерви Народне банке Србије.

У 2009. години дефицит текућег биланса је смањен за 71,4% (са 6.089 на 1.743 милиона евра), односно за 69% не рачунајући званичну помоћ. Оштро платнобилансо прилагођавање огледало се у смањењу учешћа текућег дефицита у БДП-у са 17,1% у 2008. на 5,7% у 2009. години.

Кључни допринос паду дефицита текућег биланса дао је пад робног дефицита (36,7%), остварен под утицајем бржег пада увоза (28,1%) од пада извоза (19,4%), при чему је покривеност увоза извозом повећана за 5,5 индексних поена (на 53,4%). Међутим, побољшање биланса робне размене није било одраз структурних промена у правцу извозне производње, будући да је привредни раст последњих година био оријентисан на производњу неразмениливе робе и услуга, већ рецесионих кретања у светској привреди, која су утицала на пад бруто домаћег производа и смањење потреба за спољним финансирањем. Приходи од услуга били су већи од расхода, тако да је салдо услуга био у суфициту (23 милиона евра), за разлику од 2008, када је забележен дефицит (173 милиона евра).

Смањење спољнотрговинског дефицита било је резултат, добрим делом, знатне реалне депрецијације динара крајем 2008. и почетком 2009. године. Поред тога, у истом правцу деловали су и односи размене, који су у поређењу с претходном годином побољшани за 2,1%, чему су највише допринели потрошна роба и опрема (спорији пад извозних у односу на увозне цене).

На пад текућег дефицита утицао је и пораст нето текућих трансфера (углавном дознака) за 3.762 милиона евра (33%). Прилив средстава по основу текућих трансфера покрио је 65% дефицита биланса робе и услуга и издатака по основу камата (35% у 2008).

Прилив средстава по основу камата на депозите и хартије од вредности је смањен за 33 милиона евра, док је за плаћање редовних камата на инокредите мање издвојен 191 милион евра. Одлив по основу добити је смањен за 128 милиона, док је прилив повећан за 72 милиона евра, што је утицало на смањење негативног салда (45,5%).

Страна директна улагања била су мања за 607 милиона евра (30%) у односу на 2008. За разлику од претходних година, када су била доминантна улагања у финансијски сектор, трговину и телекомуникације, у структури страних директних улагања у 2009. преовлађују инвестиције у прерађивачку индустрију (37,8%), и то: производњу прехранбених производа и пића, производњу моторних возила и производњу основних метала. На послове с некретнинама односило се 17%, а на трговину 16% страних директних улагања. По основу портфолио улагања, настављено је повлачење страног капитала, тако да је по овом основу у 2009. забележен одлив од 51 милион евра.

Коришћење кредита и депозита повећано је за 147 милиона евра, или 5,3%, захваљујући коришћењу кредита ММФ-а и алокацији специјалних права вучења. Девизна штедња становништва повучена крајем 2008, у износу од око 1.000 милиона евра, током 2009. године је враћена на рачуне банака.

Коришћење финансијских кредита је у 2009. години смањено за 60,7%. Ако се искључе кредити ММФ-а (1.132 милиона евра), коришћење дугорочних кредита је смањено за 92,7%. Банке су у нето износу користиле 474 милиона евра дугорочних кредита захваљујући тзв. Бечкој иницијативи.

Предузећа су имала велики капитални одлив, 642 милиона евра, по основу отплате доспелих обавеза по кредитима из иностранства.

Појачан капитални одлив утицао је на погоршање рочне структуре иностраних извора за кредите банака, тј. у правцу већег учешћа краткорочних кредита. Банке су коришћење краткорочних кредита повећале (за 710 милиона евра), док су у истом периоду предузећа своје обавезе смањила (за 211 милиона евра).

Раст девизних резерви Народне банке Србије у 2009. од 2.364 милиона евра резултат је коришћења кредита ММФ-а од 1.132 милиона евра и средстава по основу алокације специјалних права вучења од 424,6 милиона евра, као и пораста издвајања обавезне резерве банака у девизама. Девизне резерве банака су у 2009. повећане за 313 милиона евра.

Платни биланс Републике Србије (у милионима евра)		
	2008.	2009.
ТЕКУЋЕ ТРАНСАКЦИЈЕ – САЛДО	-6.089	-1.743
ТЕКУЋЕ ТРАНСАКЦИЈЕ БЕЗ ЗВАНИЧНЕ ПОМОЋИ – САЛДО	-6.252	-1.941
1. Роба (1.1 – 1.2)	-7.549	-4.782
1.1. Извоз робе f.o.b	7.416	5.978
1.2. Увоз робе f.o.b.	-14.964	-10.760
2. Услуге (2.1 – 2.2)	-173	23
2.1. Приходи	2.741	2.500
2.2. Расходи	-2.914	-2.477
3. Биланс робе и услуга (3.1 – 3.2)	-7.721	-4.759
3.1. Извоз робе и услуга	10.157	8.478
3.2. Увоз робе и услуга	-17.878	-13.237
4. Доходак	-922	-502
4.1. Приходи	558	500
4.2. Расходи	-1.480	-1.002
5. Текући трансфери	2.554	3.518
5.1. Приходи	2.828	3.762
5.2. Расходи	-274	-244
КАПИТАЛНИ РАЧУН	13	2
ФИНАНСИЈСКИ РАЧУН	6.180	1.860
1. Директне инвестиције – нето	1.824	1.372
1.1. У иностранство (потраживања)	-193	-38
1.2. У Србију (обавезе)	2.018	1.410
2. Портфолио инвестиције – нето	-91	-55
2.1. Актива (потраживања)	-28	-5
2.2. Пасива (обавезе)	-63	-50
3. Остале инвестиције	2.760	2.906
3.1. Актива (потраживања)	-1.452	60
3.2. Пасива (обавезе)	4.211	2.846
4. Средства резерви	1.687	-2.363
ГРЕШКЕ И ПРОПУСТИ	-104	-118
УКУПАН БИЛАНС	1.687	-2.363
Извор: Народна банка Србије (ITRS), РЗС.		

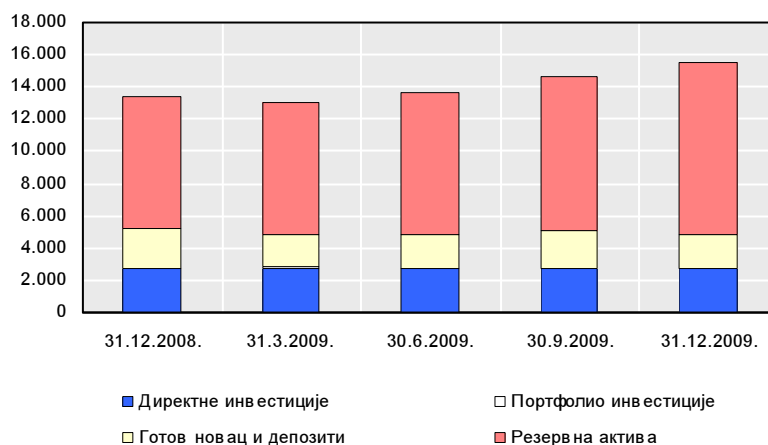
Међународна инвестициона позиција земље

Међународна инвестициона позиција земље представља статистички преглед, с једне стране, финансијске активе – стања потраживања од нерезидената и злата, као саставног дела резервне активе земље, и, с друге, финансијске пасиве – стања по финансијским обавезама које резиденти имају према нерезидентима, у одређеном тренутку. Разлика између активне и пасивне стране рачуна представља нето инвестициону позицију земље, која може бити негативна или позитивна. Статистичко праћење међународне инвестиционе позиције земље у Народној банци Србије омогућава: 1) сагледавање финансијске позиције Србије, као и њених институционалних сектора (привреде, банака и државе, тј. Владе и централне банке), 2) праћење развоја међународних економских односа, 3) оцену степена отворености финансијског система и 4) служи за израчунавање одрживости спољног дуга и оцену финансијске стабилности.

Србија је, као и већина земаља у окружењу, нето увозник капитала. Нето инвестициона позиција Србије на крају децембра била је негативна и износила је 24,3 милијарде евра.

Финансијска **актива** је износила 15,5 милијарди евра, од чега су 69% државне девизне резерве, 9% девизне резерве пословних банака, а преостали износ углавном чине стране директне инвестиције Србије у иностранству.

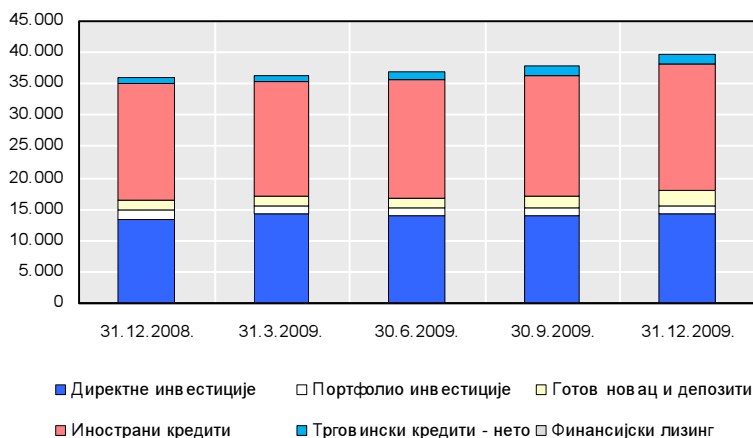
Ниво и структура активе инвестиционе позиције
(у милионима евра)

Извор: Народна банка Србије.

Финансијска **пасива** је износила 39,7 милијарди евра, при чему се 50% односи на кредитно задуживање у иностранству, а 36% представљају стране директне инвестиције.

Ниво и структура пасиве инвестиционе позиције
(у милионима евра)

Извор: Народна банка Србије.

Укупна спољна задуженост на дан 30. децембра 2009. износила је 24,9 милијарди евра. То обухвата дуг по иностраним кредитима у износу од 20 милијарди евра, трговинским кредитима од 1,6 милијарди евра (од чега се 42% односи на неплаћени увоз робе, а 58% на авансно наплаћени извоз робе) и дуг по дужничким хартијама од вредности, који износи 797 милиона евра, од чега је 728 милиона дуг према Лондонском клубу поверилаца (обухваћени су такође алокација специјалних права вучења, финансијски лизинг, готов новац и стање на рачунима нерезидената, а изостављене доцње).

Највећа страна улагања у Србију реализована су у области финансијског посредовања, затим следе улагања у послове с некретнинама, прерађивачка индустрија, саобраћај, складиштење и телекомуникације, трговина на велико и мало, делатност вађења руде и камена (нафтна индустрија), грађевинарство и пољопривреда.

У периоду од децембра 2008. до децембра 2009, нето инвестициона позиција Србије је повећана за 1.702 милиона евра.

Финансијска актива је повећана за 2.113 милиона евра, и то као резултат повећања девизних резерви Србије. У другом и четвртм тромесечју повучена су средства стенд-бај аранжмана, прва транша у износу од 783 милиона евра и друга транша од 348 милиона евра. У трећем тромесечју повучена су средства по основу алокације специјалних права вучења код ММФ-а, у износу од 420 милиона евра. Девизне резерве пословних банака су повећане за 404 милиона евра, док су директне и портфолио инвестиције остале на приближно истом нивоу.

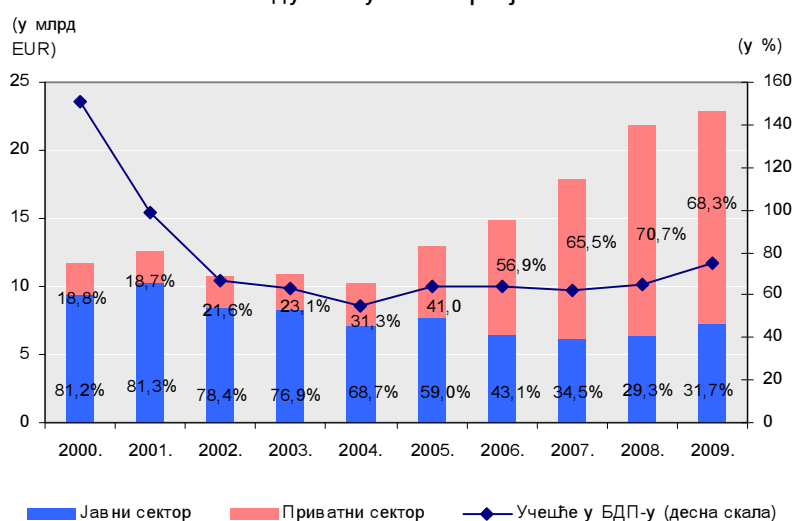
Финансијска пасива је повећана за 3.815 милиона евра. Стране директне инвестиције су повећане за 861 милион евра, од чега се готово половина односи на улагање Руске Федерације у куповину НИС-а. Осталих значајнијих директних улагања током посматраног периода није било.

Укупан спољни дуг Републике Србије повећан је за 2.940 милиона евра, углавном по основу повећања задужености Народне банке Србије за 1.590 милиона евра (коришћење две трансхе стенд-бај аранжмана и повлачење средстава по основу алокације специјалних права вучења код ММФ-а). Повећању спољног дуга допринео је и пораст трговинских кредита за 685 милиона евра, или 73%, захваљујући враћању поверења трговинских партнера и оживљавању привредне активности, као и повећању депозита код домаћих банака за 660 милиона евра. Дуг пословних банака по кредитима повећан је за 472 милиона евра, и то углавном у трећем тромесечју, док су предузећа свој дуг по иностраним кредитима смањила за 606 милиона евра.

Спољни дуг Републике Србије у периоду од 2000. до 2009. године

На крају 2009. године укупан спољни дуг Републике Србије је износио 75,0% БДП-а (22.787 милиона евра, односно 32.745 милиона долара). У периоду од 2000. до 2009. године, спољни дуг изражен у еврима растао је по просечној годишњој стопи од 7,7%, а изражен у доларима по стопи од 13,1%. На таква кретања утицали су пад вредности долара у односу на евро од 35,4% и пораст учешћа евра у укупном спољном дугу са 40,1% на крају 2001. на 77,1% на крају 2009. године.

Спољни дуг Републике Србије 2000–2009.

Извор: Народна банка Србије.

Структура спољног дуга Републике Србије по секторима

Спољни дуг јавног сектора на крају децембра 2009. године износио је 7.231 милион евра (23,8% БДП-а), што чини 31,7% укупног дуга. Учешће дуга јавног сектора у укупном дугу је у односу на крај 2000. године смањено за 49,5 процентних поена, као резултат редовних отплата по регулисаним

зајмовима, отписа дела дуга према Париском и Лондонском клубу поверилаца и репрограмирања обавеза према Кини и Кувајту с којима су преговори окончани у току 2009. године. Међутим, учешће јавног спољног дуга у укупном спољном дугу у односу на 2008. годину је повећано за 2,4 процентна поена.³

Од укупног јавног дуга, 57,4% односи се на репрограмирани дуг, а 0,8% представља нерегулисани дуг (Либија и клириншки дуг према бившој Чехословачкој). Дуг настао после децембра 2000. године у укупном спољном дугу јавног сектора учествује са 41,8%, од чега се 15,5% односи на дуг према ММФ-у по основу станд-бај аранжмана.

Спољни дуг приватног сектора (банака и предузећа) на крају децембра 2009. је износио 15.556 милиона евра (51,2% БДП-а), што представља 68,3% укупног спољног дуга.

Дуг банкарског сектора на крају 2009. је износио 4.685 милиона евра. У односу на крај 2008. године, спољни дуг банкарског сектора је повећан за 779 милиона евра, или 19,9%.

Повећање дуга домаћих банака резултат је тзв. Бечке иницијативе, одржане у марту 2009. године с циљем спречавања последица економске кризе и подршке у спровођењу економских реформи у Србији. Наиме, у Бечу је, под покровитељством ММФ-а, одржан састанак представника Србије и представника банкарских група чије је седиште ван Србије а имају своје супсидијаре у Србији. У оквиру Бечке иницијативе договорено је да те банкарске групе и у 2009. и у 2010. години одрже ниво укупне изложености према Србији који су имале на крају 2008, а да Народна банка Србије њиховим супсидијарима обезбеди приступ додатним изворима динарске и девизне ликвидности.

Стање дуга сектора предузећа смањено је за 6% у односу на 2008. годину и на крају 2009. је износило 10.871 милион евра. На смањење спољног дуга сектора предузећа утицао је делом и пораст њиховог задужења код домаћих банака.

Валутна структура, рочност и структура каматних стопа спољног дуга

Спољни дуг Републике Србије у највећем износу – 77,1% – деноминован је у еврима, затим у доларима, 12,1%, швајцарским францима, 4,9%, јапанским јенима, 0,5%, клириншким доларима, 0,3%, док учешће осталих валута износи 5,1%.

Структура спољног дуга по **рочности** може се сматрати релативно повољном ако се има у виду да дугорочни дуг у укупном дугу учествује са 90%.

³ Ако се посматра укупан, тј. спољни и унутрашњи дуг Владе, укључујући и гарантовани дуг, 82,1% је деноминирано у девизама, што га чини веома изложеним ризику промене девизног курса, према оцени ММФ-а.

Укупан дугорочни спољни дуг по кредитима закљученим после 20. децембра 2000. године сервисира се по просечној пондерисаној каматној стопи од 3,8%, са учешћем променљиве каматне стопе од 82%.

Дугорочни дуг **јавног сектора** сервисира се по просечној пондерисаној каматној стопи од 3,6%, са учешћем променљиве каматне стопе од 62%. Учешће променљиве каматне стопе по којој се сервисирају обавезе **банкарског сектора** износи 93%, а просечна пондерисана каматна стопа 3,6%. Дугорочни спољни дуг **предузећа** сервисира се по просечној пондерисаној каматној стопи од 4,9%, са учешћем варијабилне каматне стопе од 84%.

Просечна рочност укупног дугорочног дуга Републике Србије насталог после децембра 2000. године износи десет година. Дугорочни дуг јавног сектора има уговорену рочност од 17 година, док је просечно уговорени рок отплате по дугорочним кредитима банкарског сектора и сектора предузећа шест година.

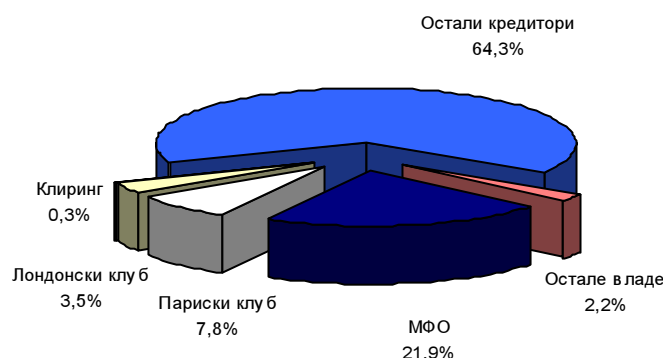
Структура спољног дуга по врсти кредитора

Дуг према међународним финансијским организацијама на крају 2009. године износио је 4.977 милиона евра, или 21,9% укупног дуга. Дуг према Париском клубу поверилаца износио је 1.766 милиона евра, или 7,8% укупног дуга, при чему се највећи део, који износи 1.471 милион евра, односи на консолидовани дуг. Дуг према Лондонском клубу поверилаца износио је 808 милиона евра, или 3,5% укупног дуга. Према осталим владама дуг је износио 504 милиона евра, или 2,2% укупног дуга, од чега се око 36 милиона евра односи на нерегулисани државни дуг према Либији.

Дуг према осталим страним кредиторима износио је 14.658 милиона евра, или 64,3% укупног дуга. Око 95% дуга према овој категорији инокредитора представља дуг банака и предузећа према банкама и добављачима по кредитима закљученим после 20. децембра 2000. године и он је основни извор финансирања економског раста.

Укупан дуг у неконвертибилној валути (клиринг) на крају 2009. године износио је 74 милиона евра, или 0,3% укупног дуга, и односи се на нерегулисани дуг према кредиторима из бивше Чехословачке.

Спољни дуг Републике Србије по инокредиторима
(стање на дан 31. децембра 2009)

Извор: Народна банка Србије.

Реализација промета по спољном дугу Републике Србије

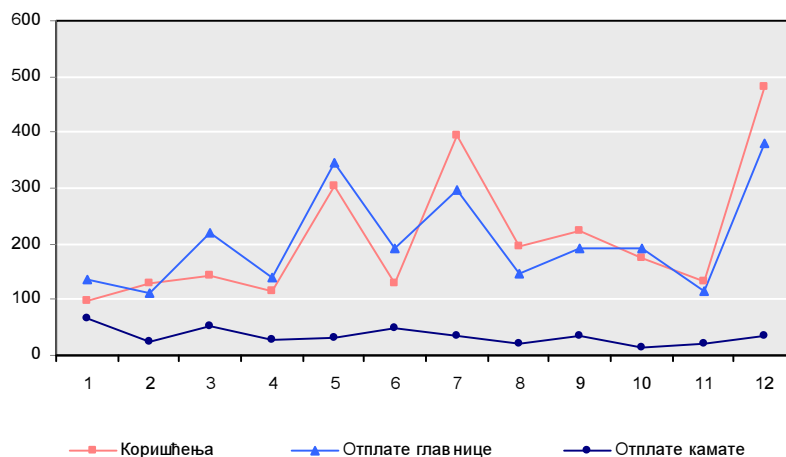
Нето задужење по спољном дугу Републике Србије у току 2009. године износило је 1.187 милиона евра, за колико су укупна коришћења била већа од отплаћене главнице.

У оквиру јавног сектора, у 2009. години је по основу кредита из иностранства искоришћено 1.547 милиона евра, од чега се на кредитни аранжман с ММФ-ом односи 1.131 милион евра. По основу сервисирања јавног спољног дуга током године је укупно отплаћено 369 милиона евра, од чега се на главницу односи 156 милиона, а на камату 213 милиона. Када се из укупних коришћења искључи коришћење по станд-бај аранжману, јавни сектор се у посматраном периоду нето задужио за 259 милиона евра.

Нето задужење банкарског сектора у 2009. години износило је 479 милиона евра. Банке су током године искористиле укупно 886 милиона евра, од чега се 404 милиона односи на нето задужење по краткорочним ороченим банкарским депозитима и линијама. Укупна коришћења дугорочних и средњорочних иностраних кредита банкарског сектора повећана су за 76% у односу на 2008. годину.

Нето раздужење сектора предузећа у 2009. години износило је 686 милиона евра, од чега се 418 милиона односи на дугорочне кредите. Предузећа су током године укупно искористила 2.251 милион евра иностраних кредита, што је 56,4% мање у односу на 2008. годину. Од укупних коришћења, око 45% односи се на кредите која су предузећима одобриле банке и финансијске организације које су лица повезана с домаћим банкама, 33% се односи на интеркомпанијске зајмове, док се 22% односи на остале инокредиторе.

Приватни сектор – средњорочни и дугорочни кредити
Коришћења и отплате главнице и камате у 2009. години
(у милионима евра, по курсу на дан трансакције)

Извор: Народна банка Србије.

Промет дугорочних иностраних кредита по делатностима

У 2009. години, код свих делатности је забележено смањено коришћење иностраних кредита, изузев код финансијског посредовања, рударства и саобраћаја. Укупно нето задужење финансијског посредовања је износило 308 милиона евра, послова с некретнинама 203 милиона евра и рударства 90 милиона евра. Укупно нето задужење у делатностима хотелијерства и пољопривреде и шумарства износило је 11, односно четири милиона евра. Остале делатности су се нето раздужиле, и то: прерађивачка индустрија за 203 милиона евра, саобраћај, складиштење и телекомуникације за 171 милион евра, трговина на велико и мало за 148 милиона евра и грађевинарство за 27 милиона евра.

Доспеле а неизмирене обавезе по спољном дугу

Стање доспелих а неизмирених обавеза по спољном дугу на крају 2009. године је износило 2.300 милиона евра. У оквиру тога, на доцње јавног сектора се односи 117 милиона евра (повериоци по овим кредитима су владе Либије и бивше Чехословачке за дуг у неконвертибилној валути). У току су преговори Владе о репрограму преосталог нерегулисаног јавног дуга са иностраним повериоцима.

Укупне доцње приватног сектора износиле су 2.183 милиона евра. Од тога су доспеле а неизмирене обавезе приватног сектора по кредитима који су закључени пре 20. децембра 2000. године износиле 38%. Процењује се да су доцње по кредитима закљученим после 20. децембра 2000. прецењене због неажурности у достављању података о реализованом промету у прописаном року.

Индикатори спољне задужености Републике Србије

Сви индикатори спољне солвентности и ликвидности Републике Србије, осим односа девизних резерви према краткорочном дугу, забележили су погоршање у односу на претходну годину, одражавајући тенденцију започету 2007. године. Међутим, будући да су наведени индикатори још испод нивоа високе задужености, висина спољног дуга Републике Србије на крају децембра 2009. године може се сматрати одрживом.

Однос укупног спољног дуга према бруто домаћем производу повећан је за 9,8 процентних поена и на крају 2009. године је износио 75%, а однос спољног дуга и извоза робе и услуга увећаног за иностране дознаке 194,4%.

Укупне отплате по спољном дугу према бруто домаћем производу износиле су 10,9%. Укупне отплате по спољном дугу чине 39,1% извоза робе и услуга и у константном су порасту.

Индикатори спољне задужености

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Индикатори солвентности									
(у %)									
Спољни дуг/извоз робе и услуга	463,9	344,8	281,6	232,3	245,1	214,2	204,8	214,7	268,8
Спољни дуг/извоз робе и услуга и дознаке	-	-	-	-	-	156,5	156,8	170,9	194,4
Спољни дуг/БДП	98,3	67,2	62,7	54,4	64,3	63,9	61,8	65,2	75,0
Краткорочни дуг/БДП	9,1	6,1	4,9	3,9	6,3	5,4	4,6	7,3	7,5
Индикатори ликвидности									
(у %)									
Девизне резерве/краткорочни дуг	114,0	223,5	336,3	425,0	385,9	717,3	729,8	336,4	464,5
Отплата дуга/БДП	0,8	1,4	2,0	3,9	4,7	7,0	10,0	10,3	10,9
Отплата дуга/извоз робе и услуга	3,8	7,0	9,0	16,5	17,7	23,5	33,9	34,0	39,1

Извор: Народна банка Србије.

Планиране активности у 2010. години

У току 2010. године наставиће се са анализом ефеката светске економске кризе на задуженост јавног и приватног сектора, кроз праћење нивоа и услова под којима се закључују нови кредити. Такође ће бити започете активности у вези с проширивањем обухвата кредитних послова, што подразумева укључивање обвезница и доцњи по спољнотрговинским пословима – извоз и увоз по којима реализација није окончана у року дужем од годину дана, у кредитне послове. Наставиће се са активностима редовног праћења нивоа кредитне изложености банкарских група учесница “Бечке иницијативе”, односно Програма подршке финансијској стабилности земље.

2.3. Монетарна кретања у 2009. години**Кретање монетарних агрегата***Примарни новац*

Укупан примарни новац је у 2009. години номинално повећан за 3,8%, а реално смањен за 2,6%. Динарски примарни новац је смањен за 65,5 милијарди динара, а девизни део примарног новца повећан за 85,2 милијарде динара.

Креирање примарног новца током године вршено је девизним, а повлачење динарским каналом.

Нето инострана актива је повећана за 196,0 милијарди динара. Од тога су бруто девизне резерве Народне банке Србије повећане 2,4 милијарде евра, а укупне девизне обавезе за око једну милијарду евра. Бруто девизне резерве Народне банке Србије су, осим по основу редовног прилива, повећане и по основу повлачења две транше кредита од ММФ-а, алокације СПВ-а и приватизације НИС-а. На страни одлива, главни фактор смањења девизних резерви била је продаја девиза банкама на међубанкарском девизном тржишту. Девизне обавезе су повећане по основу повлачења кредита ММФ-а. Тако су на крају године бруто девизне резерве Народне банке Србије достигле ниво од 10,6 милијарди евра.

Повлачење примарног новца је у највећој мери обављано путем репо продаје банкама благајничких записа Народне банке Србије. Упркос смањењу референтне каматне стопе у више наврата током године, стање репо хартија од вредности у портфељима банака је повећано за 73,9 милијарди динара. Промена структуре издвојене обавезне резерве, смањењем дела девизне обавезне резерве у динарима, такође је допринела расту пласмана банака у хартије од вредности. Због повећања степена рестриктивности фискалне политике, средства државе на рачунима код Народне банке Србије су повећана за 51,8 милијарди динара. Трећи фактор који је допринео повлачењу примарног новца био је смањење остале нето домаће активе, до кога је дошло због повећања капитала Народне банке Србије и позитивних курсних разлика.

У структури динарског примарног новца највеће смањење је забележено код резерви банака (67,8 милијарди динара), у највећој мери због смањења динарског дела обавезне резерве (53,4 милијарде динара) за банке потписнице “Бечке иницијативе”. Слободна средства банака била су мања за 14,5 милијарди динара, док је готов новац у оптицају повећан за 5,4 милијарде динара у односу на крај 2008. године.

Биланс Народне банке Србије

(у милионима динара)

	Дец. 2008.	Дец. 2009.	Промене у 2009.
Нето потраживања од иностранства	712.260	908.204	196.024
Нето девизне резерве	725.636	910.173	184.537
Бруто девизне резерве	725.636	1.016.607	290.971
Кредити од ММФ-а	0	-106.434	-106.434
Остала нето потраживања од иностранства	-13.376	-1.889	11.487
Нето домаћа актива	-198.135	-374.508	-176.373
Нето домаћи кредити НБС	-133.976	-250.734	-116.758
Нето потраживања од државе ¹⁾	-49.514	-100.939	-51.425
Кредити држави	10.913	11.300	387
Депозити државе	-60.427	-112.239	-51.812
Динарски депозити	-19.702	-62.984	-43.282
Девизни депозити	-40.725	-49.255	-8.530
Нето потраживања од банака	-88.182	-151.293	-63.111
Кредити банкама	2.241	386	-1.855
Репо операције	-77.807	-151.676	-73.869
Друге хартије од вредности	-12.616	-3	12.613
Кредити јавним предузећима	0	0	0
Кредити небанкарским финансијским организацијама	5.731	4.879	-852
Кредити осталим секторима	1.929	2.463	534
Орочени и ограничени депозити	-3.940	-5.844	-1.904
Штедни записи НБС	0	0	0
Остала нето актива	-64.159	-123.774	-59.615
Примарни новац	514.125	533.776	19.651
Динарски примарни новац	319.781	254.268	-65.513
Готов новац у оптицају	90.075	95.519	5.444
Банкарске динарске резерве	218.857	151.030	-67.827
Обавезна резерва	165.227	111.874	-53.353
Слободне резерве	53.630	39.156	-14.474
Остали депозити осталих сектора	1	1	0
Депозити локалне самоуправе	10.848	7.718	-3.130
Девизни депозити банака	194.344	279.508	85.164

¹⁾ Нису укључени органи локалне самоуправе.

Извор: Народна банка Србије.

Новчани агрегати М1, М2 и М3

Због повећања девизне штедне код банака, укупна новчана маса (М3) забележила је благи раст на међугодишњем нивоу.

Брзина оптицаја новца (М1, М2 и М3) смањивала се током године, што указује да је тражња за новцем постепено расла.

Монетарни преглед

(у милионима динара)

	Дец. 2008.	Дец. 2009.	Промене у 2009.
Нето потраживања од иностранства	482.607	570.503	87.896
Нето потраживања банака од иностранства	-229.653	-337.781	-108.128
Нето домаћа актива банкарског сектора	509.544	635.067	125.523
Нето домаћи кредити	1.071.921	1.301.660	229.739
Нето потраживања од државе	-52.935	-4.419	48.516
Кредити држави	20.368	119.124	98.756
Динарски	12.927	101.512	88.585
Девизни	7.441	17.612	10.171
Депозити државе	-73.303	-123.543	-50.240
Динарски	-27.002	-67.769	-40.767
Девизни	-46.301	-55.774	-9.473
Кредити осталим резидентним секторима	1.124.856	1.306.079	181.223
Кредити другим финансијским организацијама	19.533	18.775	-758
Кредити привреди	710.244	850.854	140.610
Динарски	633.937	783.959	150.022
Девизни	76.307	66.895	-9.412
Кредити становништву	382.423	418.924	36.501
Кредити орг. локалне самоуправе	9.244	11.533	2.289
Кредити непрофитним и другим орг.	3.412	5.993	2.581
Остала нето актива	-562.377	-666.593	-104.216
Новчана маса М3	992.151	1.205.570	213.419
Новчана маса М2	395.025	436.768	41.743
Новчана маса М1	240.744	258.427	17.683
Готов новац у оптицају	90.075	95.519	5.444
Трансакциони депозити	150.669	162.908	12.239
Динарски штедни и орочени депозити	154.281	178.341	24.060
Девизни депозити	597.126	768.802	171.676

Извор: Народна банка Србије.

Новчана маса М1 је у односу на крај 2008. повећана номинално за 7,4% (реално за 0,7%). У условима повећаног ризика пословања током економске кризе, предузећа су на текућим рачунима држала више новца, што је у највећој мери допринело расту ове компоненте М1 (12,2 милијарде динара).

Раст штедних и орочених депозита за 24,1 милијарду динара утицао је, уз раст М1, да новчани агрегат М2 током 2009. године номинално порасте за 10,6% (реално за 3,7%).

Монетарни агрегат М3 је, с номиналном стопом раста од 21,5% (реално 13,9%), исказао најдинамичнији раст током године. Повећање износа штедног улога за који гарантује држава (са 3.000 на 50.000 евра), као и повећање каматних стопа током „Недеље штедне“, утицали су на повратак девизних

депозита грађана повучених крајем претходне године, али и на даљи раст тих депозита. Нова девизна штедња грађана је порасла за 1,2 милијарде евра, премашила износ од 960 милиона евра колико је повучено из банака у последњем тромесечју 2008. и достигла готово 6,0 милијарди евра.

Покривеност новчане масе М3 девизним резервама Народне банке Србије је повећана са 73,1% (у 2008) на 84,3%, а покривеност девизним резервама банкарског сектора са 81,4% на 95,7%.

Нето домаћа и нето иностранства актива утицале су на креирање М3. Кредити банака, и то највећим делом привреди, највише су допринели порасту новчане масе М3. Задуживање државе путем продаје трезорских записа банкама надмашило је ниво раста депозита код Народне банке Србије, што је такође допринело креирању новца.

Кредити банака

Успоравање кредитне активности банака, које је започето у другој половини претходне године, настављено је у току прве половине 2009. У другој половини године, нарочито у трећем тромесечју, кредити одобрени привреди и становништву благо су порасли, али је стопа раста била знатно нижа него у 2008. години.

Задуживање банака у иностранству и даље је било доминантан извор финансирања кредитне активности банака. Девизни депозити становништва и привреде били су најзначајнији домаћи извор раста кредита.

Потраживања пословних банака од нефинансијског сектора забележила су номинално повећање од 16,1% (181,2 милијарде динара). Ако се искључи ефекат промене девизног курса (имајући у виду да је око 75% кредита индексирано девизном клаузулом), реално повећање би износило око 10%.

У односу на крај 2008, кредити банака на домаћем тржишту су реално повећани 8,8%⁴, од чега привреди за 12,8%, а становништву за 1,5%. Посматрано по секторима економске активности, у највећој мери су кредитирана предузећа из области трговине и индустрије. У оквиру кредита становништву, највећи раст су забележили стамбени и потрошачки кредити.

Банке су у марту почеле да одобравају субвенционисане кредите у оквиру програма мера Владе Републике Србије за ублажавање негативних ефеката светске финансијске кризе. Током године одобриле су око 1,1 милијарду евра тих кредита, од чега убедљиво највише привреди за одржавање ликвидности. Крајем године започето је и одобравање субвенционисаних кредита за станоградњу, што је допринело благом повећању учешћа стамбених кредита у укупној маси новоодобрених кредита. Учешће субвенционисаних у новоодобреним кредитима банака током године кретало се у просеку око 10%.

⁴ Узимајући у обзир и ефекат девизног курса.

2.4. Економска активност

Бруто домаћи производ у Републици Србији у 2009. години је, због утицаја светске економске кризе и последичног успоравања економске активности, забележио пад од 3%.

Паду БДП-а је највише допринела домаћа тражња. Због неизвесности у погледу опоравка економије у наредном периоду, највећи негативан допринос расту БДП-а дала је инвестициона потрошња како приватног, тако и државног сектора. Лична потрошња је због повећања незапослености и пада куповне моћи становништва такође допринела паду финалне тражње.

Расподела БДП-а у 2009. години		
	Стопе раста (у %)	Доприноси расту БДП-а (п.п.)
Бруто домаћи производ, у тржишним ценама	-3,0	-3,0
Домаћа тражња	-11,1	-14,6
Укупна финална потрошња	-5,3	-5,3
Инвестициона потрошња	-28,9	-9,3
Нето извоз (извоз – увоз)	-36,8	11,6
Процена Народне банке Србије.		

С друге стране, нето извоз је дао позитиван допринос расту БДП-а. Пад домаће тражње утицао је на пад увоза, који је био знатно израженији него пад извоза, чему је свакако допринела и реална депрецијација курса динара.

Пад иностране и домаће тражње био је основни фактор пада производње (-8%). Он је био најизраженији у грађевинарству и прерађивачкој индустрији. Пад БДП-а је био донекле ублажен родном годином у пољопривреди.

Насупрот томе, сектор услуга је остварио раст од 1%. Код сектора услуга је једино у трговини забележен пад, као последица знатног пада финалне потрошње. С друге стране, највећи раст је регистрован код саобраћаја, складиштења и веза (последица раста телекомуникационих услуга), финансијског посредовања и послова с некретностима.

Пад економске активности утицао је на пад прихода од индиректних пореза.

Економска активност у 2009. години

	Стопе раста (у %)	Доприноси расту БДП-а (п.п.)
Бруто домаћи производ, у тржишним ценама	-3,0	-3,0
Пољопривреда, лов и шумарство; рибарство	2,2	0,2
Вађење руда и камена	-4,9	-0,1
Прерађивачка индустрија	-15,3	-2,1
Производња ел. енергије, гаса и воде	0,2	0,0
Грађевинарство	-17,1	-0,5
Трговина на велико и мало, оправке	-8,7	-1,0
Хотели и ресторани	-10,3	-0,1
Саобраћај, складиштење и везе	7,2	1,0
Финансијско посредовање	5,1	0,2
Послови с некретнинама, изнајмљивање	2,0	0,2
Остале услуге	1,5	0,2
Делатности – укупно	-2,2	-1,9
FISIM (услуге фин. посред. индир. мерење)	5,7	0,1
Бруто додата вредност, у базним ценама	-2,4	-2,0
Порези минус субвенције на производе	-5,9	-1,0

Извор: Републички завод за статистику.

2.5. Кретање цена

Раст потрошачких цена у 2009. износио је 6,6% (у оквиру циљаног распона 6–10%) и доминантно је био одређен кретањем цена које су под директном или индиректном контролом државе (допринос 3,9 п.п.). Цене које се формирају слободно, на тржишту, допринеле су том расту са 2,8 п.п. Цене пољопривредних производа су, захваљујући доброј години и продуженој сезони, опале за 1,0%, насупротив расту од 9,6% оствареном у 2008. години.

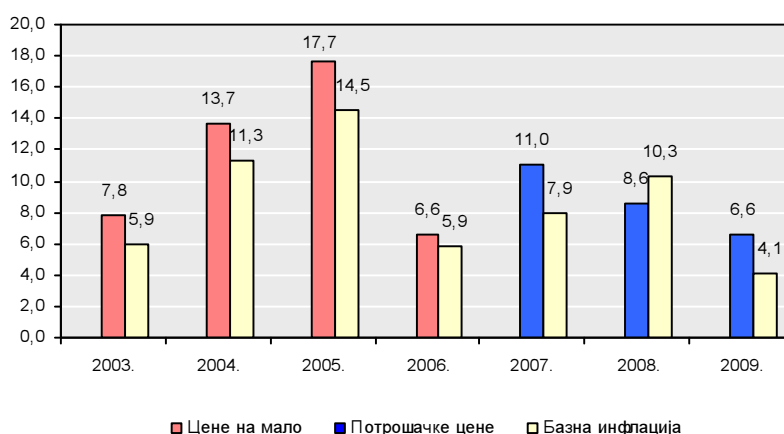
У првих шест месеци, укупан раст потрошачких цена је износио 6,9% и био је знатно виши у поређењу с њиховим растом у другој половини године. Почетак године обележиле су високе стопе месечне инфлације, пре свега као последица знатнијег раста регулисаних цена и преливања ефеката депрецијације динара из претходне године на цене које се формирају слободно, али и сезонског раста цена пољопривредних производа.

С обзиром на то да је у четири месеца другог полугођа забележена негативна инфлација, од јуна до децембра је остварена дефлација од 0,3%. Процесу дезинфлације и паду инфлационих очекивања допринели су ниска агрегатна тражња, пад цена прерађене хране, осетно успоравање регулисаних цена и сезонски пад цена пољопривредних производа.

Базна инфлација је пратила тренд кретања укупне инфлације и на крају године је износила 4,1%, што је знатно ниже у поређењу са 2008. (10,3%). Такво кретање било је последица пре свега драстичног пада цена хране у другој половини године. Захваљујући доброј години у пољопривреди, допринос цена индустријско-прехрамбених производа годишњој базној инфлацији био је знатно нижи (0,6 п.п.) у поређењу с доприносом цена

непрехрамбених производа (3,6 п.п.). У првом полугођу, због преливања ефеката депрецијације динара и раста цена нафтних деривата на цене које се формирају слободно, раст базне инфлације је био виши и износио је 3,1%. У том периоду, раст цена непрехрамбених производа био је двоструко већи од раста цена прехрамбених производа. Током друге половине године месечне стопе раста базне инфлације су исказале успоравање, тако да је базна инфлација у децембру први пут у току 2009. године била негативна.

Годишње стопе инфлације
(децембар на децембар)

Извор: Републички завод за статистику и Народна банка Србије.

Раст и доприноси годишњој стопи раста потрошачких цена, по компонентама у 2009. години

	Стопе раста (у %)	Доприноси (проц. поени)
Укупно	6,6	6,6
Базна инфлација	4,1	2,8
Пољопривредни производи	-1,0	-0,1
Регулисане цене	15,5	3,9
Електрична енергија	0,0	0,0
Нафтни деривати	45,9	1,5
Комунално-стамбене услуге	-0,6	0,0
Услуге друштвене заштите	22,7	0,6
Саобраћајне услуге (регулисане)	15,4	0,1
ПТТ	27,2	0,3
Хлеб Т-850	12,2	0,2
Цигарете	-6,9	0,0
Млеко	15,0	0,6
Лекови	16,7	0,4
Остало	10,5	0,1

Извор: Републички завод за статистику и Народна банка Србије.

Цене робе и услуга које су под директном или индиректном контролом државе повећане су за 15,5%, што је знатно више у односу на раст у 2008. години (4,1%). У првих шест месеци раст регулисаних цена је износио 13,9% и највише је био одређен растом цена нафтних деривата, проузрокованим повећањем цена сирове нафте и депрецијацијом динара, као и повећањем акциза. Знатан допринос расту регулисаних цена дале су и цене цигарета, лекова и комунално-стамбених услуга. У другој половини године раст регулисаних цена је био успорен и није се знатније одразио на укупну инфлацију. Такво кретање резултат је слабљења утицаја фактора који су деловали у првом полугођу.

Цене произвођача индустријских производа повећане су за 7,4%, што је ниже у поређењу с њиховим растом у 2008. години (9,0), док су цене произвођача пољопривредних производа снижене за 4,8%, наспрам раста од 13,5% у 2008. Од осталих значајнијих показатеља раста цена у 2009. години, цене угоститељских услуга су порасле за 6,9%, а трошкови живота за 6,6%.

2.6. Зараде и запосленост

У 2009. години, просечан раст зарада био је знатно спорији него у претходној. На изразито успоравање раста зарада утицао је пре свега пад економске активности, али и промена методологије њиховог обрачуна. Наиме, од почетка године почела је да се примењује нова методологија обрачуна, којом је обухват јединица посматрања проширен. Поред зарада исплаћених запосленима код правних лица, методологија укључује и зараде запослених код физичких лица које евидентира Пореска управа.

Пад економске активности условио је да просечан номинални раст нето зарада у 2009. години износи 8,8%, а реални само 0,2%. Просечна нето зарада износила је 31.733 динара. Раст зарада у јавном сектору био је знатно испод просека и на међугодишњем нивоу је износио номинално 4,3% (реално пад од 4%). Тај раст, остварен и поред одлуке Владе о замрзавању зарада у јавном сектору до априла 2011. и привременом смањењу плата у државној администрацији у 2009. години, био је последица преливања раста зарада у јавном сектору с краја 2008. године. Маса зарада у јавном сектору номинално је повећана за 3,1%, а реално смањена за 5,1%. Спорији пад продуктивности од пада реалних бруто плата резултирао је падом јединичних трошкова рада за 1,5%.

Рецесија се, очекивано, одразила и на пораст стопе незапослености – са 13,6% (просечно), у 2008, на 16,1% у 2009. Према подацима из *Анкете о радној снази*, смањена је и стопа формалне запослености (са 44,5% на 41,2%) и стопа неформалне запослености (са 23,3% на 22,4%). Смањење стопе формалне запослености забележено је како код правних, тако и код физичких лица, односно предузетника. Смањење запослености код предузетника, за око 83.000 лица, у највећој мери је утицало на смањење формалне запослености. Смањење запослености код правних лица, посматрано по секторима, било је највеће у прерађивачкој индустрији, док је пораст запослености остварен једино у јавном сектору.

2.7. Фискална политика

Република Србија је у 2009. години остварила јавне приходе у износу од 1.111,7 милијарди динара (38,9% БДП-а), док су расходи јавног сектора (након два ребаланса и алокације из буџетске резерве) на крају године износили 1.231,7 милијарди динара (43,1% БДП-а). Дефицит јавног сектора од 120 милијарди динара (4,2% БДП-а) финансиран је највећим делом задуживањем на домаћем финансијском тржишту, што је за последицу имало знатно слабији утицај фискалне политике на тражњу. Оцењује се да је ефекат фискалне политике на домаћу тражњу (монетизација дефицита) износио 19,3 милијарде динара, или 0,68% БДП-а.

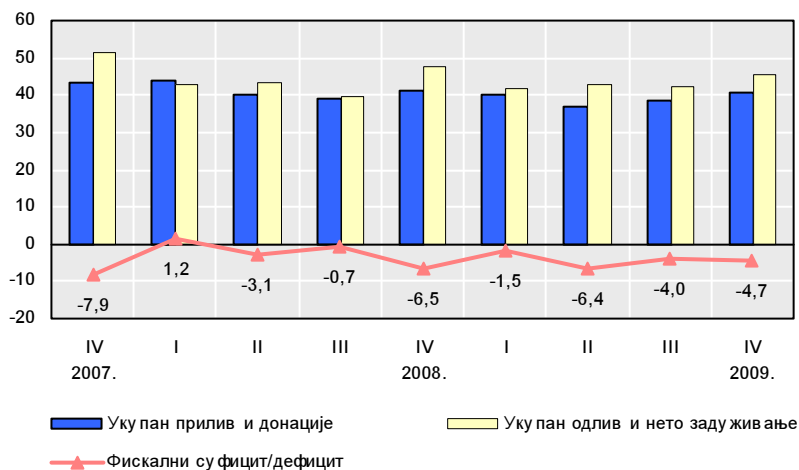
Ради финансирања буџетског дефицита, Република Србија је емитовала трезорске записе, најпре рочности од три месеца, а половином године и рочности од шест и 12 месеци. Тржишна вредност укупно емитованих записа током године износила је 202,795 милијарди динара, док је стање дуга по том основу на крају године износило 94,94 милијарде динара.

Јавни дуг је достигао 9,849 милијарди евра на крају године и његово учешће у БДП-у је повећано за шест процентних поена. Са учешћем јавног дуга од 32% БДП-а, Република Србија је, према међународним критеријима, средње задужена земља. Емисија трезорских записа је позитивно утицала на промену структуре јавног дуга. Спољни дуг је смањен током године, па је његово учешће у укупном дугу опало на 57,5%, док је учешће унутрашњег дуга порасло на 42,5% (са 36% на крају 2008). Тако је удео девизног дуга у укупном дугу (изложеност девизном ризику) смањен, а такође и удео уговорен по варијабилним каматним стопама (изложеност каматном ризику).

Фискални приходи су забележили реалан пад од 6,5% у односу на 2008. годину. Најзначајнија категорија прихода – приходи од ПДВ-а – били су реално нижи за 7,7%. Мањак прихода је надокнађен повећањем акциза и наплатом дивиденди од предузећа у власништву државе (акцизе и капитални приходи су реално повећани за 11,7% и 20,4% респективно).

У складу с мањим фискалним приходима, остварене су уштеде у свим категоријама текућих и капиталних расхода. Због једнократног повећања пензија крајем 2008. године, укупан износ плата и пензија је, упркос мери

Јавни приходи и расходи (методологија ММФ-а)
(у % БДП-а)

Извор: Прерачуно на основу података Министарства финансија РС.

њиховог замрзавања, реално порастао за 4,3%. Реалан пад масе зарада запослених је износио 1,7%. Истовремено, капитални расходи су забележили реалан пад од 16,3%.

3. Монетарна политика у 2009. години и остварење циљане инфлације

3.1. Монетарна политика

Народна банка Србије је у 2009. години монетарну политику водила ослањајући се претежно на индиректне инструменте монетарне политике. Остваривање задатих циљева Народна банка Србије је спроводила помоћу референтне каматне стопе (двонедељне каматне стопе на репо операције), а према потреби користила је и друге инструменте монетарне политике.

Ради обезбеђивања потребног нивоа ликвидности, банкама је било омогућено да користе депозитне и кредитне олакшице, а политиком каматних стопа Народна банка Србије је утицала на ублажавање осцилација каматних стопа на новчаном тржишту и тиме индиректно на девизни курс.

Интервенције на девизном тржишту Народна банка Србије је спроводила да би спречила претеране дневне осцилације курса динара и подстакла нормално функционисање девизног тржишта. Она је користила и обавезну резерву као помоћни инструмент с циљем побољшања ликвидности банака. Поред тога, ради очувања стабилности банкарског и финансијског система, увела је нове инструменте и предузимала и друге мере.

3.2. Инструменти монетарне политике

Каматне стопе Народне банке Србије

С обзиром на то да је Програмом монетарне политике предвиђено да се циљеви утврђени за инфлацију постигну уз коришћење референтне каматне стопе као основног инструмента монетарне политике, Народна банка Србије је, у складу с размотреним актуелним економским кретањима и пројекцијом динамике инфлације, током 2009. године референтну каматну стопу континуирано смањивала.

На почетку године, референтна каматна стопа је износила 17,75%. Потом је смањивана у више наврата, и то следећом динамиком: крајем јануара на 16,50%, почетком априла на 15,00%, крајем априла на 14,00%, почетком јуна на 13,00%, средином јула на 12,00%, почетком октобра на 11,00%, почетком новембра на 10,00% и крајем децембра на 9,50%, на ком нивоу је остала до краја године.

Остале каматне стопе по којима Народна банка Србије наплаћује камату на кредите, друге пласмане и остала потраживања, као и каматне стопе по којима плаћа камату на средства банака, прописане су Одлуком о каматним стопама које Народна банка Србије примењује у поступку спровођења монетарне политике.

Та одлука је измењена у јуну брисањем одредбе која је утврђивала висину каматне стопе по којој Народна банка Србије обрачунава камату на износ позитивне разлике између прописаног и депонованог износа средстава, као и између исправно утврђеног и првобитно утврђеног износа средстава које је банка дужна да депонује код Народне банке Србије у складу са Одлуком о усклађивању стања бруто пласмана одобрених становништву са основним капиталом банака.

С обзиром на рецесију изазвану светском економском кризом, поменута одлука о бруто пласманима је 10. јуна стављена ван снаге, што је имало за последицу измену одлуке о каматним стопама.

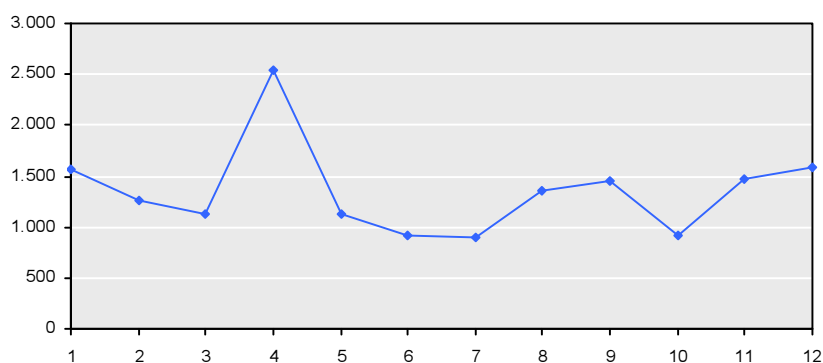
Одлуком о висини есконтне стопе Народне банке Србије која је била на снази почев од јануара 2004. закључно са 16. децембром 2009. године, есконтна стопа је утврђена у висини од 8,5% на годишњем нивоу. После тога, есконтна стопа је први пут утврђена у релативном односу према референтној каматној стопи, и то у висини од 85% референтне каматне стопе.

Депозитне и кредитне олакшице

У складу са Одлуком о условима и начину депоновања вишкова ликвидних средстава банака код Народне банке Србије, банке су током 2009. године преконоћно депоновале средства код Народне банке Србије.

Просечно стање средстава банака депонованих код Народне банке Србије је у 2009. износило 1,3 милијарде динара, с тим што је најмање просечно месечно стање тих средстава по месецима забележено у јулу (0,9 милијарди динара), а највише у априлу (2,5 милијарди динара).

Депозит вишкова ликвидних средстава банака
(просечно месечно стање у милионима динара)

Извор: Народна банка Србије.

Народна банка Србије је током године наставила да примењује одлуку којом су прописани услови и начин одобравања кредита за одржавање дневне ликвидности банака на основу залог хартија од вредности (кредит за ликвидност).

Банке су кредите за ликвидност могле да користе као дневни кредит („intraday credit“) или као преконоћни кредит („overnight credit“). У прва три тромесечја 2009. дневни кредит је користило седам банака, а преконоћни четири банке. У четвртном тромесечју кредите за ликвидност банке нису користиле.

Укупно коришћење кредита за ликвидност износило је 27,1 милијарду динара, од чега дневних 10,5 милијарди, а ноћних 16,6 милијарди.

Операције на отвореном тржишту хартија од вредности

Народна банка Србије је у 2009. години спроводила операције на отвореном тржишту сопственим хартијама од вредности. С циљем стерилизације вишка ликвидних средстава у банкарском систему, у 2009. години је за потребе репо продаје емитована једна серија благајничких записа у укупној номиналној вредности од 500 милијарди динара. Емисија једне серије благајничких записа високе вредности у 2009. наставак је сличне праксе из претходне две године, која банкама омогућава адекватније располагање хартијама у оквиру исте серије, као и једноставније управљање ликвидношћу. У сврху трајне продаје емитована је једна серија благајничких записа с рочношћу од 182 дана, номиналне вредности од две милијарде динара.

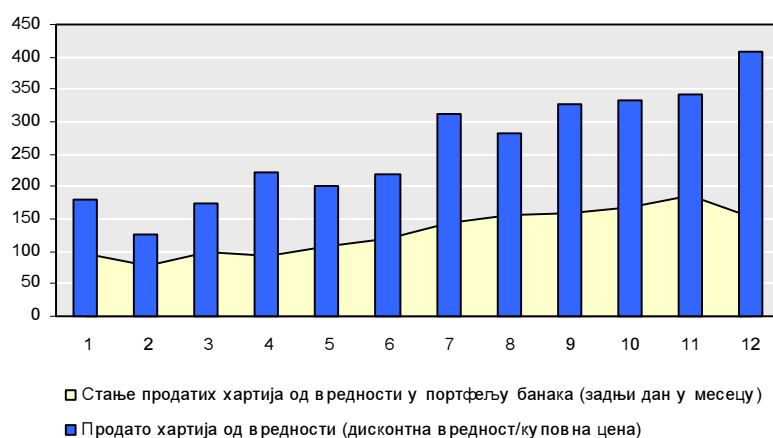
Током године организоване су 104 аукцијске продаје хартија од вредности. Аукције за двонедељне репо операције биле су организоване по моделу фиксне каматне стопе, док је једна аукција на којој су трајно продавани шестомесечни благајнички записи организована по моделу варијабилне вишеструке каматне стопе. Укупно је продато хартија од вредности у износу од 3.121,9 милијарди динара, од чега се на репо продају односи 3.120,1 милијарду, а на трајну продају благајничких записа 1,8 милијарди динара. Остварени обим продаје хартија од вредности био је знатно мањи него у претходне две године (у 2008. продаја је износила 5.239,1 милијарду, а у 2007. 3.873,8 милијарди динара).

Након знатног пада продаје хартија од вредности Народне банке Србије под утицајем економске кризе крајем 2008. године, низак обим продаје настављен је и у првом полуугодишту 2009. Просечно стање тих хартија од вредности у портфељу банака било је изузетно ниско у фебруару, када је продато само 125,1 милијарда динара хартија од вредности, а најниже стање забележено је 6. фебруара, када је износило 62,0 милијарде динара. Пад продаје и стања продатих хартија од вредности у великој мери је било последица измене начина издвајања дела девизне обавезне резерве (40% се издвајало у динарима), која се примењивала од обрачунског периода започетог 18. децембра 2008. године. Ипак, у наредним месецима евидентиран је постепени опоравак продаје, па је у јуну просечно стање хартија од вредности Народне банке Србије у портфељу банака износило 110,9 милијарди динара. Међу најважнијим факторима који су утицали на раст продаје били су ослобађање динарских средстава по основу обавезне резерве (од 18. маја уместо 40% издваја се 35% девизне обавезне резерве у динарима), али и висок ниво референтне каматне стопе, који је, и поред константног смањивања, био виши од инфлације.

У другој половини године настављено је повећање продаје хартија од вредности Народне банке Србије. Томе је у знатној мери допринело даље смањење процента девизне обавезне резерве који се издваја у динарима (18. јула са 35% на 30%, 18. октобра са 30% на 25% и 18. новембра смањење на 20%). У том периоду, портфељ продатих хартија од вредности је непрекидно растао, а највише стање је достигнуто 27. новембра, када је износило 185,4 милијарде динара. Крајем децембра, међутим, долази до поновног пада стања хартија од вредности Народне банке Србије у портфељу банака, на 151,7

милијарди динара, као последица изражених депрецијацијских притисака и сезонског утицаја. Вредност поменутог портфеља је ипак била знатно виша у поређењу с крајем 2008. године, када је износила 89,9 милијарди динара.

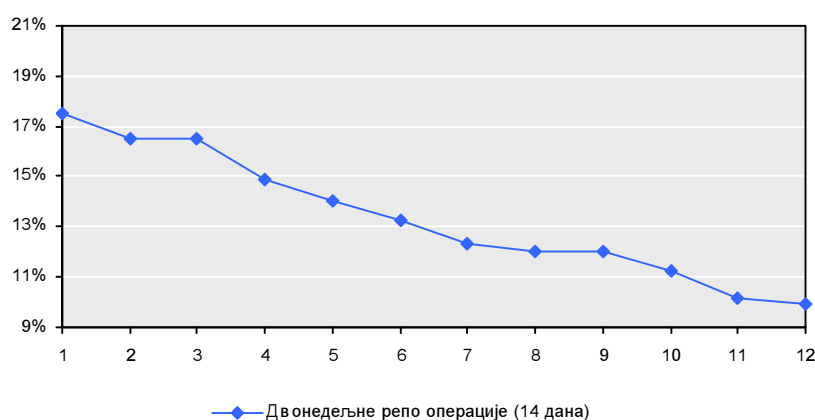
Месечни обим трајне и репо продаје хартија од вредности и стање продатих хартија од вредности у 2009. години
(у милијардама динара)

Извор: Народна банка Србије.

Од почетка 2009. године референтна каматна стопа Народне банке Србије је бележила тренд смањења. Просечна пондерисана месечна стопа на двонедељне репо операције имала је највиши ниво у јануару, када је износила 17,50%, да би се у децембру спустила на 9,92%.

Кретање просечних пондерисаних месечних каматних стопа Народне банке Србије у операцијама на отвореном тржишту у 2009. години
(према рочности)

Извор: Народна банка Србије.

Као и претходних година, доминантно учешће у операцијама хартијама од вредности које спроводи Народна банка Србије имале су двонедељне репо операције, што је резултат опредељења Народне банке Србије да та рочност буде референтна за обављање операција на отвореном тржишту. Шестомесечне благајничке записе Народна банка Србије је трајно продавала само на једној аукцији (у јануару), да би с почетком аукцијских продаја тромесечних записа Републике Србије од фебруара 2009. године (у току године су уведени и шестомесечни и дванаестомесечни записи) Народна банка Србије престала са организовањем тих аукција.

Планиране активности Народне банке Србије на тржишту новца у 2010. години

Обим закључених трансакција на динарском преконоћном међубанкарском тржишту је у току 2009. повећан у односу на 2008. годину. Каматна стопа BEONIA (*Belgrade OverNight Index Average*) осцилирала је у коридору каматних стопа Народне банке Србије и прилагођавала се променама референтне каматне стопе. До маја 2009. године BEONIA се кретала изнад референтне каматне стопе, а након смањења процента девизне обавезне резерве који се издваја у динарима кретала се испод те стопе.

У 2010. години, Народна банка Србије ће настојати да кроз спровођење операција на отвореном тржишту обезбеди адекватно управљање ликвидношћу банкарског сектора и тиме утиче на његову стабилност, као и на даљи развој домаћег новчаног тржишта. Паралелно с тим, наставиће да развија и јача тржишне инструменте монетарног регулисања и да, у сарадњи с банкама, ствара услове за даље унапређење међубанкарског тржишта новца.

У том контексту, Народна банка Србије ће од јануара 2010. године редовне репо аукције хартија од вредности организовати једном недељно – средом, уместо досадашње праксе организовања редовних репо аукција два пута недељно – средом и петком.

Такође, планирано је да се успостави организовани начин комуникације с банкама (*Market Intelligence*) и представницима привреде, као и да се унапреди сарадња с Министарством финансија у вези са издавањем државних хартија од вредности и подстицањем секундарне трговине тим хартијама.

Обавезна резерва (динарска и девизна основица)

У складу с Програмом монетарне политике Народне банке Србије у 2009. години, обавезна резерва банака је настављена да се користи као помоћни инструмент монетарне политике.

Полазећи од актуелних кретања на светском финансијском тржишту и анализе могућих ефеката на домаћи финансијски систем у првом тромесечју 2009. године, Народна банка Србије је својим мерама, а пре свега кроз инструмент обавезне резерве, подржала активности Владе Републике Србије везане за кредитирање домаће привреде у складу с Програмом мера за ублажавање негативних ефеката светске економске кризе у Републици Србији.

Тако је у фебруару донета Одлука о измени и допунама Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, којом је прописано да банке почев од обрачуна обавезне резерве на дан 17. марта 2009. године:

- не обрачунавају обавезну резерву на износ обавеза у динарима и девизама по основу депозита и кредита примљених из иностранства у периоду од 1. октобра 2008. године до 31. децембра 2009, и то до првобитно утврђеног рока доспећа тих обавеза;

- основицу за обрачун обавезне резерве умањују за износ кредита које су банке одобриле привреди за финансирање инвестиција и сличне намене, као и за износ потрошачких кредита који су одобрени за куповину трајних потрошних добара произведених у Републици Србији, у складу с Програмом Владе Републике Србије.

Истом одлуком продужен је рок важења одредбе којом је прописано да основицу за обрачун динарске и девизне обавезне резерве (коју чине динарске и девизне обавезе по основу депозита и кредита примљених из иностранства, као и девизне субординиране обавезе) чини просечно дневно књиговодствено стање тих обавеза у септембру 2008. године – ако је то стање у претходном календарском месецу мање од просечног дневног књиговодственог стања тих обавеза у септембру 2008. Уместо до обрачунског периода 18. мај – 17. јун 2009. године, рок за примену наведене одредбе је продужен до обрачунског периода 18. децембар 2009. године – 17. јануар 2010. године.

С обзиром на актуелна дешавања на домаћем финансијском тржишту, а ради побољшања динарске ликвидности банкарског сектора, оцењено је као целисходно да се, изузетно од одлуке којом се уређује обавезна резерва банака код Народне банке Србије, банкама омогући мање издвајање динарске противвредности обрачунате обавезне резерве у еврима.

На основу анализе показатеља кретања у финансијском и привредном систему земље, Народна банка Србије је, имајући у виду активности Владе Републике Србије које се односе на допуну Програма мера за ублажавање негативних ефеката светске економске кризе у Републици Србији, кроз инструмент обавезне резерве, дала додатну подршку том програму усвајањем одлуке о измени и допуни одлуке у мају 2009. године. Усвојена одлука је почела да се примењује почев од обрачуна обавезне резерве на дан 17. јуна 2009. године.

Одлуком је прописано да се основица за обрачун обавезне резерве умањује за износ кредита који су банке, у складу с Програмом Владе, одобриле за одржавање ликвидности и финансирање трајних обртних средстава после 30. априла 2009. године. Наведено умањење не може бити веће од износа прираста укупних кредита одобрених привреди у односу на стање тих кредита на дан 30. априла 2009. године.

У јуну је усвојена нова измена одлуке којом је промењена одредба која се односи на динарско издвајање обрачунате обавезне резерве у еврима. Наведеном одредбом прописано је да средства која даваоци лизинга држе на рачуну код банака, а имобилишу се у пуном износу – применом стопе обавезне резерве од 100%, не подлежу обавези издвајања прописаног дела у динарима.

У истом месецу, Народна банка Србије је предузела додатне активности за очување финансијске стабилности земље, па је, у том контексту, продужила рок важења одредбе (до 31. децембра 2010. године) по којој банке не обрачунавају обавезну резерву на обавезе у динарима и девизама по основу депозита и кредита примљених из иностранства.

На крају четвртог тромесечја, усвојеном изменом одлуке о обавезној резерви продужен је рок важења одредбе (до обрачунског периода 18. март – 17. април 2010. године) којом је утврђено да основицу за обрачун динарске и девизне обавезне резерве коју чине обавезе у динарима и девизама по основу депозита и кредита примљених из иностранства и девизне субординиране обавезе чини просечно дневно књиговодствено стање тих обавеза у септембру 2008. године – ако је стање тих обавеза у претходном календарском месецу мање од њиховог стања у септембру 2008.

Операције на међубанкарском тржишту девиза

У складу с Програмом монетарне политике Народне банке Србије за 2009. годину, Народна банка Србије је у току године спроводила режим руковођено пливајућег девизног курса, при чему је интервенисала на девизном тржишту само у изузетним ситуацијама, ради ублажавања претераних дневних осцилација курса динара и обезбеђивања нормалног функционисања домаћег девизног тржишта.

Ради стабилизације домаћег девизног тржишта у условима светске економске кризе, Народна банка Србије је у прва два месеца 2009. године интервенисала 22 пута продајом девиза у укупном износу од 556,4 милиона евра.

Снажан депрецијацијски притисак почетком децембра, као и знатно повећање динарске ликвидности на крају тог месеца (по основу конверзије у динаре средстава које је држава добила од ММФ-а за исплату буџетских корисника према усвојеном ребалансу), условили су поновне интервенције на девизном тржишту продајом укупно 100,5 милиона евра.

Народна банка Србије је и у 2009. години наставила с процесом изградње јединственог, флексибилног и ефикасног девизног тржишта – преносом мењачких послова на банке. Вишегодишње настојање Народне банке Србије да се с мењачког тржишта повуче, водећи при томе рачуна да се не угрози стабилност домаћег девизног тржишта, имало је за резултат да су банке у току 2009. нето откупиле 95,3% укупне нето ефективне откупљене од овлашћених мењача, а Народна банка Србије свега 4,7%.

Да би се припремио предлог за коначан престанак рада Народне банке Србије са овлашћеним мењачима у 2010. години, крајем године је израђена анализа вишегодишњег процеса преусмеравања овлашћених мењача од Народне банке Србије ка банкама.

Пад привредне активности, као основни генератор понуде и тражње за девизама на тржишту, био је узрок изузетно ниског нивоа међубанкарске трговине у 2009. години. Она је износила свега 31,8% укупне међубанкарске трговине остварене у 2007. години, односно 30,0% у 2008.

Изменом прописа којима се регулише рад домаћег девизног тржишта, а који су ступили на снагу 1. јуна, Народна банка Србије је увела спот аукцијску купопродају девиза с циљем проширења могућности свог учешћа на међубанкарском тржишту девиза.

Ради регулисања односа између Народне банке Србије и банака у вези с обављањем послова спот купопродаје девиза, Народна банка Србије је закључила спот билатералне оквирне уговоре са свим заинтересованим банкама.

Операције на састанку међубанкарског тржишта девиза

Народна банка Србије је своје интервенције током јануара и фебруара 2009. године реализовала организовањем састанака међубанкарског тржишта девиза.

Од почетка године до 25. фебруара, Народна банка Србије је била веома активно укључена у међубанкарску трговину на домаћем девизном тржишту, настојећи да својим интервенцијама утиче на повећање његове ликвидности, али и на ублажавање дневних осцилација курса динара у односу на евро.

Наиме, у условима продубљивања светске економске кризе приступ банака и предузећа спољним изворима финансирања постајао је све тежи, а други видови девизног прилива све мањи. То се одражавало на девизни курс динара, пре свега у јануару, када су забележене и највеће дневне осцилације курса динара према евр у 2009. години (–2,1%; +2,3%). У том месецу, притисак на девизну ликвидност банака је био велики како по основу тражње клијената, тако и по основу отплате краткорочних иностраних кредита узетих у претходној години.

У периоду од 5. јануара до 25. фебруара Народна банка Србије је организовала 22 састанка међубанкарског тржишта девиза, на којима је банкама продато девиза у износу од 556,4 милиона евра (у јануару 381,3 и у фебруару 175,1 милион).

Крајем фебруара и током марта уследило је смањење притиска на девизну ликвидност банака и стабилизација курса динара, будући да су предузећа успела да рефинансирају своје инообавезе, а банке да се краткорочно задуже у иностранству. На стабилизацију курса динара утицао је такође и знатан откуп ефективног страног новца. Резултат таквих кретања на девизном тржишту била је номинална апрецијација динара према евр у, која је у периоду јун – септембар у просеку износила 0,5%.

Од 26. фебруара до почетка децембра, када су кретања на девизном тржишту била у највећој мери стабилizована, Народна банка Србије није интервенисала на међубанкарском тржишту девиза.

У том периоду није било већих притисака на девизну ликвидност банака, пре свега због мање тражње клијената банака за девизама, условљене редукованим економским токовима. С друге стране, дошло је до повратка девизне штедње грађана у банкарски систем и даљег повећања обавеза банака према иностранству. Аранжман који је склопљен с ММФ-ом и прилив прве кредитне транше у резерве Народне банке Србије такође је допринео смањењу неизвесности у погледу кретања курса динара, односно стабилизацији девизног тржишта.

Операције путем спот аукција девиза

Народна банка Србије је на међубанкарском тржишту девиза у децембру, након девет месеци, интервенисала два пута, продавши банкама укупно 100,5 милиона евра.

Прву спот аукцију девиза Народна банка Србије је организовала 4. децембра. На њој је банкама укупно продала 42 милиона евра како би спречила прекомерне дневне осцилације курса динара изазване привременим нескладом понуде и тражње за девизама, у условима пре свега сезонски веће потребе предузећа за девизама ради измирења доспелих обавеза према иностранству.

Да би спречила потенцијалне поремећаје на међубанкарском тржишту девиза, због знатног повећања динарске ликвидности банака након усвајања ребаланса буџета за 2009. годину и додатних исплата из буџета по том основу у последња три дана децембра, Народна банка Србије је поново интервенисала 30. децембра. На организованој другој спот аукцији девиза Народна банка је банкама продала укупно 58,5 милиона евра.

Међубанкарска трговина изван састанка међубанкарског тржишта девиза

Вишегодишњи тренд раста међубанкарске трговине девизама прекинут је у 2009. години и на овом сегменту девизног тржишта је реализована трговина у укупном износу од 7,1 милијарду евра. То представља свега 30,0% укупног обима трговине реализоване у претходној години.

Просечан месечни обим трговине у 2009. години износио је 590,4 милиона евра (2007. година – 1,9 милијарди евра, 2008. година – 2,0 милијарде евра).

У децембру је забележен највећи обим трговине – у износу од 1,0 милијарде евра, условљен пре свега повећаном тражњом за девизама комитената банака ради плаћања обавеза према иностранству које доспевају крајем године.

У условима кризе и атмосфере опште неизвесности, учесници на међубанкарском тржишту девиза су нерадо отварају своје позиције, што је додатно утицало на смањење обима трговине. Банке су, штитећи се од ризика наглих промена девизног курса, у току целе године широко котирале своје продајне и куповне курсеве, па је просечан годишњи распон између продајних и куповних курсева износио 35 пара. У току јануара тај распон је достигао рекордних 80 пара, да би се у наредним месецима постепено стабилизовао (у фебруару и марту је износио 50 и 39 пара, а до краја године 30 пара).

Банке су у 2009. години купопродају девиза на међубанкарском тржишту највећим делом обављале да би задовољиле потребе својих комитената, а мањим делом ради остварења добити по основу послова арбитраже. Као и у току 2008. године, лот у међубанкарској трговини је износио 0,5 милиона евра, што такође говори о настојању банака да, тргујући смањеним лотом⁵, умање ризик пословања у условима опште неизвесности како на домаћем, тако и на иностраним девизним тржиштима.

⁵ У условима стабилног функционисања девизног тржишта лот у међубанкарској трговини девизама је износио 1,0 милиона евра.

Остали инструменти

Кредит за одржавање ликвидности

Одлука о условима одобравања кредита за одржавање ликвидности банака, коју је Народна банка Србије усвојила у октобру 2008, примењивала се и у 2009. години. Одлука је имала за циљ да банкама које имају привремених тешкоћа у одржавању ликвидности помогне – под условом да су претходно искористиле све друге повољније изворе ликвидности, али и да су усвојиле програм мера за превазилажење тих тешкоћа.

С обзиром на то да је одлуком прописано да Народна банка Србије може одобравати банкама ову врсту кредита с роком доспећа до 12 месеци, банка којој је такав кредит одобрен у октобру 2008. године наставила је да га користи и кредит је у јулу 2009, пре уговореног рока доспећа, уредно измирила.

Усклађивање бруто пласмана одобрених становништву са основним капиталом банака

У складу са Одлуком о усклађивању стања бруто пласмана одобрених становништву са основним капиталом банака која је донета 2006. године, банке су имале обавезу да у одговарајућем проценту бруто пласмане одобрене становништву усклађују са основним капиталом.

Имајући у виду да су се ефекти светске економске кризе одразили и на домаћу привреду, Народна банка Србије је у фебруару 2009. године изменила одредбу одлуке којом се регулише усклађивање бруто пласмана одобрених становништву са основним капиталом банака у делу који се односи на прописани проценат усклађености, тако што је прописани проценат који је износио 150% коригован навише и утврђен у висини од 200%.

Оцењујући да су поменутом одлуком остварени циљеви због којих је она и донета (на дан 30. априла 2009. укупни пласмани становништву који се усклађују износили су 392,0 милијарде динара, односно 328,0 милијарди динара узимајући у обзир ефекат промене курса динара, а основни капитал банака 391,0 милијарду динара), као и да не постоји потреба за даљим ограничавањем кредитне активности банака према становништву, та одлука је у јуну 2009. стављена ван снаге.

Активности у вези с јавним дугом по основу старе девизне штедње и Зајма за привредни развој

Народна банка Србије за рачун Републике Србије обавља послове који се односе на сервисирање тзв. старе девизне штедње и Зајма за привредни развој, односно обвезница које је Република Србија емитовала ради измирења својих обавеза по тим основима.

Средства за исплату обвезница Република Србија је у 2009, као и претходних година, обезбеђивала уплатама на посебне рачуне отворене код Народне банке Србије. Народна банка је по захтевима банака, у оквиру чијих

рачуна се воде рачуни хартија од вредности власника обвезница, авансно преносила девизна и динарска средства за исплате обвезница о року и пре рока доспећа.

Обрачуната конверзија старе девизне штедње код банака у обвезнице Републике Србије на почетку примене важећег закона је износила укупно 3.800,0 милиона евра, док је обрачуната конверзија девизних депозита код Дафимент банке и Југоскандика једнака извршеној конверзији у обвезнице – на дан 31. децембра је износила 342,5 милиона евра. Укупно извршена конверзија штедње и депозита у обвезнице Републике Србије је износила 3.650,8 милиона евра, од којих се 27,2 милиона евра односи на 2009. годину.

За исплате обвезница о року доспећа обезбеђено је 140,0 милиона евра и 8.213,0 милиона динара. Из тих средстава, у складу са Одлуком о ближим условима куповине девизних средстава ради исплате обвезница Републике Србије, вршени су испкуп и продаја девизних средстава.

По основу обвезница доспелих у току године исплаћено је 226,9 милиона евра. Од тога, у девизним средствима 226,6 милиона евра и у динарима 30,0 милиона динара.

За исплату обвезница пре рока доспећа, за плаћање специфичних трошкова у складу са Одлуком Владе Републике Србије, обезбеђено је 57,6 милиона динара. Из тих средстава власницима обвезница је исплаћено 55,9 милиона динара и 32,0 хиљаде евра (по дисконтној вредности обвезница), односно по том основу је исплаћена номинална вредност обвезница у износу од 0,7 милиона евра.

Ради измирења обавезе Републике Србије према банкама (за исплате девизне штедње депоноване у ранијем периоду), из буџета је на посебан рачун код Народне банке уплаћен износ од 519,7 милиона динара, који је на дан доспећа обавезе (4. јула) пренет банкама.

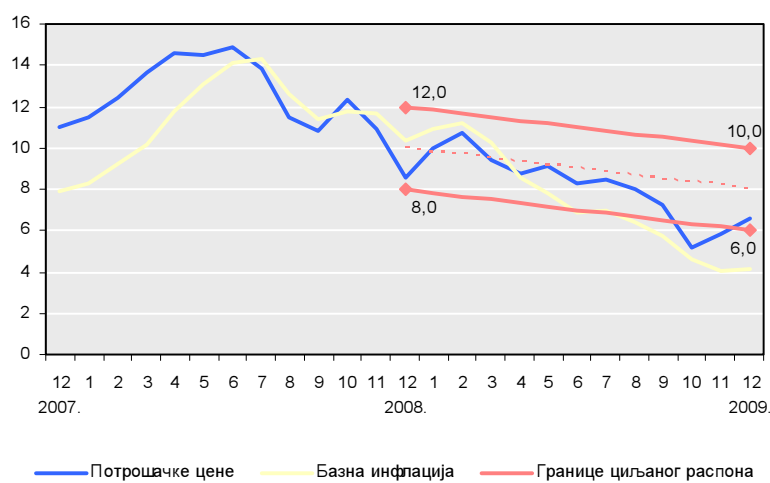
Укупан обим берзанског трговања обвезницама износио је 69,7 милиона евра. Промет обвезницама одвијао се и ванберзански и био је четири и по пута већи од берзанског (315,1 милиона евра).

Обавезе Републике Србије по основу Зајма за привредни развој измириване су почев од 31. августа 2004. године, на начин утврђен одредбама Закона о регулисању обавеза Републике Србије по основу зајма за привредни развој. Укупно извршена конверзија потраживања по основу уплата зајма у обвезнице Републике Србије, с роковима доспећа од 2004. до 2007. године, износила је 48,1 милион евра. За исплату тих обвезница у току 2009. године из буџета је пренето 37,4 милиона динара. У току године исплаћене су доспеле обвезнице у износу од 0,4 милиона евра и 12,0 хиљада динара.

3.3. Остварење циљане инфлације у 2009. години

У току 2009, прве године циљања инфлације, укупна инфлација⁶ се кретала у границама циљаног распона (6–10%), изузев у октобру и новембру када је била испод доње границе циљаног распона. Међугодишњи раст потрошачких цена у децембру био је нижи у поређењу са истим показатељем за 2008. (6,6% наспрам 8,6%), што је било у складу с дефинисаним циљем за 2009. годину.

Кретање инфлације
(међугодишњи раст, у %)

Извор: Републички завод за статистику и Народна банка Србије.

Светска економска криза је утицала на попуштање домаћих и увозних инфлаторних притисака. Кључни дезинфлаторни фактор у 2009. години била је ниска домаћа тражња, која је, уз смањену екстерну тражњу, утицала на пад економске активности. Рецесија се у великој мери одразила на пад броја запослених и пад зарада у јавном (замрзавање плата) и у приватном сектору.

Укупан раст потрошачких цена био је углавном под утицајем раста регулисаних цена и базне инфлације (допринос од 3,9 п.п. и 2,8 п.п. респективно), док су цене пољопривредних производа, захваљујући родној години и продуженој сезони, имале негативан допринос том расту (–0,1 п.п.).

Раст регулисаних цена је највише био одређен повећањем цена нафтних деривата (због раста цена сирове нафте на светском тржишту), депрецијацијом динара у односу на амерички долар, као и повећањем акциза. Раст базне инфлације забележен у првом полутођу, међутим, био је последица раста трошкова производње због преливања ефеката депрецијације динара и раста цена нафтних деривата на цене које се формирају слободно, на тржишту.

⁶ Почев од 2009. године Народна банка Србије, у сарадњи с Владом Републике Србије, утврђује циљани распон укупне инфлације мерене годишњом процентуалном променом потрошачких цена.

У току другог полугодишта инфлација је исказала опадајући тренд – од јуна до децембра остварена је дефлација од 0,3%. Процесу дезинфлације највише је допринео пад цена пољопривредних производа. Остварени високи приноси у пољопривредној производњи током лета и смањење тражње утицали су на пад цена домаћих пољопривредних производа. Смањење цена индустријско-прехрамбених производа, због ниских цена примарних пољопривредних производа, био је основни генератор успоравања базне инфлације. Такође, у другој половини године осетно је успорен и раст регулисаних цена.

На успоравање инфлације утицало је и слабљење инфлаторних притисака по основу увозних цена. Тренд пада увозне инфлације прекинут је у четвртом тромесечју, што се није у већој мери одразило на кретање базне и укупне инфлације.

Инфлаторна очекивања су такође деловала дезинфлаторно. Због мањег преливања ефеката депрецијације динара на цене, по основу ниске агрегатне тражње, нижег раста увозних цена, смањења цена хране и успоравања регулисаних цена, инфлациона очекивања су почев од марта имала опадајући тренд.

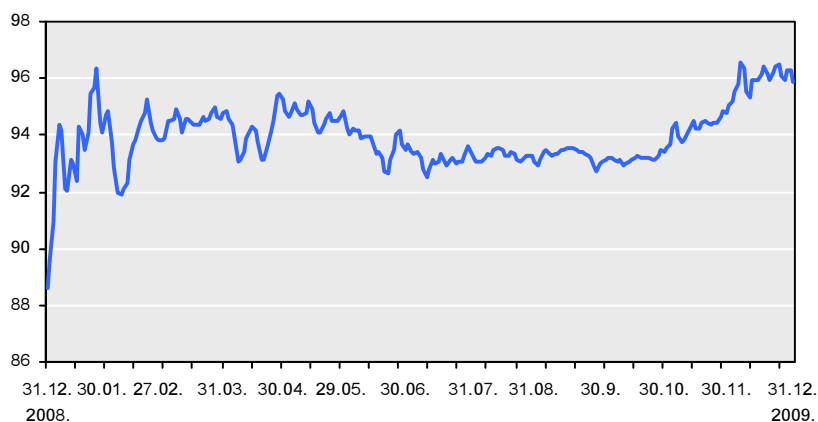
Фискална политика током 2009. године није генерисала инфлаторне притиске, с обзиром на то да је забележени дефицит био у највећој мери финансиран издавањем трезорских записа.

Курс динара

У току 2009. године динар је према евр у номинално депрецирао за 7,6%, а, узимајући у обзир стопу инфлације у земљи од 6,6% и инфлацију у зони евра од 0,9%, реално је депрецирао за 2,4%. (Реална депрецијација динара према евр у 2008. години је износила 4,4%.)

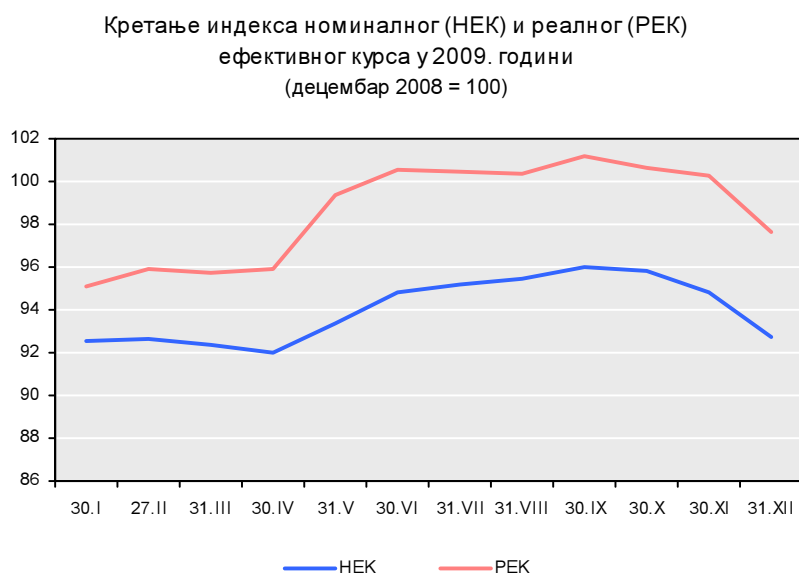
Истовремено, динар је према америчком долару номинално депрецирао за 5,7%, а, узимајући у обзир инфлацију у земљи од 6,6% и у САД од 2,7%, реално је депрецирао за 2,2%. Реална депрецијација динара према америчком долару, уз истовремену депрецијацију према евр, остварена је у условима слабљења америчког долара према евр на светским тржиштима, које је у току 2009. године износило 2,0%.

Кретање курса динара према евр у 2009. години

Извор: Народна банка Србије.

Када се посматра аналитичка корпа валута (80% евро и 20% долар), динар је у току 2009. године депрецирао номинално за 7,2%, а реално за 2,3%.

Извор: Народна банка Србије.

Просечна дневна осцилација курса динара према евр у 2009. години износила је 0,28% (у 2008. години 0,48%, у 2007. години 0,34%), при чему су дневне осцилације биле израженије у првом полугодишту у односу на друго (0,41% и 0,16% респективно). Девизни курс динара према евр у току године дневно осцилирао у распону од -2,1% до +2,3%.

3.4. Мере Народне банке Србије за ублажавање ефеката финансијске кризе

У оквиру програма посебних мера подршке финансијској стабилности земље који је донела Народна банка Србије, банкама је омогућено да користе краткорочне динарске кредите с роком доспећа од најдуже 12 месеци и да обављају девизне своп трансакције. Такође, банкама је омогућено мање издвајање динарске противвредности обрачунате обавезне резерве у еврима.

Аукције краткорочних динарских кредита банкама

У склопу мера подршке финансијској стабилности земље, Народна банка Србије је од маја 2009. године једном месечно организовала аукције краткорочних кредита ради обезбеђења динарске ликвидности банака. Од укупно осам организованих аукција, краткорочни динарски кредити одобрени су на три аукције у укупном износу од 587,8 милиона динара, у складу с тражњом банака.

Девизни своп

Народна банка Србије је у оквиру посебних мера подршке финансијској стабилности земље, тј. обезбеђења девизне и динарске ликвидности банкарског система, допунила правну регулативу и обезбедила техничку подршку за обављање своп купопродаје девиза између банака и Народне банке Србије. Након тога је, почевши од 18. маја, редовно организовала своп аукције девиза с роком доспећа од две недеље. Циљ тих аукција био је превазилажење привремених ликвидносних проблема банака, по одређеној цени, при чему је Народна банка Србије наступала у функцији зајмодавца у крајњој инстанци. За те аукције банке нису показале нарочито интересовање, јер свопови нису били тржишно конкурентни.

Ради регулисања односа између Народне банке Србије и банака у вези с обављањем послова своп купопродаје девиза, Народна банка Србије је са свим заинтересованим банкама закључила своп билатералне оквирне уговоре.

Обавезна резерва

Допуном Одлуке о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље прописано је да банке, почев од 18. маја 2009. године, могу да у динарима издвајају 35% обрачунате обавезне резерве у еврима, уместо 40%, колико је прописано одлуком о обавезној резерви.

Ради даљег побољшања динарске ликвидности банкарског сектора, вршене су континуиране измене Одлуке о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље у делу који се односи на инструмент обавезне резерве. Банкама је омогућено да, изузетно од одлуке којом се уређује обавезна резерва, почев од 18. јула 30% обрачунате обавезне резерве у еврима издвајају у динарима, затим од 18. октобра – 25%, а почев од 18. новембра – 20% те резерве.

4. Монетарна политика у 2010. години

Монетарна политика Народне банке Србије у 2010. години спроводиће се према Програму који је Монетарни одбор Народне банке Србије утврдио крајем 2009. године.⁷

Основни циљ монетарне политике у 2010. години је постизање циљане инфлације, чиме ће Народна банка Србије допринети одржавању стабилности финансијског система и остваривању одрживог економског раста. Ради ублажавања ефеката светске финансијске и економске кризе и очувања стабилности финансијског система, Народна банка Србије ће и у 2010. години предузимати неопходне мере из своје надлежности у сарадњи с Владом Републике Србије. Извесно је да ће се у 2010. години економска активност

⁷ Одлука о утврђивању програма монетарне политике Народне банке Србије у 2010. години, „Службени гласник“ РС, бр. 104/2009.

опоравити, али ће тај опоравак бити недовољан и монетарна политика ће највероватније остати експанзивна током целе године.

Циљана инфлација у 2010. години утврђена је у виду континуирано опадајуће вредности (с дозвољеним одступањем) годишњих промена потрошачких цена, полазећи од тога да ниво инфлације с почетка године од $8\% \pm 2$ п.п. до краја године треба да се сведе на $6\% \pm 2$ п.п. (видети Меморандум Народне банке Србије о утврђивању циљане стопе инфлације за период од 2010. до 2012. стр. 57).

Монетарна политика у 2010. години биће усмерена и на остваривање циљане инфлације у 2011. години, која за крај године износи $4,5\%$ с дозвољеним одступањем $\pm 1,5$ п.п. Снижавање циљаних стопа инфлације се наставља у 2012. години – на 4% до краја године с дозвољеним одступањем $\pm 1,5$ п.п. То одражава опредељеност Монетарног одбора за постизање средњорочне стабилности цена и доприноси стабилизацији инфлационих очекивања.

Народна банка Србије ће настојати да циљ утврђен за инфлацију оствари помоћу основног инструмента монетарне политике – каматне стопе која се примењује у спровођењу основних операција монетарне политике (тренутно, у спровођењу двонедељних репо операција). Висина референтне каматне стопе ће се мењати зависно од оцене тренутне економске ситуације, оцене кретања инфлације, као и њихових пројекција. Референтна каматна стопа ће бити коригована тако да пројектована инфлација буде у границама циљаног распона у временском периоду који Монетарни одбор буде сматрао одговарајућим с обзиром на природу поремећаја који настану и општу макроекономску ситуацију. Остали инструменти монетарног регулисања, укључујући стопу обавезне резерве и интервенције на девизном тржишту, имаће помоћну улогу.

Тако ће висока и комплексна обавезна резерва банака код Народне банке Србије у 2010. години бити смањена и поједностављена. Новом одлуком, која је ступила на снагу у марту 2010. године, стопа обавезне резерве на динарску основицу је смањена на 5% , а на девизну основицу на 25% , док је број изузетака на које се обавезна резерва не обрачунава редукован. Банке нису у обавези да издвајају додатна средства на ново задужење у иностранству и новоприкупљену девизну штедњу – ако је претходно издвојена девизна обавезна резерва била већа од обрачунате по новој стопи. Евентуални преостали износ више издвојене обавезне резерве биће враћен банкама у три месечне рате почев од фебруара 2011. године. Одлука је конципирана тако да не изазива знатније притиске на динарску и девизну ликвидност банака, а да се истовремено побољша транспарентност монетарне политике. Поред тога, банке су на тај начин стимулисане да прикупљају штедњу и да се додатно задужују у иностранству како би обезбедиле средства за кредитирање приватног сектора.

Народна банка Србије наставиће да спроводи режим руковођено пливајућег девизног курса. Интервенције на девизном тржишту биће ограничене на случајеве знатних дневних осцилација курса динара и поремећаја у функционисању девизног тржишта, као и угрожености финансијске и ценовне стабилности. Ако буде потребно да интервенише на девизном тржишту, Народна банка Србије ће то лакше чинити захваљујући високом нивоу девизних резерви.

Предуслов ефикасног деловања трансмисионог механизма монетарне политике јесте стабилност и ефикасност финансијског система. Народна банка Србије ће и даље предузимати све неопходне мере како би обезбедила постојање здравих и стабилних финансијских институција, ефикасно спровођење финансијског посредовања и поверење у укупан финансијски систем. Тиме ће доприносити јачању отпорности на ризике својствене финансијском пословању, као и на потресе из окружења.

Делујући транспарентно и одговорно према јавности, Народна банка Србије се обавезала на комуникацију с јавношћу на следећи начин: а) објављивањем саопштења са седница Монетарног одбора истог дана кад су седнице одржане; б) одржавањем конференција за штампу гувернера – ради објашњења разлога због којих је Монетарни одбор донео одређену одлуку, као и ради одговора на сва евентуална питања јавности; в) припремањем и објављивањем четири пута годишње Извештаја о инфлацији, који је најважније средство информисања јавности о дешавањима у економији која опредељују одлуке Монетарног одбора и активности централне банке.

У случају да одступање инфлације од утврђеног циља траје више од шест заустопних месеци – Народна банка Србије ће Владу писмено обавестити о разлозима тог одступања, о мерама које се морају предузети и времену потребном да се инфлација врати у циљани распон.

Меморандум Народне банке Србије о утврђивању циљане стопе инфлације за период од 2010. до 2012.⁸

У складу са Споразумом Народне банке Србије и Владе Републике Србије о циљању (таргетирању) инфлације⁹ и Меморандумом Народне банке Србије о монетарној стратегији¹⁰, којима се Народна банка Србије обавезала да, у сарадњи с Владом, утврђује циљане стопе инфлације, Монетарни одбор Народне банке Србије утврђује циљане стопе укупне инфлације (с дозвољеним одступањем), мерене годишњом процентуалном променом индекса потрошачких цена, за период од 2010. до 2012. године, полазећи од њихове вредности на крају претходне године:

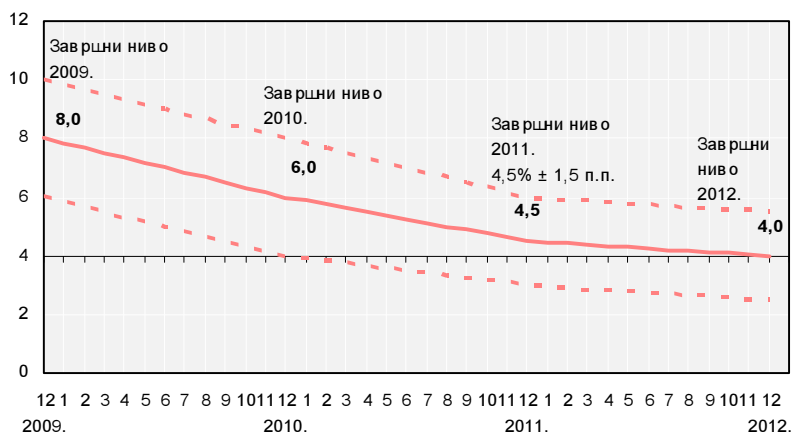
- децембар 2009. године: 8% с дозвољеним одступањем ± 2 п.п.,
- децембар 2010. године: 6% с дозвољеним одступањем ± 2 п.п.,
- децембар 2011. године: 4,5% с дозвољеним одступањем $\pm 1,5$ п.п.,
- децембар 2012. године: 4% с дозвољеним одступањем $\pm 1,5$ п.п.

⁸ Меморандум је усвојен на седници Монетарног одбора НБС 14. децембра 2009.

⁹ Споразум је усвојен на седници Владе Републике Србије 19. децембра 2008.

¹⁰ Меморандум је усвојен на седници Монетарног одбора НБС 22. децембра 2008.

Циљана стопа инфлације с дозвољеним
одступањем за период од 2010. до 2012. године

Извор: Народна банка Србије.

Циљеви за инфлацију у 2010. и 2011. години који су утврђени раније¹¹ нису мењани, изузев начина њиховог дефинисања. Циљеви су сада изражени као јединствена вредност с дозвољеним одступањем, уместо као распон с централном вредношћу. Тако утврђени циљеви омогућавају ефикаснију комуникацију с јавношћу и, тиме, већи утицај на стабилизацију инфлаторних очекивања, која су кључна за стабилизацију економске активности.

Циљеви за инфлацију утврђују се у виду јединствене вредности (с дозвољеним одступањем) за сваки појединачни месец у години, под претпоставком њиховог континуираног остварења између децембра претходне и децембра посматране године (видети графикон и табелу у Прилогу). Путања циљаних стопа инфлације до 2012. године усклађена је с потребом постизања средњорочне стабилности цена, која, с обзиром на опредељење Србије да у средњем року конвергира ка нивоу цена и дохотка Европске уније, износи 2–4% на годишњем нивоу.

Циљане стопе инфлације за период од 2010. до 2012. године утврдила је Народна банка Србије у сарадњи с Владом, на основу анализе текућих и очекиваних макроекономских кретања и нумеричких смерница за раст цена производа и услуга на које Влада утиче директно или индиректно.¹²

Утврђене циљеве за инфлацију карактерише следеће:

– Постепено смањивање циљаних стопа инфлације. Утврђени циљеви за инфлацију одражавају намеру да се стабилност цена постигне постепеним смањењем инфлације, без изазивања макроекономских поремећаја. Постепено смањивање циљаних стопа инфлације заснива се на оцени дугорочних

¹¹ Видети Меморандум Народне банке Србије о утврђивању циљане стопе инфлације за период од 2009. до 2011.

¹² Влада, након усаглашавања с Народном банком, може мењати утврђене нумеричке смернице уз одговарајуће образложење (према Споразуму Народне банке Србије и Владе Републике Србије о циљању (таргетирању) инфлације).

макроекономских кретања и потреби да се притисци на номинални девизни курс умање, а самим тим и ризици од потенцијално негативног утицаја на конкурентност привреде;

– Циљ је утврђен као стопа инфлације с дозвољеним одступањем. Циљ за инфлацију дефинисан на такав начин има предности са становишта ефикасније комуникације с јавношћу. Он представља прецизан и јасан сигнал јавности о нивоу инфлације коју централна банка настоји да постигне. Такође, циљ је симетричан, што централној банци олакшава комуникацију с јавношћу у случају не само пребацивања већ и подбацивања циља. Такав циљ омогућава да се сагледа оријентација монетарне политике у средњем року, будући да је могуће да циљане стопе инфлације не буду оствариване у континуитету, из месеца у месец.

Ширина дозвољеног одступања циљане стопе инфлације (± 2 п.п. у 2010. и $\pm 1,5$ п.п. у 2011. и 2012. години) одражава опредељење за стабилизацију економске активности, пошто обезбеђује простор за флексибилност монетарне политике у наредном периоду без нарушавања њеног кредибилитета. Дозвољено одступање указује на зону која се сматра прихватљивом за кретање инфлације, узимајући у обзир чињеницу да може доћи до бројних пролазних поремећаја мањих размера који ће изазвати краткорочне осцилације стопа инфлације, али неће захтевати реакцију монетарне политике;

– Циљ је постављен континуирано. Стопа инфлације и дозвољено одступање дефинисани су за сваки појединачни месец у години. То значи да се остварење циљане инфлације може пратити у сваком моменту, а не само у једном одређеном тренутку (крај године). Он такође доприноси стабилизацији инфлационих очекивања у ситуацијама када снажан поремећај резултира привременим одступањем инфлације од циљаног нивоа;

– Циљ је утврђен за неколико година унапред. То одражава опредељеност Монетарног одбора за постизање средњорочне стабилности цена и доприноси стабилизацији инфлационих очекивања.

Народна банка Србије, у сарадњи с Владом, може мењати утврђене циљеве за инфлацију. Такве измене биће предузимане само у изузетним околностима, а образлагаће их Народна банка Србије.

Прилог 1

**Циљана стопа инфлације с дозвољеним одступањем
за период од 2010. до 2012. године**

Година	Циљана стопа инфлације (у %)	Дозвољено одступање (проц. поени)
2010.		
Јануар	7,8	±2
Фебруар	7,7	±2
Март	7,5	±2
Април	7,3	±2
Мај	7,2	±2
Јун	7,0	±2
Јул	6,8	±2
Август	6,7	±2
Септембар	6,5	±2
Октобар	6,3	±2
Новембар	6,2	±2
Децембар	6,0	±2
2011.		
Јануар	5,9	±2,0
Фебруар	5,8	±1,9
Март	5,6	±1,9
Април	5,5	±1,8
Мај	5,4	±1,8
Јун	5,3	±1,8
Јул	5,1	±1,7
Август	5,0	±1,7
Септембар	4,9	±1,6
Октобар	4,8	±1,6
Новембар	4,6	±1,5
Децембар	4,5	±1,5
2012.		
Јануар	4,5	±1,5
Фебруар	4,4	±1,5
Март	4,4	±1,5
Април	4,3	±1,5
Мај	4,3	±1,5
Јун	4,2	±1,5
Јул	4,2	±1,5
Август	4,2	±1,5
Септембар	4,1	±1,5
Октобар	4,1	±1,5
Новембар	4,0	±1,5
Децембар	4,0	±1,5

Б. ФИНАНСИЈСКА СТАБИЛНОСТ, СУПЕРВИЗИЈА И НАДЗОР ФИНАНСИЈСКОГ СЕКТОРА

1. Банкарски сектор и супервизија банака	63
2. Послови надзора над обављањем делатности осигурања	78
3. Надзор друштава за управљање добровољним пензијским фондовима	84
4. Сектор финансијског лизинга	87
5. Финансијска стабилност у 2009. години	92

Народна банка Србије је, на основу законских овлашћења, а с циљем очувања финансијске стабилности, задужена за надзор и контролу пословања банака, давалаца финансијског лизинга, друштава за осигурање и добровољних пензијских фондова.

У току 2009. године структура финансијског система Србије у делу који је под супервизијом Народне банке Србије није забележила знатније промене. Удео билансне суме тог дела финансијског система у БДП-у је износио 83,1%.

Структура финансијског система

(у милијардама динара)

	2008.			2009.		
	Број	Билансна сума	Учешће	Број	Билансна сума	Учешће
Банкарски сектор	34	1.776,95	89,3	34	2.160,41	91,1
Даваоци финансијског лизинга	17	122,60	6,2	17	111,31	4,7
Друштва за осигурање	24	84,80	4,3	26	92,20	3,9
Добровољни пензијски фондови	10	4,64	0,2	10	7,20	0,3
Укупно	85	1.988,99	100,0	87	2.371,12	100,0

Извор: Народна банка Србије.

У финансијском систему Србије банкарски сектор и даље има доминантну улогу, са учешћем од 91,1% у укупној билансној суми, и представља кључни фактор стабилности финансијског система.

1. Банкарски сектор и супервизија банака

1.1. Банкарски сектор

Структура банкарског сектора

На крају 2009. године банкарски сектор Србије је имао укупно тридесет четири банке, и то:

- двадесет банака у већинском власништву страних акционара,
- пет банака с претежно приватним капиталом, и
- девет банака у већинском власништву Републике Србије.

У 2009. години није било припајања нити оснивања нових банака. Металс банка а.д. Нови Сад докапитализована је од стране АП Војводине и „ДДОР-а Нови Сад“, а.д., чиме је постала већински државна банка.

Током 2009. године није било знатнијих измена у власничкој структури банкарског сектора, али је удео државних банака, посматрано према билансној суми и капиталу, благо повећан.

Власничка структура банкарског сектора у 2009. години

(у милионима динара)

	Билансна сума	Учешће (%)	Капитал	Учешће (%)
Домаће банке:	555.543	25,7	120.247	26,9
– државне	377.805	17,5	67.961	15,2
– приватне	177.738	8,2	52.286	11,7
Стране банке	1.604.868	74,3	327.240	73,1
Укупно	2.160.411	100,0	447.487	100,0

Извор: Народна банка Србије.

Билансна сума банкарског сектора повећана је у 2009. години за 21,6%, али будући да је део тог пораста био последица ефеката промене курса динара, раст сектора је донекле прецењен.

Највећи број банака има билансну суму од 10 до 50 милијарди динара. Тренд укрупњавања се наставља, тако да најзначајнија банка по висини билансне суме у укупној билансној суми банкарског сектора учествује са 14,3%, а највећих пет банака са 46%.

Распоред банака по вредности билансне суме у 2008–2009.

(у милионима динара)

Билансна сума	31. децембар 2008.		31. децембар 2009.	
	Број банака	Билансна сума	Број банака	Билансна сума
Преко 100.000	5	820.385	7	1.237.867
Од 50.000 до 100.000	7	516.903	7	505.533
Од 10.000 до 50.000	15	404.170	13	381.775
До 10.000	7	35.461	7	35.236
Укупно	34	1.776.919	34	2.160.411

Извор: Народна банка Србије.

Структура пасиве и активе банкарског сектора

Структура пасиве

Структура пасиве банака

(у милионима динара)

	31. децембар 2008.		31. децембар 2009.	
	Износ	Учешће (%)	Износ	Учешће (%)
Трансакциони депозити	271.269	15,3	302.016	14,0
Остали депозити	753.438	42,4	999.218	46,3
Примљени кредити	189.546	10,7	247.438	11,5
Обавезе по основу хартија од вредности	21	0,0	789	0,0
Обавезе по основу камата, накнада и промене вредности деривата	2.091	0,1	1.671	0,1
Резервисања	13.976	0,8	13.603	0,6
Обавезе за порезе	705	0,0	396	0,0
Обавезе из добитка	1.192	0,1	879	0,0
Обавезе по основу сталних средстава намењених продаји и средстава пословања које се обуставља	0	0,0	0	0,0
Одложене пореске обавезе	582	0,0	648	0,0
Остале обавезе	124.212	7,0	146.266	6,8
Укупно обавезе	1.357.032	76,4	1.712.924	79,3
Капитал	419.887	23,6	447.487	20,7
Укупно пасива	1.776.919	100,0	2.160.411	100,0

Извор: Народна банка Србије.

У структури укупних извора средстава банака највеће учешће имају остали депозити (46,3%). Укупни депозитни потенцијал банака износи 1.301.234 милиона динара, или 60,3% укупне пасиве. Повећање депозитног потенцијала у 2009. години за 276.527 милиона динара, или 27,0%, остварено је првенствено по основу повећања девизних штедних депозита грађана, тј. поновног враћања штедње грађана на рачуне у банке. Повлачење штедње грађана било је, поред скока курса, једна од најзначајнијих последица финансијске кризе на пословање банкарског сектора, али је тај проблем, како видимо, током 2009. године превазиђен.

Структура капитала банака

(у милионима динара)

КАПИТАЛ	31. децембар 2008.	31. децембар 2009.
Акцијски и остали капитал	332.725	340.740
Резерве	74.169	104.467
Добитак	35.749	29.359
Губитак	22.756	27.079
Укупно	419.887	447.487

Извор: Народна банка Србије.

У односу на 31. децембар 2008. године, раст капитала банака је износио 27.600 милиона динара, или 6,6%. Пораст капитала био је резултат пре свега наставка већег издвајања у резерве банака ради обезбеђења од могућих губитака.

Структура активе

У структури активе банака, највећи удео имају дати кредити и депозити (55,5%). Од укупних кредита и депозита половина је (622.200 милиона динара) пласирана предузећима, а 419.904 милиона динара становништву и предузетницима. У односу на 2008. годину, банкарски сектор је успорио кредитну активност (6,7% за становништво и 16,5% за друга предузећа), што свакако одражава реакцију на повећан ризик улагања у условима кризе.

Структура активе банака

(у милионима динара)

	31. децембар 2008.		31. децембар 2009.	
	Износ	Учешће (%)	Износ	Учешће (%)
Готовина и готовински еквиваленти	266.693	15,0	258.263	12,0
Опозиви депозити и кредити	276.162	15,5	439.638	20,4
Потраживања по основу камата, накнада, продаје, промене фер вредности деривата и др.	9.747	0,6	13.497	0,6
Дати кредити и депозити	1.068.525	60,1	1.199.093	55,5
Хартије од вредности (без сопствених акција)	19.706	1,1	90.992	4,2
Удели (учешћа)	5.415	0,3	7.315	0,3
Остали пласмани	37.602	2,1	42.073	2,0
Нематеријална улагања	6.321	0,4	7.129	0,3
Основна средства и инвестиционе некретнине	66.182	3,7	67.233	3,1
Стална средства намењена продаји и средства пословања које се обуставља	215	0,0	471	0,0
Одложена пореска средства	2.516	0,2	2.127	0,1
Остала средства	17.835	1,0	32.580	1,5
Губитак изнад износа капитала	0	0,0	0	0,0
Укупно актива	1.776.919	100,0	2.160.411	100,0

Извор: Народна банка Србије.

Ванбилансне ставке

Укупне ванбилансне ставке банкарског сектора су у 2009. години повећане за 144.008 милиона динара, или 6,7%.

Однос ванбилансних ставки 2008–2009.

(у милионима динара)

	31. децембар 2008.	31. децембар 2009.
Укупно ванбилансне ставке	2.160.519	2.304.527

Извор: Народна банка Србије.

Преглед структуре банкарског сектора по висини укупних ванбилансних ставки показује да се највећи број банака налази у групи банака с ванбилансним ставкама од 10.000 до 50.000 милиона динара, али и да три банке располажу с преко 44% ванбилансних ставки банкарског сектора.

Распоред банака по висини ванбилансне суме

(у милионима динара)

	31. децембар 2008.		31. децембар 2009.	
	Број банака	Ванбилансна сума	Број банака	Ванбилансна сума
Изнад 100.000	8	1.624.871	9	1.878.985
Од 50.000 до 100.000	3	236.079	2	155.799
Од 10.000 до 50.000	11	234.967	13	220.458
Од 1.000 до 10.000	9	63.493	8	49.045
Испод 1.000	3	1.109	2	240
Укупно	34	2.160.519	34	2.304.527

Извор: Народна банка Србије.

Најзначајнија ставка ванбиланса су друге ванбилансне позиције (57,5%), које се односе на примљене гаранције и друга јемства, средства из депо послова и осталу ванбилансну активу.

Девизни подбиланс

Билансна структура банкарског сектора Србије са 31. децембром 2009. године, са аспекта валутне структуре, дата је у следећој табели.

Валутна структура биланса и ванбиланса

(у %)

	Актива		Пасива	
	2008.	2009.	2008.	2009.
Биланс				
Динари	36,9	33,0	43,3	38,3
Девизе	21,5	24,0	55,0	60,2
Девизна клаузула	40,4	42,4	1,7	1,5
Остала заштита	1,2	0,6	0,0	0,0
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0
Ванбиланс				
Динари	11,1	10,2	8,5	6,0
Девизе	18,7	17,2	18,9	17,2
Девизна клаузула	6,0	5,2	3,0	1,8
Остала заштита	0,1	0,1	0,1	0,1
Без валутне структуре	64,1	67,3	69,5	74,9
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народна банка Србије.

Преглед стања девизних позиција банака на нивоу банкарског сектора, на дан 31. децембра 2009. године, показује да укупна отворена девизна позиција износи 12,6 милијарди динара, тако да изложеност банкарског сектора девизном ризику, исказана показатељем девизног ризика, износи 3,6%. У односу на претходну годину, овај показатељ је знатно измењен (у 2008. години износио 8,0%), што је последица знатног смањења отворене дуге позиције банака (будући да су се банкама током 2009. знатно смањила девизна потраживања, а истовремено су знатно порасле девизне обавезе – пре свега девизна штедња).

Девизни ризик банака

(у милионима динара)

Отворена позиција у EUR		Отворена позиција у USD		Отворена позиција у CHF		Отворена позиција у осталим валутама		Отворена позиција у злату		Укупно отворена позиција		Укупна нето отворена девизна позиција
Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	
5.618	8.921	2.099	2.835	4.058	656	546	168	76	—	12.321	12.580	12.580

Извор: Народна банка Србије.

Квалитет активе

Квалитет активе банкарског сектора са стањем на дан 31. децембра 2009. године приказан је у наредном прегледу.

Класификација активе банака

(у милионима динара)

	Бруто износ	Укупна класификована актива	Класификована актива		Учешће активе класификоване у катег. Г и Д у укупној класификованој активи (у %)
			А + Б + В	Г + Д	
Билансна актива	2.336.046	1.350.525	1.051.030	299.495	22,2
Ванбилансне ставке	2.304.527	585.180	511.874	73.306	12,5
УКУПНО	4.640.573	1.935.705	1.562.904	372.801	19,25

Извор: Народна банка Србије.

Укупно обрачуната посебна резерва за процењене губитке по основу класификоване билансне активе и ванбилансних ставки износи 339,0 милијарди динара, а исправке вредности билансне активе и резервисања по ванбилансним ставкама 144,0 милијарди динара. Као што је, с обзиром на услове економске кризе, и очекивано, у односу на претходну годину је знатно повећано учешће активе класификоване у категорије Ф и Д у укупној класификованој активи (5,5 процентних поена за билансну и 6,8 процентних поена за ванбилансну активу).

Степен концентрације

Кретање вредности ННІ концентрације билансне активе, кредита и депозита приказано је у наредној табели.

Степен концентрације (ННІ)

	Билансна сума	Кредитна активност	Депозитни потенцијал
31. децембар 2008.	629	670	696
31. децембар 2009.	636	683	731

Извор: Народна банка Србије.

Иако је ННІ и даље испод 1.000, што указује да на тржишту није присутна концентрација, степен концентрације се благо повећао.

Концентрација
(у %)

	31. децембар 2008.	31. децембар 2009.
Учешће у билансној суми		
Прва банка	14,1	14,3
Првих пет банака	46,2	46,0
Првих десет банака	68,5	69,4
Учешће у кредитној активности		
Прва банка	16,0	16,8
Првих пет банака	47,2	46,9
Првих десет банака	69,3	69,4
Учешће у депозитном потенцијалу		
Прва банка	13,9	16,0
Првих пет банака	49,8	50,9
Првих десет банака	71,7	72,4

Извор: Народна банка Србије.

Показатељи пословања

Показатељи пословања банака на дан 31. децембра 2009. године приказани су у следећем прегледу.

Показатељи пословања

	31. дец. 2009.	Број банака с неусклађеним показатељима
Показатељ адекватности капитала (мин. 12%)	21,4%	1
Показатељ великих и највећих могућих кредита (макс. 400%)	47,7%	1
Показатељ трајних улагања (макс. 60%)	18,1%	3
Показатељ ликвидности*	1,86	0
Показатељ девизног ризика (макс. 20%)	3,6%	1

Извор: Народна банка Србије.

* Просечни месечни показатељ.

Усклађеност пословања с прописаним лимитима показатеља је код 30 банака била потпуна. Код једне банке су биле неусклађене вредности три показатеља, док су три банке прекршиле по један показатељ пословања.

Профитабилност

Банке су у периоду 1. јануар – 31. децембар 2009. године исказале позитиван финансијски резултат од 20.025 милиона динара посматрано у нето износу (укупан добитак умањен за укупан губитак, пре пореза на добит).

Финансијски резултат банака 2008–2009.

(у милионима динара)

	31. децембар 2008.		31. децембар 2009.	
	Износ	Број банака	Износ	Број банака
1. Добитак	44.145	26	33.129	20
2. Губитак	9.189	8	13.104	14
Финансијски резултат (1 – 2)	34.956	34	20.025	34

Извор: Народна банка Србије.

Губитак исказан код четири банке чини 72% укупног губитка банкарског сектора, а добитак код две банке које су пословале с највећим добитком чини 39% укупно исказаног добитка банкарског сектора.

Нето приходи од камата и накнада су у 2009. години за 6,3 милијарде динара већи него у 2008. Међутим, нето позитиван ефекат промене курса мањи је за 2,4 милијарде динара, док су нето расходи по основу отписа пласмана и резервисања већи за 10,0 милијарди динара. Од преосталих 8,8 милијарди динара, за колико је добит у 2009. била мања него у 2008, ефекат већих трошкова зарада је 3,3 милијарде, а већих трошкова пословања 3,1 милијарда.

Индикатори профитабилности

(у %)

	31. децембар 2008.	31. децембар 2009.
Бруто приход/билансна актива	60,21	36,76
Нето приходи од камата/билансна актива	5,36	4,65
Оперативни расходи/ билансна актива	4,84	4,28
Оперативни расходи/нето приход од камата и накнада	68,32	69,95
ROA	2,08	1,02
ROE	9,28	4,62
NIM	7,76	6,92

Извор: Народна банка Србије.

Профитабилност банкарског сектора у 2009. је свакако знатно опала. То је, с обзиром на погоршане услове пословања, и по том основу много већа резервисања за губитке (и поред олакшица које је омогућила Народна банка Србије), очекивано, те се може рећи да су банке у Србији и у кризном периоду пословале веома добро.

1.2. Контрола банака

Активности у области контроле

Мерама које је предузимала у 2009. години Народна банка Србије је настојала да ефекте економске кризе ублажи, тј. да обезбеди стабилност банкарског сектора и укупног финансијског система. Циљ је био да се подстакне знатно успорена кредитна активност, те да се појачаним надзором банака осигура њихово несметано пословање и виши степен поверења јавности ради враћања девизних депозита у билансе банака. Нарочита пажња била је посвећена праћењу ликвидности банака.

После координационог састанка одржаног у Бечу 27. марта 2009. године под окриљем ММФ-а, на коме су се банкарске групе са супсидијарима у Србији (који чине око 60% билансне суме домаћег банкарског сектора) обавезале да ниво пласмана правним лицима у Србији у наредне две године одрже најмање на нивоу из децембра 2008, да солвентност и ликвидност својих супсидијара одрже изнад прописаног минимума, као и да размотре могућност превентивне докапитализације у случају да резултати стрес-тестова које буде спровела Народна банка Србије укажу на такву потребу, Народна банка Србије је припремила Програм подршке финансијској стабилности земље.

Тај програм је усмерен на очување финансијске стабилности путем обезбеђивања континуираног приступа динарским и девизним изворима ликвидности, превентивног деловања ради очувања квалитета активе банака обезбеђивањем оквира за подстицање кредитне активности кроз измену услова отплате кредита клијентима банака, укључујући и ублажавање критеријума за класификацију активе банака при реструктурирању и рефинансирању кредита, чиме се утицало и на стање у реалном сектору и смањење одлива девизних средстава, а тиме и на стабилизацију девизног тржишта.

Мисија Међународног монетарног фонда и Светске банке – FSAP (*Financial Sector Assessment Program*) обавила је у току 2009. године процену спровођења препорука те мисије из извештаја за 2005. годину. Препоруке које се односе на област пословања и супервизије банака су великим делом реализоване. Такође, у оквиру FSAP-а су обављени и тзв. стрес-тестови, који су показали високу отпорност банкарског сектора на пројектована негативна кретања у макроекономском окружењу.

У 2009. години су с домаћим институцијама – Управом за спречавање прања новца и Агенцијом за осигурање депозита закључени меморандуми о сарадњи.

Регулаторна активност Народне банке Србије

У 2009. години, регулаторна активност Народне банке Србије је у оквиру супервизорске функције била углавном усмерена на стварање законског оквира прилагођеног новом макроекономском окружењу. Регулаторне мере су се састојале у подршци банкама у превазилажењу ефеката кризе, нарочито обезбеђењу солидне позиције ликвидности и управљању кредитним и девизним ризиком који су били у порасту.

Ради спровођења Програма подршке финансијској стабилности земље, Народна банка Србије је донела Одлуку о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље. Посебне мере подршке биле су доступне оним банкама које, заједно са својим већинским акционарима, преузму поменуте обавезе (одржавање изложености према Републици Србији на нивоу из децембра 2008. године до краја 2010, као и одржавање показатеља адекватности капитала и показатеља ликвидности банке на прописаном нивоу, омогућавање дужницима да конвертују кредите у страном валути и кредите индексиране девизном клаузулом у динарске и омогућавање дужницима да измене услове отплате кредита у складу с дефинисаним оквиром). Банкама које испуњавају наведене обавезе били су на располагању нови извори ликвидности (динарски кредити с роком доспећа до годину дана и краткорочне девизне своп трансакције с Народном банком Србије), могућност ослобађања од обавезе обрачунавања обавезне резерве за депозите и кредите примљене из иностранства од октобра 2008. године до децембра 2010. године, као и обрачун доцње¹ у наплати потраживања за потребе њихове класификације према накнадно уговореном датуму доспећа за потраживања чији су услови отплате промењени у складу с дефинисаним оквиром. Упутством о извештајима банака о извршавању обавеза из Одлуке о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље прописана је садржина, форма и учесталост извештаја које банке достављају ради извршавања обавеза из Одлуке.

Изменама Одлуке о привременим мерама за очување финансијске стабилности у Републици Србији даље су ублажени услови за класификацију билансне активе и ванбилансних ставки банке, а банкама омогућено да у капитал укључе субординиране обавезе до висине од 75% основног капитала, као и да показатељ девизног ризика повећају са 10% на 20% капитала. Одлуком о измени Одлуке о привременим мерама за очување стабилности банкарског система у Републици Србији² банкама је пружена могућност да, на захтев дужника поднет до 31. децембра 2009. године, продуже рок отплате одобрених готовинских кредита пуштених у течај пре 30. септембра 2008. године, и то најдуже до 12 месеци од првобитног датума доспећа, под условом да су ти кредити конвертовани у динаре и да банка не наплаћује никакве додатне накнаде дужнику по основу продужења рока отплате и конверзије.

¹ После одговарајуће измене Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке, одредба која се односи на обрачун доцње брисана је из ове одлуке.

² Престала да важи у јуну 2009. године.

Изменама Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке ублажена су нека правила за класификацију – банкама је омогућено да доцњу у наплати потраживања рачунају према накнадно уговореном датуму доспећа под одређеним условима, да не узимају у обзир ефекте кредитно-девизног ризика код класификације потраживања, као и да више не обрачунавају посебну резерву за потраживања класификована у категорију А.

Бонитетна контрола банака

Активности бонитетне контроле могу се груписати на активности везане за праћење пословања и финансијског стања банака, на активности по захтевима банака и на активности радне групе задужене за примену оквира Базела II.

Финансијско стање банака прати се на основу извештаја банака и других расположивих података добијених по извршеној непосредној контроли и из других организационих делова у Народној банци Србије, као и из екстерних извора.

На основу извештаја које су банке достављале, сачињене су тромесечне анализе финансијског стања банака (по 34 анализе за четири тромесечја). У анализама су дате оцене за капитал, квалитет активе, профитабилност, ликвидност и осетљивост на тржишне ризике за сваку банку (према методологији CAMELS), извршено рангирање ризика којима су банке изложене и утврђен укупан рејтинг (композитна оцена) за сваку банку појединачно.

Као резултат сагледавања пословног профила и процене кључних ризика за сваку банку, сачињена је стратегија контроле банака. На основу те стратегије, крајем године је припремљен предлог плана контроле за наредну годину.

Месечно су ажуриране 34 информације о банкама, које укључују основне и актуелне податке о структури власништва, статусним и осталим значајним променама (седиште, назив и сл.), показатељима пословања и о налазима последње непосредне контроле.

Будући да је (посредном) контролом достављених извештаја банака утврђено да су две банке имале прекорачења прописаних показатеља пословања, односно да су поступиле супротно одредбама Закона о банкама, као и стандардима опрезног банкарског пословања, сачињени су записници о посредној контроли пословања за те банке.

Месечно је праћено спровођење планираних активности за опоравак једне банке којој је крајем 2008. године уведена принудна управа на годину дана до задњег тромесечја, када је принудна управа укинута.

Због актуелних дешавања на светским финансијским тржиштима и отежаног приступа новим изворима финансирања, пажња контроле је током године била усмерена на појачано праћење ликвидности банака. Ликвидност је праћена дневно и за те сврхе је сачињена интерна методологија.

Обрађена су три захтева за оцену бонитета потенцијалних стичалаца акција банака, један захтев за оцену испуњености услова за оснивање подређеног друштва, 44 захтева за изузимање потраживања покривених безусловном, неопозивом гаранцијом плативом на први позив матичне банке или неке друге чланице групе, осам захтева за укључивање субординираних

обавеза у допунски капитал I, три захтева за пренос субординираних потраживања на другог повериоца, један захтев за продужење рока субординиране обавезе, један захтев за изузимање подређеног друштва које испуњава услове прописане Законом о банкама из ревизије на консолидованој основи, три захтева за изузимање подређеног друштва које није банка из консолидације банкарске групе и један захтев за стицање сопствених акција банке.

У оквиру континуиране сарадње са страним супервизорима, чланови портфолио тимова који прате одређене банке активно су учествовали на 16 колегијума супервизора банкарских група (Intesa Sanpaolo Group, UniCredit Group, Raiffeisen Group, Erste Group, Volksbank Group, Hypo Group, OTP Group, NLB Group, NBG Group, Alpha Group, EFG Group и KBC Group).

Програмом посебних мера подршке финансијској стабилности земље, који је Народна банка Србије припремила у оквиру кредитног аранжмана с ММФ-ом, предвиђено је одржавање нето изложености 18 банкарских група према Републици Србији на нивоу који је усаглашен са стањем на дан 31. децембра 2008. године. Посредна контрола је оперативно пратила испуњавање обавеза како банака које учествују у програму, тако и њихових акционара.

У 2009. години је настављен развој методологије и примена стрес-тестова за кредитни ризик заснованих на макроекономским претпоставкама.

Ради стицања увида у методологију, праксу и заступљеност извођења стрес-тестова у банкама, као и упознавања с резултатима извршених стрес-тестова, спроведен је и анализиран упитник о стрес-тестовима за 13 банака.

У склопу Програма подршке финансијском сектору, а у сарадњи с мисијом ММФ-а, развијена је посебна методологија стрес-тестова и извршена њихова примена. Након фазе имплементације и обављених дијагностичких контрола³, извршени су стрес-тестови за 31 банку засновани на подацима од марта 2009. и с временским периодом од две године. Методологија и резултати стрес-тестова су размотрени с представницима сваке банке посебно.

У складу са изменама и допунама Оперативног плана из фебруара 2009. године, радна група задужена за примену оквира Базела II је, поред завршених првих нацрта регулативе из 2008. године, сачинила и прве нацрте следећих одлука: Одлуке о техникама ублажавања кредитног ризика; Одлуке о тржишним ризицима; Одлуке о ризику измирења/испоруке и ризику друге уговорне стране; Одлуке о великим изложеностима; Одлуке о IRB приступу кредитном ризику; Одлуке о израчунавању капиталног захтева за кредитни ризик у секјуритизацији; Одлуке о управљању кредитним ризиком и класификацији изложености банке; Одлуке о супервизији на консолидованој основи и Одлуке о извештавању о адекватности капитала и капиталним захтевима банака (COREP). Завршен је такође први нацрт Упутства о извештавању о адекватности капитала и капиталним захтевима банака.

³ Пре спровођења стрес-теста, почетни подаци су кориговани у складу с налазима дијагностичког испитивања класификоване билансне активе и ванбилансних ставки и обрачунатих показатеља адекватности капитала за сваку банку појединачно.

Настављене су активности на изради рејтинг система и квантитативне студије утицаја примене стандарда Базела II на адекватност капитала банака. У оквиру квантитативне студије, припремљен је сет извештаја са упутствима о њиховом попуњавању.

Сprovedен је Упитник 2 о примени стандарда Базела II у банкама и извршена анализа резултата за цео банкарски сектор. Основни циљ тог упитника је процена тренутног стања, даљи развој, идентификовање предности и потешкоћа при увођењу стандарда Базела II, ажурирање података добијених на основу Упитника 1, као и обезбеђење информација релевантних за спровођење квантитативне студије утицаја.

Непосредна контрола банака

У 2009. години је извршено седам непосредних контрола (две свеобухватне и пет контрола спровођења налога и мера које је банкама изрекла Народна банка Србије), као и 31 дијагностичко испитивање пословања банака.

Сачињено је девет белешки у вези с контролним поступком (одговор на примедбе банака, спровођење налога и мера). Такође, дата су мишљења на законске прописе према достављеним захтевима (32).

Извршено је десет циљаних контрола динарског и девизног платног промета и примене одредаба Закона о спречавању прања новца, Одлуке о минималној садржини процедуре "Упознај свог клијента" и Одлуке о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма, четири циљане контроле по захтеву Специјалног тужилаштва, као и три непосредне контроле ради провере спровођења налога и мера из изречених корективних мера (писмена опомена и налогодавно писмо).

Сprovedено је и 3.270 редовних контрола обављања мењачких послова код овлашћених мењача, 574 контроле извршења решења, 12 контрола отварања мењачница и 212 контрола затварања мењачница.

Представници Сектора учествовали су у разматрању Извештаја за Републику Србију о трећем кругу евалуације усклађености законодавства и праксе у области спречавања прања новца и финансирања тероризма Комитета експерата Савета Европе за процену борбе против прања новца и финансирања тероризма – Манивал (*Moneyval*).

Спровођење мера према банкама

Активности Одељења за правна питања у 2009. години:

- тринаест решења о давању сагласности на измене и допуне уговора о оснивању, односно измене и допуне статута банке;
- један закључак о обустављању поступка за давање сагласности на измене и допуне уговора о оснивању, односно измене и допуне статута банке;
- тридесет осам решења о давању претходне сагласности на именовање чланова управног и извршног одбора банке;
- два решења о одбијању захтева за давање претходне сагласности на именовање чланова управног и извршног одбора;
- један закључак о обустављању поступка за давање претходне сагласности на именовање члана извршног одбора;

- једно решење о давању сагласности за оснивање подређеног друштва;
- пет решења о давању сагласности да се подређено друштво које није банка не укључи у консолидовани финансијски извештај;
- један закључак о обустављању поступка за давање сагласности да се подређено друштво које није банка не укључи у консолидовани финансијски извештај;
- три решења о давању претходне сагласности за стицање директног или индиректног власништва;
- једно решење о давању претходне сагласности за стицање сопствених акција на секундарном тржишту;
- једно решење о одбијању захтева за давање претходне сагласности за стицање власништва;
- једно решење којим се акционару банке налаже да отуђи директно власништво понудом на секундарном тржишту;
- педесет шест претходних писмених сагласности на изузеће потраживања из обрачуна великих и највећих могућих кредита датих једном зајмопримцу обезбеђених безусловном гаранцијом плативом на први позив издатом од банке већинског акционара или банке чланице исте банкарске групе;
- три претходне писмене сагласности о одбијању захтева за давање претходне писмене сагласности на изузеће потраживања из обрачуна великих и највећих могућих кредита датих једном зајмопримцу обезбеђених безусловном гаранцијом плативом на први позив издатом од банке већинског акционара или банке чланице исте банкарске групе;
- десет сагласности о испуњености услова за укључивање субординираних обавеза у допунски капитал банке.

Предузете мере у вези с контролном функцијом:

- два решења о испуњености услова за покретање стечајног поступка;
- две писмене опомене;
- два налогодавна писма;
- три сагласности на план активности;
- два решења о изрицању новчане казне банци;
- пет закључака о обустављању поступка контроле;
- један закључак о обустављању принудне управе у банци.

Израда подзаконске регулативе:

- Одлука о измени Одлуке о привременим мерама за очување стабилности банкарског система у Републици Србији;
- Одлука о допуни Одлуке о привременим мерама за очување финансијске стабилности у Републици Србији;
- Одлука о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље;
- Одлука о изменама и допуни Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке;
- Ангажовање на изради Закона о банкама;
- Припремање сугестија и примедба на Нацрт закона о Народној банци Србије и нацрте других закона, подзаконских аката и интерних аката Народне банке Србије.

Активности које се односе на закључивање споразума о сарадњи:

- Споразум о сарадњи у области спречавања прања новца и финансирања тероризма закључен између Народне банке Србије и Управе за спречавање прања новца;
- Анекс Споразума са Агенцијом за осигурање депозита.

Планови за 2010. годину

Активности у 2010. години биће усмерене на:

- појачано праћење ликвидности и солвентности банака, уз благовремено идентификовање и отклањање негативних ефеката светске финансијске кризе и очување финансијске стабилности земље;
- спровођење стрес-тестова ради процене отпорности банака на неповољна макроекономска кретања;
- реализацију Стратегије увођења стандарда Базела II и припрему нацрта одговарајуће законске и подзаконске регулативе;
- даљи развој контролне функције;
- унапређење кадровских ресурса; и
- унапређење комуникације с пословним банкама.

2. Послови надзора над обављањем делатности осигурања

Тржиште осигурања

Тржиште осигурања у Србији је, према показатељима развијености као што су однос укупне премије и бруто домаћег производа и укупна премија по становнику, очекивано мање развијено у поређењу са земљама чланицама Европске уније. Наведена два показатеља у Србији у 2009. години нису знатније промењена у односу на претходне године. Премија је у процењеном бруто домаћем производу имала учешће од 1,9%, а премија по становнику 109 долара, или 76 евра⁴.

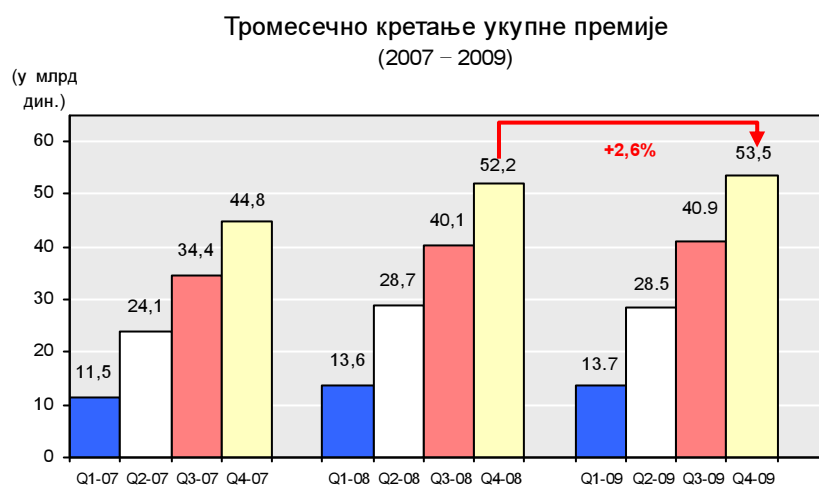
Број друштава за осигурање повећан је са 24 у 2008. години на 26 у 2009. Од њих се 21 искључиво бавило пословима осигурања, четири само пословима реосигурања, а једно и пословима осигурања и пословима реосигурања. Од друштава која се баве пословима осигурања искључиво животним осигурањем бавило се седам друштава, искључиво неживотним осигурањем њих девет, а и животним и неживотним осигурањем шест друштава. Посматрано према власничкој структури капитала, од 26 друштава

⁴ Према последњим објављеним подацима Swiss R-a за 2008. годину, учешће премије у бруто домаћем производу за 27 земаља чланица Европске уније износило је 8,28%, а премија по становнику 3.061 долар. Учешће премије у бруто домаћем производу за групу формирану према методологији Swiss Re-a, у коју су, између осталих, сврстани Србија, Словенија, Чешка, Мађарска, Пољска, Хрватска, Бугарска и Румунија, износило је 2,72%, а премија по становнику 89 долара.

за осигурање њих 19 је у већинском страном власништву, седам у домаћем власништву, од којих је једно друштво у државно-друштвеној својини, а шест друштава је у приватној својини.

У продајној мрежи, поред друштава за осигурање, учествује и 15 банака које су добиле дозволу за обављање послова заступања, 69 правних лица, 122 физичка лица предузетника, једна туристичка агенција, а сертификат за заступање, односно посредовање поседују 10.124 физичка лица.⁵

Сектор је у 2009. години остварио знатно умеренији раст него у 2008. (2,6% у односу на 16,5%), али је то, с обзиром на економску кризу, ипак позитиван резултат.

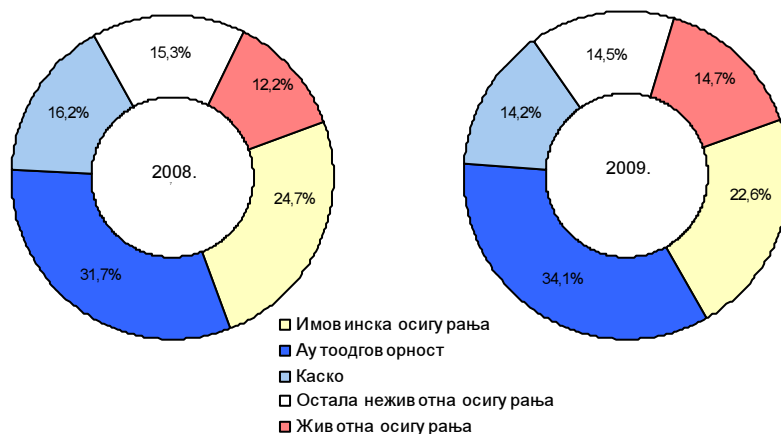

Извор: Народна банка Србије.

Структура портфеља није се током 2009. године знатније изменила, па су и даље најзначајније компоненте структуре осигурање од аутоодговорности и имовинска осигурања.

⁵ Стање на дан 29. марта 2010. године.

Укупна премија према врстама осигурања у 2008. и 2009.

Извор: Народна банка Србије.

Концентрација на тржишту мерена ННІ индексом први пут је као умерена забележена у 2007. години (1.523). У 2009. години је даље смањена, када је овај индекс износио 1.233.

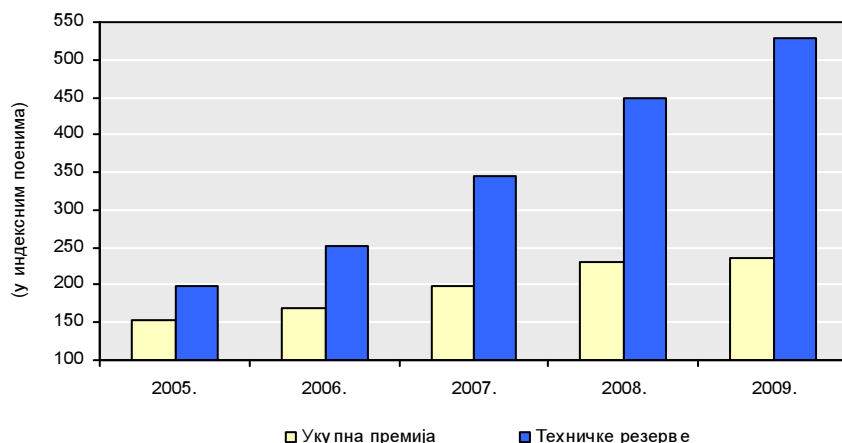
Успешним процесом приватизације у протеклом периоду, као и уласком иностраних компанија на тржиште добијањем гринфилд лиценци (њих 11 од 2005. године), друштва за осигурање у страном власништву у 2009. години бележе, као и раније, преовлађујуће учешће у: премији животних осигурања (са 92,5%), премији неживотних осигурања (са 60,1%), укупној имовини (са 63,8%), као и у броју запослених (са 73,1%).

Обим пословања сектора осигурања, мерен билансом сумом друштава која су обављала послове осигурања и реосигурања, повећан је за 17% и износио је 99,2 милијарде динара.

У структури aktive друштава за осигурање са стањем на дан 31. децембра, 42,6% односи се на сталну имовину, а 57,4% на обртну имовину. Највеће учешће у активи у последње две посматране године имају краткорочни финансијски пласмани, и то на дан 31. децембра 28,2%, с растом од 21,1% у односу на претходну годину.

У структури пасиве на дан 31. децембра, техничке резерве исказују учешће од 61%, а капитал и резерве од 29,4%. Настављен је тренд повећања учешћа издвајања средстава у техничке резерве започет у 2005. години. Капитал је забележио раст од 15,2% (29,2 милијарде динара), а техничке резерве раст од 17,6% (на 60,5 милијарди динара). У структури ових резерви највећи пораст је имала математичка резерва са стопом од 36,2%, а сматра се као задовољавајући и пораст резервисаних штета од 17,2%.

Кретање укупне премије и техничких резерви
(2004 = 100)

Извор: Народна банка Србије.

Значајан показатељ резултата предузетих активности на стабилизацији и уређивању тржишта осигурања је и кретање техничких резерви и укупне премије. Наведени графикон, у коме је базна година посматрања 2004, говори у прилог знатно бржег раста техничких резерви од укупне премије, с обзиром на прихватање праксе осигураваача да реалније процењују те резерве и тиме у већој мери штите интересе осигураника и корисника осигурања.

Показатељи пословања

Маргина солвентности на дан 31. децембра 2009. године је износила 13,3 милијарде динара, а гарантна резерва 24,5 милијарди динара, при чему је раст гарантне резерве био израженији. На нивоу свих друштава у Србији која се претежно баве неживотним осигурањима, однос гарантне резерве и маргине солвентности је износио 192,41%, а код друштава која се претежно баве животним осигурањима 183,41%.

У друштвима која се претежно баве пословима неживотних осигурања приметна је нешто боља покривеност техничких резерви у односу на 2008. годину. Наиме, према подацима које су доставила друштва, покривеност техничких резерви прописаним облицима aktive је износила 94,19%, а у 2008. години 90,41%. У друштвима која се претежно баве пословима животних осигурања покривеност техничких резерви прописаним облицима aktive је износила 100,92%. Техничке резерве неживотних осигурања биле су највећим делом покривене депоновањем код банака (27%), готовином (21%), државним хартијама од вредности (16%), потраживањима за недоспеле премије (10%) и акцијама којима се тргује на тржишту (8%). У структури покрића техничких резерви животних осигурања најзаступљеније је улагање у државне хартије од вредности (72%), а затим депоновање код банака (20%).

Меродавни технички резултат у самопридржају, као индикатор политике цена и адекватности, тј. довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о осигурању и адекватности преноса ризика у реосигурање и саосигурање, у 2009. години износи 76,65% и повољнији је у односу на 2008. годину, када је износио 78,11%.

У друштвима која се претежно баве пословима неживотних осигурања, показатељ усклађености краткорочних средстава (обртна имовина умањена за залихе) и краткорочних обавеза износио је 105,26% (у 2008. години 103,18%), а у друштвима која се претежно баве пословима животних осигурања тај показатељ је износио 216,81% (у 2008. години 197,45%), што указује на довољност ликвидних средстава за измирење краткорочних обавеза.

Резултати контроле друштава за осигурање

На основу података о стању тржишта осигурања у 2009. години, може се закључити да се, и поред утицаја финансијске кризе, развој тржишта осигурања наставља. Томе су у знатној мери допринеле предузете активности Народне банке Србије на стварању нормативног оквира, који обезбеђује стабилност овог тржишта, нарочито солвентност и ликвидност друштава за осигурање, као и благовремено извршавање обавеза према оштећеним лицима.

Од укупно 16 редовних контрола које чине трећи циклус непосредних контрола које је Народна банка Србије извршила код друштава за осигурање у периоду од краја 2007. до краја 2009. године, на 2009. годину се односи седам (44%). Предмет тих контрола била је провера законитости и правилности у пословању друштава најмање у једној пословној години, затим степена развијености и адекватности успостављених система интерних контрола, изложености одређених пословних активности различитим ризицима, као и начина управљања ризицима.

По свим напред наведеним контролама, осим у једном случају, стекли су се законски услови за изрицање одговарајућих мера надзора ради отклањања утврђених неправилности и незаконитости у раду. До сада је донето укупно 13 решења, од чега у току 2009. осам (три се односе на контроле извршене крајем 2008, а пет на контроле чији је целокупан поступак окончан у 2009). У току су припреме за доношење преостала два решења. Решењима је налагано отклањање незаконитости и неправилности у пословању (најчешће оне које се односе на: вођење пословних књига и финансијских извештаја; попис имовине и обавеза; утврђени и исказани резултат пословања за претходну годину; интерна акта и акта пословне политике; рад интерне ревизије и квалитет њихових извештаја), као и поступања која нису у складу с правилима о управљању ризиком (најчешћа се односе на: процењивање билансних позиција; усаглашавање депоновања и улагања средстава техничких резерви с прописаном висином и структуром; усаглашавање потраживања и обавеза; побољшање програмских решења у финансијско-рачуноводственим системима; правилно вођење одређених пословних књига, пре свега књига штета; успостављање или побољшање успостављених система интерних контрола; раскидање или преиспитивање одредаба одређених уговора; канале дистрибуције; примену Закона о спречавању прања новца).

У оквиру унапређења актуарске професије, Народна банка Србије је у 2009. години одржала десет испита за лиценцирање актуара. Програм лиценцирања актуара у пет нивоа, прописан одлуком Народне банке Србије, усклађен је с међународном актуарском праксом и високим стандардима лиценцирања. У 2009. години звање овлашћеног актуара је стекло пет лица.

У току године је усаглашавана регулатива из области осигурања с правом Европске уније, у складу с Националним програмом за интеграцију у Европску

унију. У том смислу, донет је Закон о обавезном осигурању у саобраћају (8. јула), којим се уређују врсте обавезног осигурања у саобраћају, оснива Гарантни фонд и поверавају јавна овлашћења Удружењу осигуравача Србије.

Основна решења у Закону су у знатној мери усаглашена с директивама Европске уније у овој области, с тим што је примена појединих решења одложена до приступања Републике Србије Унији, како због условљености тих решења чланством у Унији, тако и због економских могућности грађана и друштава за осигурање. У прелазним одредбама Закона предвиђена су решења која ће се примењивати у транзиционом периоду.

Законом је предвиђена и одговарајућа извршна регулатива која треба да омогући потпунију примену законских решења. Општи рок за доношење те регулативе је шест месеци од дана ступања на снагу овог закона. Влада Републике Србије је 29. октобра 2009. донела Уредбу о утврђивању најниже осигуране суме, односно суме осигурања на коју може бити уговорено обавезно осигурање у саобраћају, а доношење осталих аката је предвиђено за 2010. годину.

Регулисање обавезног осигурања у саобраћају посебним законом свакако представља напредак у односу на досадашња законска решења у овој области. Целовитим регулисањем ове области, и то у складу са савременим европским законодавством, створени су нормативни услови за стабилнији развој ове врсте осигурања и потпунију заштиту и остваривање права на накнаду штете оштећених лица.

Такође, у току 2009. године рађено је на унапређењу делатности осигурања, нарочито на плану стручног усавршавања запослених у овој делатности. С тим у вези, остварује се интензивна сарадња с међународним струковним организацијама, а организовани су и испити за стицање звања овлашћеног посредника, односно заступника у осигурању.

Предвиђене активности у 2010. години

Активности Народне банке Србије ће и у 2010. години бити усмерене у правцу стабилизације сектора осигурања, обезбеђивања услова за развој сектора и у правцу развоја функције супервизије.

У оквиру стабилизације сектора осигурања планира се: нови контролни циклус, који ће обухватити шест друштава за осигурање, уз предузимање мера с циљем отклањања утврђених незаконитости и неправилности, као и праћење да ли контролисани субјекти извршавају изречене мере; анализа ревизорских и актуарских извештаја и, зависно од констатација, доследно предузимање адекватних активности и анализа излазних извештаја на основу електронски достављених података о пословању ради анализе и обелодањивања стања и пословања сектора осигурања.

Обезбеђивање услова за развој сектора осигурања ће се огледати у: раду на изменама и допунама Закона о осигурању и подзаконских аката, а у оквиру Националног програма за интеграцију Канцеларије за европске интеграције; наставку активности на унапређењу комуникације с друштвима и доследној супервизији над друштвима с циљем одржавања стабилности и сигурности сектора и избегавања системског ризика; као и организацији испита за физичка лица – посреднике, заступнике и актуаре.

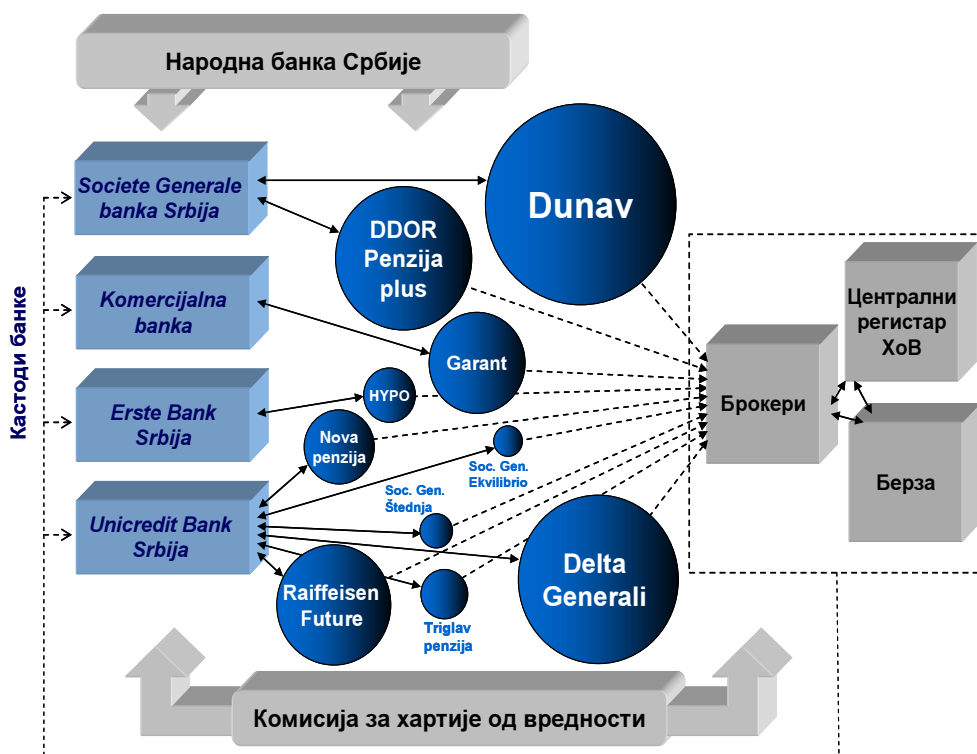
Активности на развијању функције супервизије ће обухватити: разраду концепта портфолио менаџера с циљем праћења пословања друштава са

аспекта процене изложености ризицима; ажурирање Регистра података о друштвима за осигурање и о другим субјектима надзора; континуирано ажурирање CARMEL показатеља друштвима за осигурање; подстицање сектора на учешће у развоју стандарда и одлука у сферама заштите осигураника, управљања, поузданости извештавања, обелодањивања података и управљања ризицима; активну улогу у развоју актуарске професије кроз континуирано лиценцирање актуара; перманентну и повремену едукацију запослених; семинаре у земљи (од 18. до 21. маја 2010. у Београду ће, у организацији IAIS-а, бити одржан семинар на тему „Risk-based solvency requirements and supervisory techniques“, чије би годишње одржавање могло да постане редовна пракса) и иностранству, као и заједничке курсеве, семинаре и сл.

3. Надзор друштава за управљање добровољним пензијским фондовима

Добровољни пензијски фондови послују на нашем тржишту нешто више од три године, што је релативно кратак временски период с обзиром на дугорочан карактер овог вида улагања. На крају 2009. године на тржишту добровољних пензијских фондова пословало је девет друштава која управљају имовином десет добровољних пензијских фондова. Такође, на тржишту су пословале четири кастоди банке, пет банака посредника ангажованих од стране шест друштава за управљање и 122 физичка лица која обављају

Учесници на тржишту добровољних пензијских фондова
у 2009. години

послове информисања о чланству у добровољним пензијским фондовима. За потребе обављања куповине и продаје хартија од вредности друштва за управљање сарађују са 17 брокерских кућа.

Нето имовина добровољних пензијских фондова је у порасту. На крају 2009. године нето имовина фондова је износила скоро 7,2 милијарде динара, што је за око 54,9% више него на крају претходне. Раст нето имовине највећим делом потиче по основу нето уплата чланова, као и приноса фондова.

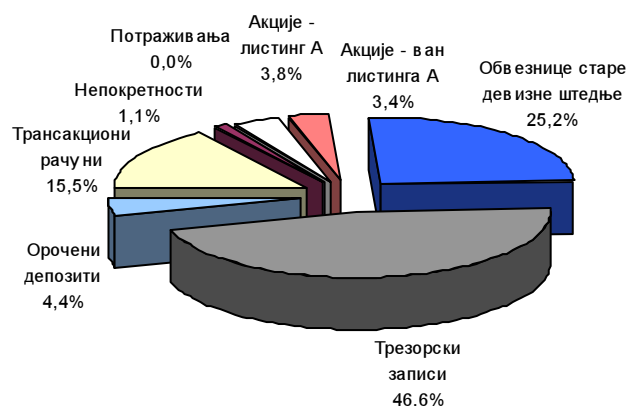
Појава нових фондова и повећање учешћа фондова с релативно малим тржишним уделом допринели су смањењу концентрације тржишта добровољних пензијских фондова и јачању конкуренције на тржишту. И поред тога, тржиште је високо концентрисано, с обзиром на то да имовина три фонда, у која је извршен трансфер средстава по основу добровољног пензијског осигурања, заједно чини преко 80% тог тржишта.

У 2009. години највећи број друштава је пословао с губитком. Разлог за то налази се у чињеници што су друштва за управљање још увек у фази развоја, што фондови имају релативно мало акумулираних средстава и што приходи нису довољно високи да обезбеде тренутну рентабилност пословања. Будући је имовина друштва одвојена од имовине фонда којим друштво управља, тај губитак се не може надокнадити из имовине фонда, тј. из средстава акумулираних на индивидуалним рачунима чланова фонда. У структури прихода, највећи удео имају приходи од накнада и финансијски приходи, док су у укупним расходима највеће ставке трошкови зарада и трошкови амортизације, резервисања, услуга и други пословни расходи.

Друштва за управљање имају обавезу да након навршене прве године од почетка пословања објављују принос добровољног пензијског фонда четири пута годишње, на крају сваког тромесечја. На крају 2009. године, свих десет фондова имали су обавезу да објаве принос за последњу годину дана и принос од почетка пословања до 31. децембра 2009. године. Просечан принос⁶ који су фондови током 2009. године остварили износио је 15,04%.

⁶ Просечан принос фондова је изражен као принос просечно пондерисане вредности инвестиционих јединица свих фондова, при чему се као пондер користи вредност нето имовине фонда (FONDex).

Структура укупне имовине фондова на крају 2009. године

Извор: Друштва за управљање добровољним пензијским фондовима.

Структура имовине добровољних пензијских фондова у 2009. години наставила је да се мења у складу са актуелним тржишним околностима. У првом тромесечју на тржишту су се појавили трезорски записи, финансијски инструменти значајни за добровољне пензијске фондове који нуде нову могућност улагања уз мали ризик. На крају године је у трезорске записе било уложено око 47% средстава добровољних пензијских фондова, што са улагањем у обвезнице старе девизне штедње од 25% чини преко 70% средстава тих фондова уложених у државне дужничке хартије од вредности. У истом периоду, удео средстава на кастоди рачунима је знатно смањен, са 54% на 15%, улагање у акције је повећано за један процентни поен, на 7,2%, док је удео средстава на депозитима код банака остао скоро непромењен.

У иностранству, за сада искључиво у еврима, на крају године је било 2,2 милијарде динара, или 30% имовине, а у домаћој валути пет милијарди динара, или 70% имовине. Имовину у еврима највећим делом чине обвезнице старе девизне штедње.

Народна банка Србије, непосредном и посредном контролом, врши надзор над делатношћу друштава за управљање. У току 2009. спроведено је пет непосредних контрола, чиме је обухваћено око 60% тржишта. Увид у квалитет и процена квалитета пословања друштава врши се и континуираном посредном контролом. Редовно се обелодањују и подаци који се односе на вредност нето имовине фондова, структуру улагања, вредност инвестиционе јединице, број и активност корисника и сл.

Ради унапређења регулативе из области добровољних пензијских фондова, Народна банка Србије је изменила и допунила пет подзаконских аката: Одлуку о ближеј садржини и стандардизованом формату проспекта добровољног пензијског фонда, Одлуку о максималним висинама улагања имовине добровољног пензијског фонда, као и условима и начину улагања те имовине у иностранству, Одлуку о структури и начину израчунавања капитала друштва за управљање добровољним пензијским фондом, Правилник о

контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за управљање добровољним пензијским фондовима и Правилник о садржају и форми образаца финансијских извештаја друштва за управљање добровољним пензијским фондовима. Такође, у сарадњи с другим секторима Народне банке који врше надзор над финансијским институцијама, донете су и: Одлука о минималној садржини процедуре "Упознај свог клијента", као и Одлука о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Поред тога, учествовала је и у изради Нацрта закона о изменама и допунама Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, чије се усвајање очекује у 2010. години. Такође, учествовала је у активностима процеса приступања Републике Србије Европској унији у области добровољних пензијских фондова, као и у активностима процеса приступања Светској трговинској организацији.

У 2010. години, Народна банка Србије планира измене подзаконских аката ради њиховог усклађивања с планираним изменама Закона о добровољним пензијским фондовима, даље унапређење постојећих процеса рада, као и континуирану обуку и усавршавање кадрова с циљем унапређења процеса супервизије. Поред тога, планиран је и наставак активности на едукацији грађана о систему добровољних пензијских фондова.

4. Сектор финансијског лизинга

Учесници на тржишту

Дозволу Народне банке Србије за обављање послова финансијског лизинга је на крају 2009. године имало 17 давалаца финансијског лизинга са укупно 489 запослених. Током године Народна банка Србије није издавала нове дозволе за рад у овој области.

Од укупног броја давалаца финансијског лизинга, њих 11 су у већинском власништву страних правних лица, пет у већинском власништву домаћих правних лица, док један давалац финансијског лизинга има једнак удео у власништву домаћег и страног оснивача.

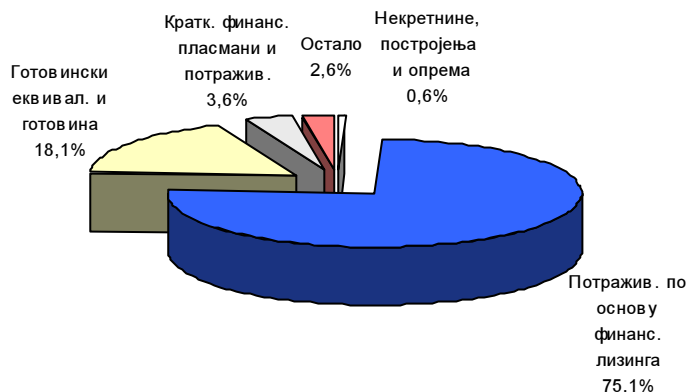
Оснивачи два даваоца финансијског лизинга не припадају финансијском сектору, а оснивачи осталих давалаца лизинга су банке, чланице банкарских група или друге финансијске институције.

Биланс стања

У структури укупне активе давалаца финансијског лизинга на дан 31. децембра 2009. године, на потраживања по основу финансијског лизинга се односи 75,1%. У структури укупне пасиве највећи део – чак 86,2% – односи се на дугорочне кредите из иностранства. Даваоци лизинга, дакле, највећи део својих активности финансирају путем дугорочног задуживања у иностранству.

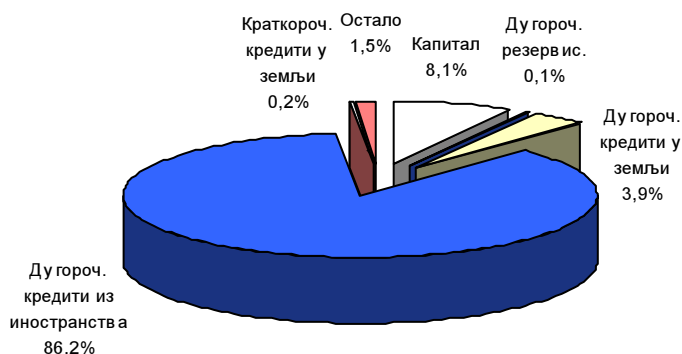
Учешће капитала у укупној пасиви у току 2009. године се повећало на 8,1% (са 5,1% у 2008. години).

Структура aktive на дан 31. 12. 2009. године

Извор: Народна банка Србије.

Структура пасиве на дан 31. 12. 2009. године

Извор: Народна банка Србије.

Тржишно учешће

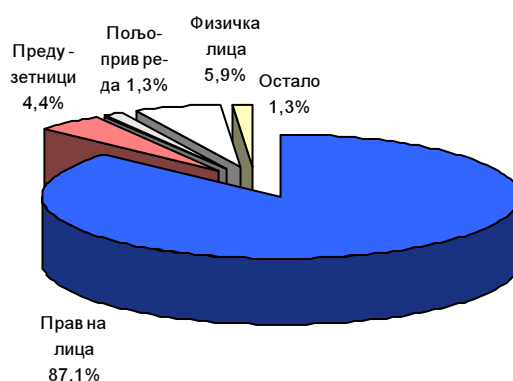
Тржиште финансијског лизинга спада у категорију тржишта са умереном концентрацијом, на шта указује ННІ индекс, који се у 2009. години смањило са 1.471,0 (у 2008. години) на 1.374,6. Учешће највећег даваоца финансијског лизинга се смањило са 31,2% на 29,8%, као и учешће прва три даваоца финансијског лизинга, са 54,8% на 53,1%.

Структура пласмана

Највећи део пласмана по основу финансијског лизинга одобрен је правним лицима (87,1%), док су физичка лица у укупним пласманима учествовала са 5,9%.

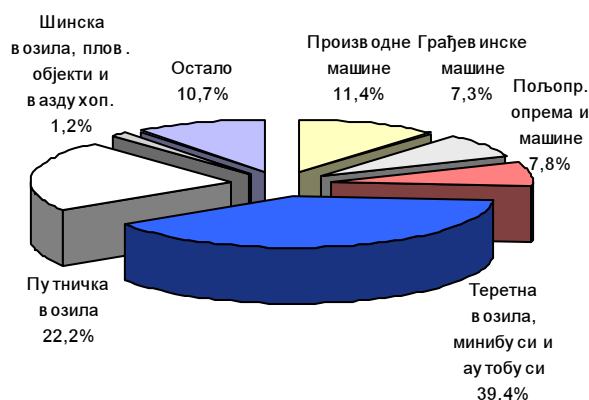
На крају 2009. године, структуру пласмана према предмету лизинга карактерисало је високо учешће финансирања теретних возила, минибуса и аутобуса, које је износило 39,4%. У односу на 2008. годину, учешће финансирања путничких возила се смањило са 23,1% на 22,2%, док се учешће финансирања производних машина повећало са 10,3% на 11,4%.

Структура пласмана према примаоцу лизинга

Извор: Народна банка Србије.

Структура пласмана према предмету лизинга

Извор: Народна банка Србије.

У секторској структури пласмана по основу финансијског лизинга, најзначајније учешће имао је сектор саобраћаја, складиштења и веза (29,5%), а затим прерађивачка индустрија (17,9%), сектор трговине (14,8%), пољопривреда, лов и шумарство (13,0%).

Биланс успеха

Укупна добит пре опорезивања на нивоу тржишта финансијског лизинга у 2009. години износила је 2.053.993 хиљаде динара, што је 4,3 пута више у односу на 2008. Укупни расходи су смањени за 42,0%, а укупни приходи 38,3%, чиме је учешће добити пре опорезивања у укупним приходима са 1,0% порасло на 6,8%.

Најзначајнија категорија прихода давалаца лизинга биле су позитивне курсне разлике, чије се учешће у односу на 2008. годину смањило са 79,1% на 62,6%. Приходи од камата су у структури укупних прихода учествовали са 28,7%, а пословни приходи са 2,9%.

У оквиру категорије расхода, највеће учешће су имали финансијски расходи, са 79,5%. У оквиру њих, негативне курсне разлике су чиниле 67,4%, расходи камата 12,1%, а пословни, тј. оперативни расходи 9,3%.

Средства резерве

Основица за обрачун и издвајање средстава резерве се на дан 31. децембра 2009. године (на коју је извршено издвајање 10. јануара 2010), у односу на 31. децембар 2008, смањила за 3,35% и износила је 848,5 милиона евра. Наведени износ основнице за обрачун и издвајање средстава резерве представља 84,8% укупних кредита које су даваоци лизинга користили из иностранства.

Нормативна функција у области финансијског лизинга и давање мишљења на прописе из ове области

Народна банка Србије је у току 2009. године Министарству финансија Републике Србије доставила званичну радну верзију новог закона о финансијском лизингу. Та верзија је сачињена имајући у виду потребу стварања адекватног законског оквира за стабилно и сигурно пословање давалаца финансијског лизинга и пруденцијалну супервизију коју би Народна банка Србије требало да врши над даваоцима финансијског лизинга. У 2009. години је формирана радна група представника Народне банке Србије и Министарства финансија ради утврђивања коначног нацрта предлога новог закона.

Народна банка Србије је током године донела Одлуку о допуни Одлуке о минималним условима за закључење уговора о финансијском лизингу и о начину исказивања лизинг накнаде и других трошкова који настају закључењем тог уговора (у даљем тексту: Одлука о минималним условима) и Одлуку о допуни Одлуке о обавези давалаца лизинга да држе средства резерве (у даљем тексту: Одлука о резерви). Наведене одлуке су донете с циљем ублажавања услова пословања давалаца финансијског лизинга и одржавања услова за фер конкуренцију између банкарског сектора и сектора финансијског лизинга.

Одлуком о минималним условима је до краја 2009. године суспендована обавеза физичких лица да плаћају учешће (20% бруто набавне вредности предмета лизинга), док је, у смислу Одлуке о резерви, даваоцима финансијског лизинга омогућено да умање износ на који обрачунавају средства резерве за износ потрошачких кредита које су, у складу с Владином Програмом мера за ублажавање последица ефеката светске економске кризе у Републици Србији, одобрили за набавку трајних потрошних добара произведених у Републици Србији.

Народна банка Србије је израдила Нацрт правилника о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за даваоце финансијског лизинга и Нацрт правилника о садржају и форми образаца финансијских извештаја за даваоце финансијског лизинга у складу са Законом о рачуноводству и ревизији, МСФИ и прописима Европске централне банке.

У 2009. години Народна банка Србије је сачинила девет мишљења у вези с применом прописа из области финансијског лизинга.

Послови у вези с давањем сагласности

Народна банка Србије је у 2009. години донела седам решења о давању сагласности на именовање чланова органа управљања, односно лица с посебним овлашћењима и одговорностима у шест давалаца финансијског лизинга.

Контролна функција

Народна банка Србије је вршила посредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга у делу који се односи на примену прописа из области финансијског лизинга и спречавања прања новца и финансирања тероризма. У вези са извршеном посредном контролом израђене су белешке.

Планови за 2010. годину

Активности у 2010. години биће усмерене на:

- доношење новог закона о финансијском лизингу и одговарајућих подзаконских аката,
- доношење подзаконских аката којима се уређује контни оквир, садржина и форма образаца финансијских извештаја за даваоце финансијског лизинга (за које су израђени нацрти у 2009. години),
- континуирано праћење и анализу пословања давалаца финансијског лизинга, као и непосредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга,
- унапређивање кадровских ресурса, првенствено путем њихове едукације и оспособљавања,
- унапређивање техничких ресурса, дефинисањем електронског начина достављања података и креирањем апликативне подршке за активности у вези с надзором давалаца финансијског лизинга,
- размену информација са организационим деловима који врше супервизију финансијског сектора ради ефикаснијег спровођења консолидоване супервизије учесника у овом сектору,
- побољшање комуникације с даваоцима лизинга, с циљем постизања вишег степена разумевања функције супервизије, као и благовременог прибављања информација од значаја за обављање надзора над пословањем давалаца финансијског лизинга.

5. Финансијска стабилност у 2009. години

Функција финансијске стабилности у Народној банци Србије

Народна банка Србије је у 2009. години издала само један *Извештај о стању у финансијском систему*, и то у мају, који се односио на целу 2008. годину. Даљи развој функције финансијске стабилности, као и истовремено побољшање осталих публикација Народне банке Србије у квалитативном смислу, омогућавају да се постепено пређе на међународно прихваћен систем извештавања у виду *Извештаја о финансијској стабилности*, који ће бити публикован у јуну 2010. године. Тај извештај требало би да буде прихваћен као трајно решење за комуникацију с јавношћу о функцији очувања финансијске стабилности. У новој публикацији прешло би се на квантитативно мању, али квалитативно бољу форму.

Значајан допринос развоју функције финансијске стабилности у Народној банци Србије дало је и увођење стрес-тестова банкарског система Србије (развијено у Сектору за контролу банака, у сарадњи с ММФ-ом, почев од маја 2009) као редовног инструмента за сагледавање стања у банкарском систему.

Тестови су уведени у оквиру донетог програма подршке финансијској стабилности земље, који је био доступан свим банакама у Србији. Програм се заснива на добровољном преузимању (и испуњавању) обавеза банака и њихових власника и, с друге стране, приступу мерама подршке Народне банке Србије, и то: динарским кредитима с роком доспећа до годину дана, девизним своп трансакцијама, олакшицама у валутној структури издвајања девизне обавезне резерве, као и ублаженим условима за класификацију пласмана банке. У програму учествује 27 банака (од укупно њих 34), које чине 90% банкарског сектора.

Захваљујући подршци која је пружена банкама у превазилажењу последица кризе, обезбеђивању солидне позиције ликвидности и управљању повећаним кредитним и девизним ризиком, у Србији је одржана финансијска стабилност. Извршени стрес-тестови за 31 банку показали су да је банкарски сектор отпоран и на спољне и на унутрашње потресе чија је вероватноћа дешавања веома мала, те да не постоји потреба за ванредним, превентивним докапитализацијама. Висока стабилност и отпорност банкарског сектора потврђени су и у заједничкој мисији ММФ-а и Светске банке (FSAP) која је обављена у октобру 2009. године, о чему је извештај објављен на сајту ММФ-а. Пракса периодичног тестирања система биће настављена, а резултати стрес-тестова ће бити доступни јавности.

Рад на очувању финансијске стабилности

Будући да је очување финансијске стабилности законом дефинисани циљ Народне банке Србије, Народна банка Србије је у току 2009. године донела низ одлука о привременим мерама за очување банкарског система и очување финансијске стабилности, како би тај циљ био остварен.

Из бројних прописа и активности на том плану издвајамо:

- „Бечку иницијативу“ – праћену дијагностичким испитивањима банкарских институција, као и стрес-тестовима отпорности система,
- Одлуку о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље,
- ублажавање монетарне политике кроз постепено смањење референтне каматне стопе током године,
- Одлуку о начину и поступку спровођења општих услова пословања које банка примењује у односу с клијентима физичким лицима – с циљем заштите потрошача, и
- измене и допуне привремених мера током године.

Стабилност финансијског система

Међународно окружење

Преливање светске економске кризе на финансијски систем Републике Србије почело је да се интензивира током последњег тромесечја 2008. године, а ефекти су наставили да се испољавају и почетком 2009. Иако су у току 2009. године многи фактори указивали на постепен излазак из рецесије на глобалном нивоу, поготово код развијених тржишта, каснији притисци, изазвани пре свега неизвесношћу у погледу фискалних проблема с којима се суочавају земље као што су Грчка, Португалија и Шпанија, утицали су на задржавање одређеног степена опрезности и неповерења у опоравак тржишта, као и неизвесности у погледу степена тржишних ризика.

Ипак, према извештајима ММФ-а, носиоци глобалног опоравка ће бити земље у успону, што донекле умањује бојазан од недостатка страног финансирања, од кога су та тржишта и даље веома зависна.

Највећи предстојећи изазови за светске економије свакако су укидање државних пакета помоћи великим финансијским институцијама, постепено напуштање фискалних стимуланса који су коришћени широм света у до сада незапамћеном обиму, као и потенцијалне консолидације гиганата на међународном нивоу због смањења расположивог капитала и пре свега профитабилности у претходном периоду.

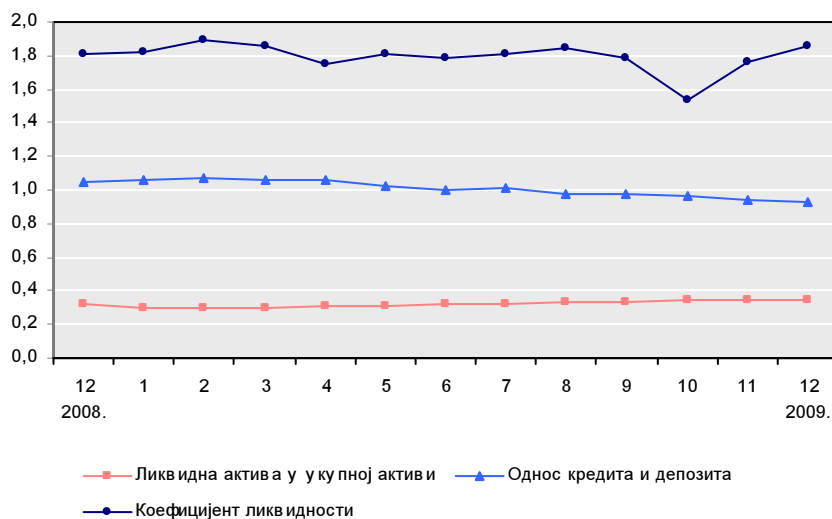
Банкарски сектор

Већина најважнијих показатеља стабилности банкарског сектора током 2009. године задржана је на истом нивоу као и у периоду пре кризе. Једини који су исказали тренд погоршања били су показатељи квалитета портфеља, као и индикатори профитабилности. Међутим, чак и у погоршаним условима, сви показатељи за банкарски сектор Србије остали су међу најповољнијима у региону југоисточне Европе.

После првог озбиљнијег удара на ликвидност од реформе банкарског сектора (2000–2001) из четвртог тромесечја 2008 – када је дошло до повлачења девизне штедње грађана – банке су исказале повећан степен предострожности, због чега се благо повећао удео ликвидне aktive у укупној активи, која је и до тада била на веома високом нивоу. То је дошло до изражаја најпре у повећаном улагању у краткорочне хартије од вредности – пре свега репо хартије Народне банке Србије, као и у државне трезорске записе

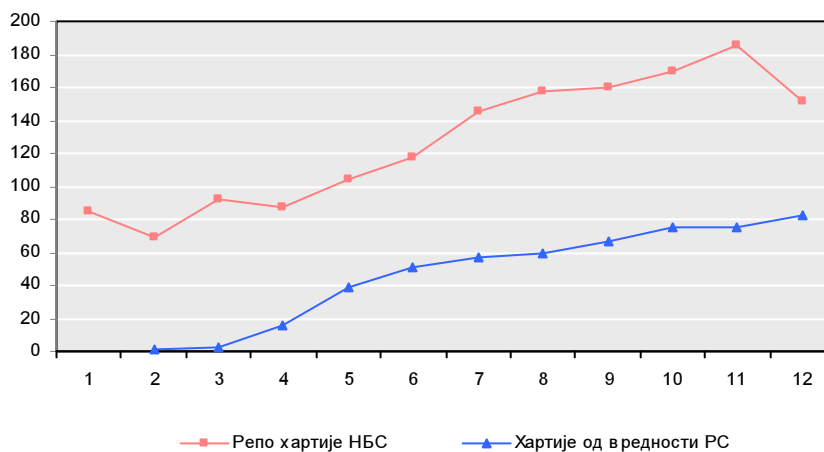
Министарства финансија, чије је емитовање започело у скромним обимима почетком године, да би на крају године портфељ државних трезорских записа завршио на нивоу од 94,9 милијарди динара, при чему су доминантни купци (око 80%) биле банке.

Основни показатељи ликвидности банкарског сектора у 2009. години

Извор: Народна банка Србије.

Стање репо хартија и државних хартија од вредности у портфељу банака у 2009. години (у милијардама динара)

Извор: Народна банка Србије.

Истовремено, солвентност банкарског сектора је остала практично непромењена у односу на претходну годину (21,9% у 2008. години, односно 21,4% у 2009.).

Удео проблематичних кредита у укупним кредитима 2008–2009.

(у %)

	2008.	2009.
Укупни кредити, од тога:	5,30	8,53
- привреда	7,13	11,80
- становништво	3,76	4,08

Драстично смањење извоза и увоза, као и пад привредне активности, очекивано су се одразили на благо погоршање квалитета активе у билансима банкарског сектора, тј. на пораст удела проблематичних кредита у укупним кредитима, чему је првенствено допринела привреда. Будући да је већ дуже време продубљиван јаз између индекса раста кредитне активности и проблематичних кредита, стагнација кредитне активности утицала је на пораст удела проблематичних кредита. Тај пораст је заустављен крајем трећег тромесечја, пре свега захваљујући изменама регулативе Народне банке Србије, која је, доследно спроводећи политику попуштања у периоду кризе, омогућила репрограм знатног броја проблематичних кредита.

Небанкарске финансијске институције

Негативни ефекти кризе у току протеклог периода нису имали директног утицаја на друштва за осигурање, као ни на добровољне пензијске фондове, с обзиром на то да те институције нису имале проблематичне пласмане. Међутим, индиректно, оне су биле изузетно погођене у смислу успоравања раста обима активности, тако да се и даље налазе на нивоима знатно нижим од карактеристичних за земље у успону.

Позитивни сигнали за развој овог сектора долазе са тржишта капитала, пре свега због увођења државних трезорских записа и на примарном и на секундарном тржишту. Захваљујући томе, повећана је могућност формирања већег портфеља дужничких хартија као једног од кључних инструмената дугорочних улагања – платформе на којој почива развој како животног осигурања, тако и добровољних пензијских фондова.

Биланс компанија за пружање услуга финансијског лизинга смањен је у 2009. години у номиналном износу за 9%, а у реалном још више, с обзиром на високу стопу индексираности на овом тржишту. То указује на наставак тренда преласка из финансијског лизинга на оперативни лизинг, будући да рентне компаније не подлежу директној финансијској супервизији. Пошто оптерећење по том основу не улази у бонитетну оцену клијента, то би могло да представља проблем у случају могућности избора дужничких приоритета корисника финансијских услуга.

В. ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

1. Управљање девизним резервама	99
2. Девизна регулатива	105
3. Односи са иностранством	108
4. Издавање новчаница и кованог новца и послови трезора	116
5. Платни промет	119
6. Послови принудне наплате	124
7. Заштита корисника финансијских услуга и контрола тржишта	125
8. Послови Националног центра за платне картице	129
9. Законодавно-правна делатност	130
10. Интерна ревизија	133
11. Економске анализе и истраживања	134
12. Информисање јавности	137
13. Организациона структура и људски ресурси	139
14. Информациона технологија	141

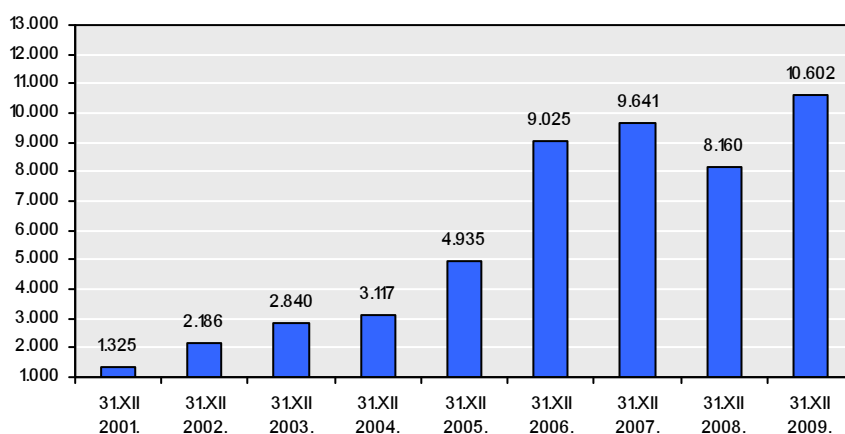
1. Управљање девизним резервама

Кретања и узроци промена девизних резерви

Девизне резерве Народне банке Србије су у 2009. години у односу на 2008. повећане за 2.441,5 милиона евра, или 29,9%, и на крају децембра су достигле износ од 10.601,9 милиона евра.

Изражено у доларима, девизне резерве су на дан 31. децембра 2009. износиле 15.235,0 милиона и то је обезбеђивало покривеност новчане масе М1 од 393%.

Девизне резерве Народне банке Србије
(у милионима евра)

Извор: Народна банка Србије.

Повећању девизних резерви највише је допринео прилив од Међународног монетарног фонда (ММФ) по основу повлачења две трансхе кредита у износу од 1.137,1 милион евра. Поред тога, по основу алокације специјалних права вучења остварен је прилив од 424,6 милиона евра, за који се задужила Република Србија.

Банке су у 2009. години по основу обавезне девизне резерве издвојиле нето 678,0 милиона евра, након доношења мера Народне банке Србије ради повећања динарске ликвидности банкарског сектора.

Од приватизације Нафтне индустрије Србије остварен је девизни прилив у износу од 400,0 милиона евра.

По основу коришћења кредита за Републику Србију, преко Народне банке Србије је остварен девизни прилив од 242,9 милиона евра (од Европске инвестиционе банке 108,8 милиона за град Београд, обнову путева и школа, енергетски сектор, мала и средња предузећа, од Светске банке 34,8 милиона, од Банке за развој Савета Европе 9,9 милиона и од банака у земљи 89,4 милиона за потребе финансирања буџетског дефицита).

Значајан девизни прилив, 214,7 милиона евра, остварен је по основу обављања привременог платног промета с Косовом и Метохијом, према Закону о привременом обављању одређених послова платног промета на територији СРЈ¹, који је обавезивао банке да девизни прилив који резиденти остваре у пословању с Косовом и Метохијом продају Народној банци Србије.

По основу мењачких послова остварен је прилив од 128,2 милиона евра нето, што је, због преношења мењачких послова на банке, мање за 378,7 милиона евра него у 2008. години.

Девизни прилив по основу донација износио је 109,5 милиона евра, од чега је макрофинансијска помоћ Европске уније износила 50,0 милиона евра.

У току 2009. године, Народна банка Србије је на Међубанкарском девизном тржишту продала 656,9 милиона евра да би повећала понуду девиза на том тржишту и ублажила превелике дневне флукуације курса динара.

За измирење доспелих обавеза према инокредиторима у току године је из девизних резерви исплаћено 271,9 милиона евра.

По основу исплате старе девизне штедње и Зајма за привредни развој из девизних резерви је исплаћено 221,3 милиона евра.

1.2. Нето страна актива

У 2009. години Народна банка Србије је испунила утврђене циљеве ММФ-а за нето страну активу.

Нето страна актива Народне банке Србије је у 2009. повећана за 625 милиона евра и на крају године је достигла 6.502 милиона евра, прерачунато по курсу од 31. децембра 2009. Нето страна актива је, прерачунато по програмском курсу², по коме се пратило извршење програма ММФ-а, на крају децембра износила 6.601 милион евра. Тиме је критеријум извршења нето стране активе³ (доња граница 4.300 милиона евра) премашен за 2.301 милион евра.

¹ „Службени лист СРЈ“, бр. 9/01.

² Курсна листа НБС бр 46. од 11. марта 2009. године.

³ За крај марта 2009. програмски циљ за доњу границу нето стране активе је износио 5.100 милиона евра, а остварено је 5.970 милиона евра, за крај јуна 4.400 милиона евра, а остварено је 5.881 милион евра, и за крај септембра 3.600 милиона евра, а остварено је 6.450 милиона евра, према документу ММФ-а „Писмо о намерама и Технички меморандум о разумевању“ од 3. децембра 2009. године.

1.3. Структура и профитабилност девизне aktive и управљање ризицима

На крају 2009. године, девизне резерве су чинили: иностране хартије од вредности (76,76%), депозити на рачунима Народне банке Србије у иностранству (17,87%), ефективни страни новац (2,19%) и злато и специјална права вучења (3,18%). Током године вршена је прекомпозиција структуре девизних резерви у корист хартија од вредности, а на рачун депозита на рачунима у иностранству. То је предузимано ради даљег повећања сигурности и ликвидности девизних резерви у условима избијања и ескалације светске финансијске кризе. Инвестирање у иностране хартије од вредности (у оквиру четири портфолија обвезница: EUR, USD, GBP и CAD) током године се односило на повећање учешћа државних обвезница у односу на друге хартије од вредности (међународних финансијских организација, агенција и друге обвезнице). Због финансијске кризе на тржиштима широм света, депозити су и током 2009. пласирани пре свега код централних банака и банака с високим кредитним рејтингом, уз краћу рочност депозита.

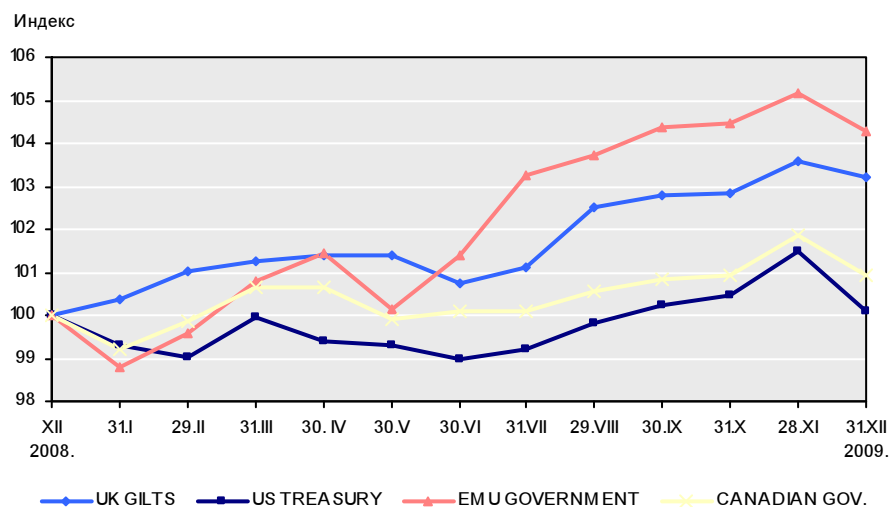
Народна банка Србије је током године по основу купона на хартије од вредности приходовала 217,28 милиона евра, а по основу камата на депозите, специјална права вучења, Call и текуће рачуне 4,88 милиона евра. Настављено је полагање ефективног страног новца на рачуне Народне банке Србије у иностранству. Динамика изношења ефективног страног новца усклађивана је с динамиком плаћања, пре свега са измирењем обавеза према инокредиторима и исплатама старе девизне штедње и Зајма за привредни развој.

Народна банка Србије је и у 2009. години остала доследна опредељењу да ризик свог портфолија одржава на веома ниском нивоу, који омогућава да се очува висок степен сигурности и ликвидности чак и у екстремно тешким условима на финансијским тржиштима.

Када је у питању светско финансијско тржиште, 2009. годину су генерално карактерисале велике државне интервенције с циљем опоравка финансијских система, захваљујући чему је спречено продубљивање кризе. Ипак, жељено смиривање кризе није остварено, иако су финансијска тржишта повремено показивала извесне знаке опоравка.

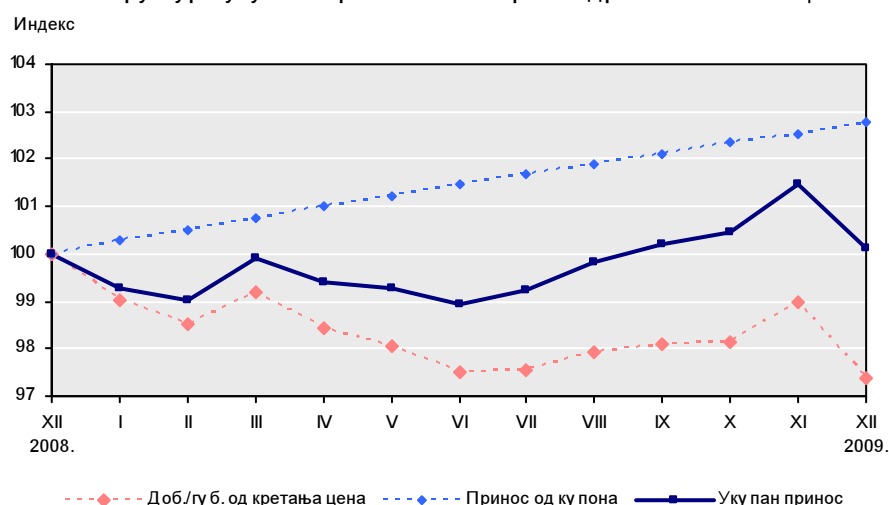
У току 2009. године приноси на државне обвезнице (које чине највећи део портфолија Народне банке Србије) порасли су у оригиналним валутама. Приноси потичу искључиво по основу купона, осим код обвезница деноминираних у еврима, код којих принос једним делом потиче и од пораста цена. Највећи појединачни принос у оригиналним валутама било је могуће остварити улагањем у европске државне обвезнице (земаља ЕМУ и В. Британије).

Кретање индекса државних обвезница у оригиналној валути

Извор: JP Morgan и Народна банка Србије.

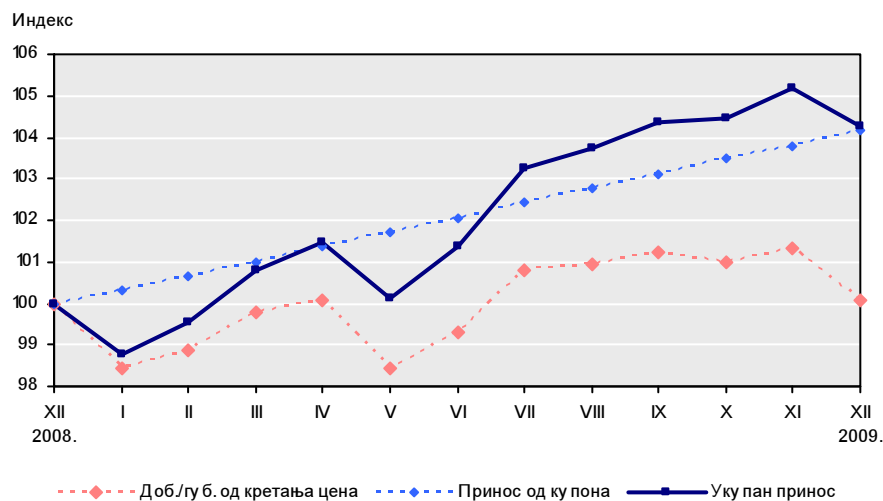
Структура укупног приноса на америчке државне обвезнице

Извор: JP Morgan и Народна банка Србије.

У 2009. години евро је ојачао у односу на долар за 1,12% (евро/долар 1.4143 – 1.4303), мада је у току године било знатних осцилација у паритетима евро/долар (1.2534 – 1.5094). Највећи раст вредности у односу на евро, за 13,93%, забележио је канадски долар.

Структура укупног приноса на државне обвезнице ЕМУ

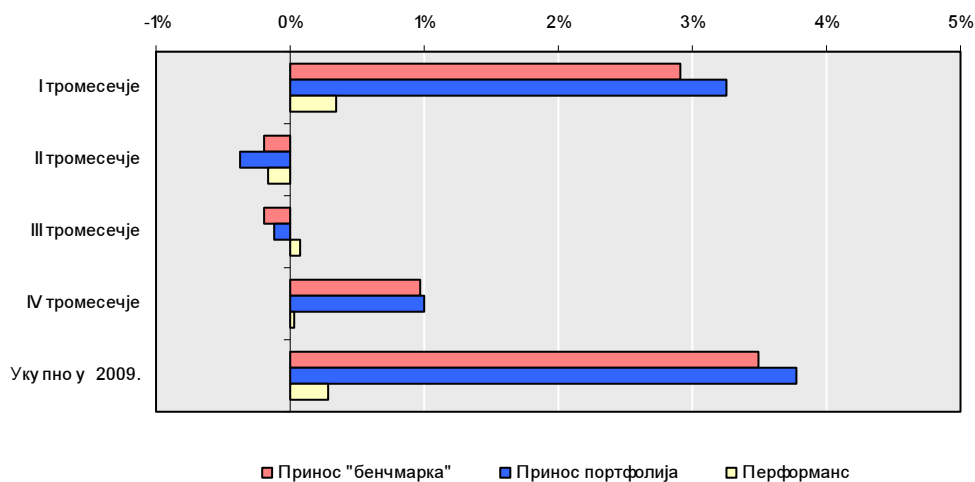

Извор: JP Morgan и Народна банка Србије.

Принос инвестиционог портфолија Народне банке Србије био је у сагласности с приносом референтне вредности („бенчмарка“), што се може видети на приложеним графиконима.

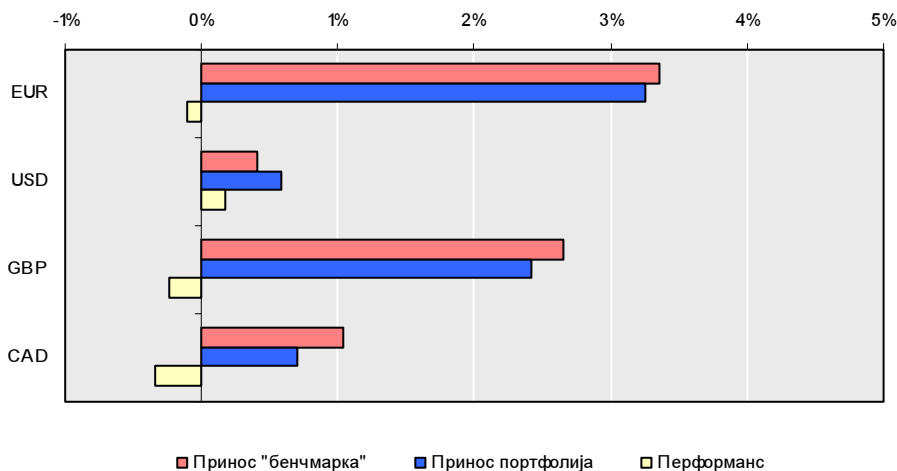
Принос укупног портфолија био је позитиван и износио је 3,77% на годишњем нивоу (прерачунао у евро), пре свега због позитивних приноса у оригиналним валутама сва четири портфолија.

Укупан принос портфолија и "бенчмарка" прерачунао у EUR

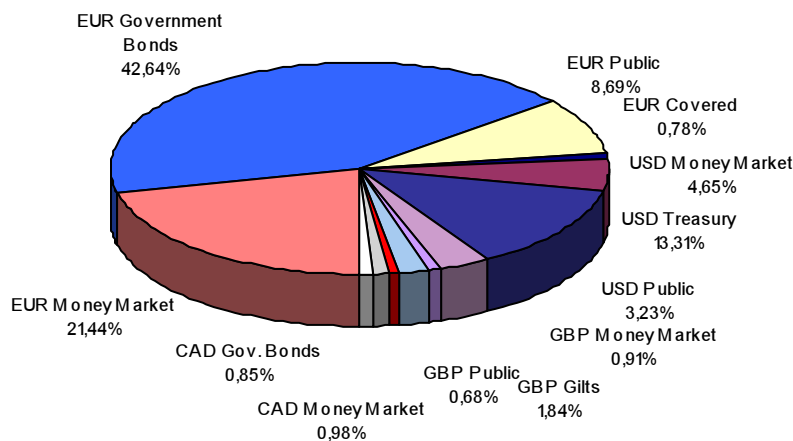
Извор: Народна банка Србије.

Принос портфолија и "бенчмарка" у оригиналној валути

Извор: Народна банка Србије.

Структура инвестиционог портфолија по врстама активе, као и валутна структура, биле су у складу са усвојеним Општим и Оперативним смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије за 2009. годину које се односе на инвестирање портфолија.

Структура инвестиционог портфолија
на дан 31. децембра 2009. године

Извор: Народна банка Србије.

Народна банка Србије је у 2009. години инвестирала у обвезнице с ниским тржишним и кредитним ризиком (високо ликвидне обвезнице, AAA рејтинга, с ниским дурацијом – ниском осетљивошћу промене цене на промене стопе приноса), а ризик промене међувалутних односа је неутрализован у великој мери усаглашавањем активе и пасиве Народне банке Србије.

О томе сведочи и просечан месечни VaR портфолија за 2009. годину и стрес-тест. Наиме, применом методе VaR утврђено је, са 95% вероватноће, да портфолио Народне банке Србије не би смео на месечном нивоу да изгуби више од 3,41% у америчким доларима, односно 1,18% у еврима. Такође, у случају неочекиваних повећања тржишних каматних стопа за 1,00% (стрес-тест) портфолио у еврима би одреаговао губитком од око 1,61%, а портфолио у доларима губитком од 1,75%.

У току 2009. године Народна банка Србије је поставила високе критеријуме за инвестирање због кризе на светским финансијским тржиштима. На основу извршених анализа, сачињен је предлог за инвестирање у банке чији је минимални композитни рејтинг AA и утврђен горњи лимит од 200 б.п. (2%) петогодишњег CDS спреда за банку. За хартије од вредности које немају пуну гаранцију државе утврђен је горњи лимит од 200 б.п. спреда у односу на државне хартије исте рочности. Поред финансијских показатеља из биланса банака, свакодневно су праћени показатељи кредитног ризика као што су: CDS спред за банке, TED спред и LIBOR-OIS спред⁴. Уколико би дошло до негативних кретања код појединих банака или издавача, Народна банка Србије би реаговала тренутним повлачењем средстава.

Сви остали показатељи: варијабилност вишка приноса (*tracking error*), контролно тестирање VaR-а и кредитни лимити по банкама били су током године у прописаним оквирима, дефинисаним Општим и Оперативним смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије.

2. Девизна регулатива

2.1. Прописи из области девизног пословања и кредитних послова са иностранством

У 2009. години су, у сарадњи с Министарством финансија, настављени послови у вези са израдом Нацрта закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању, који су започети у претходној години. Текст Нацрта закона је, уз сагласност Министарства финансија, објављен на сајту Народне банке Србије (4. јуна) ради увида банака и других заинтересованих у суштину измена и допуна и добијања њихових евентуалних примедба и сугестија. Оправдане примедбе из надлежности Народне банке унете су у Нацрт закона.

На више састанака с Министарством финансија разматрана су отворена питања из Нацрта закона која се односе на област хартија од вредности и финансијских деривата, као и препоруке Савета страних инвеститора и предлози Америчке привредне коморе.

⁴ CDS (*Credit Default Swap*) спред представља тржишни индикатор ризика, тј. укључује имплицитну вероватноћу банкрота издаваоца онако како је тржиште оцењује. TED спред је разлика између каматних стопа на међубанкарске зајмове и краткорочни амерички државни дуг (*T-Bill*). LIBOR-OIS спред је разлика између OIS (*Overnight Index Swap*) и LIBOR-a (*London InterBank Offered Rate*), као важна мера ризика и ликвидности на тржишту новца.

Након усаглашавања ставова Министарства финансија и Народне банке Србије, у текст Нацрта закона унете су нове измене, од којих истичемо следеће:

- укинут је рок од 180 дана за унос девиза по основу извоза и за увоз који је унапред плаћен, а истовремено је прописано да се послови извоза и увоза који нису реализовани у року дужем од годину дана сматрају кредитним пословима са иностранством и евидентирају код Народне банке Србије;

- пребијање дуговања и потраживања моћи ће да се врши не само по спољнотрговинским пословима већ и по кредитним пословима са иностранством, под условима и на начин који пропише Влада;

- поред гаранција и јемстава који се сматрају кредитним послом са иностранством, регулисани су и остали гаранцијски послови – осим банке, и домаће правно лице моћи ће да даје јемство нерезиденту и да прибавља гаранције и јемства од нерезидента по спољнотрговинском послу, као и по послу између два резидента правна лица у Републици Србији;

- девизе на девизном тржишту моћи ће да купују и продају банке, резиденти и нерезиденти, без прописивања намене за коју се куповина и продаја девиза врши;

- плаћање и наплаћивање по основу програма и пројеката који се финансирају из развојне помоћи Европске уније моћи ће да се врши у девизама у земљи;

- међународне финансијске организације и развојне банке или финансијске институције чији су оснивачи стране државе моћи ће банци, резиденту правном лицу и предузетнику одобравати кредите и зајмове у динарима под условима и на начин који пропише Народна банка Србије;

- резидент огранак страног правног лица, као облик директне инвестиције, моћи ће да од нерезидента оснивача узима само субординиране кредите, који су такође облик директне инвестиције;

- банка ће моћи без ограничења да учествује у синдицираном финансијском кредиту који група страних кредитора одобрава резиденту правном лицу или предузетнику, без обзира на намену конкретног кредита, уколико учешће те банке није мање од 10% укупног износа синдицираног кредита; банка ће такође моћи да купује од нерезидента и продаје нерезиденту потраживање по основу учешћа у таквом кредиту;

- пренета је надлежност за прописивање услова под којима нерезидент може куповати потраживање или дуговање резидента по кредитном послу са иностранством с Народне банке Србије на Министарство финансија;

- резидент правно лице које је Република Србија основала посебним законом ради финансирања извоза може обављати кредитне послове са иностранством у складу с тим посебним законом;

- пренета је надлежност за контролу мењачких послова и за давање овлашћења за обављање мењачких послова с Народне банке Србије на Министарство финансија – Девизни инспекторат, који је надлежан за контролу девизног пословања резидената и за вођење прекршајног поступка.

Имајући у виду да је Министарство финансија надлежни предлагач Закона о девизном пословању, Народна банка Србије је 28. децембра 2009. доставила Министарству на мишљење верзију Нацрта закона у који је унела измене одредаба из своје надлежности.

У 2009. години је, ради даље либерализације девизних послова и смањења администрирања, извршена следећа измена и допуна подзаконских аката на основу овлашћења из важећег Закона о девизном пословању:

– износ девиза који резиденти физичка лица могу слободно, преко банке, да преносе у иностранство усаглашен је са износом ефективног страног новца који резиденти могу слободно износити у иностранство (10.000 евра). Преноси у износу већем од 10.000 евра (по основу помоћи члану породице, наследства, иселења у иностранство и сл.) могу се вршити уз подношење прописане документације⁵;

– прецизирано је да дипломатско-конзуларна представништва Републике Србије у иностранству могу наплаћивати таксе у ефективном страном новцу у складу са законом који уређује републичке административне таксе, ради усаглашавања са Законом о изменама и допунама Закона о републичким административним таксама⁶;

– омогућено је да девизе на рачуну у иностранству држе и лица која имају држављанство Србије и пребивалиште у Србији а имају и држављанство друге државе, лица с пребивалиштем у Србији која имају само држављанство Републике Србије и чији боравак у иностранству (на основу радне визе, боравишне дозволе и сл.) није дужи од годину дана, као и лица која су остварила инострану пензију у земљама с којима није закључен међудржавни споразум ради уплате пензија⁷;

– резиденту правном лицу које је Република Србија основала посебним законом ради финансирања извоза омогућено је да изузетно користи краткорочне финансијске кредите из иностранства, што је у складу с Меморандумом о економској и финансијској политици Републике Србије⁸;

– извршена је даља рационализација и аутоматизација поступка евидентирања кредитних послова са иностранством увођењем електронског достављања података о промету по кредитном задужењу и кредитном одобрењу⁹, а поједностављен је и поступак евидентирања послова извоза и увоза робе и услуга¹⁰.

⁵ Одлука о изменама и допунама Одлуке о условима за личне и физичке преносе средстава плаћања у иностранство и из иностранства („Службени гласник РС“, бр. 18/09).

⁶ Одлука о измени Одлуке о плаћању, наплаћивању, уплати и исплати који се могу вршити у ефективном страном новцу („Службени гласник РС“, бр. 18/09).

⁷ Одлука о измени и допуни Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству („Службени гласник РС“, бр. 44/09 и 64/09).

⁸ Одлука о изменама и допунама Одлуке о начину и условима коришћења финансијских кредита из иностранства за намене из члана 21. став 2. Закона о девизном пословању („Службени гласник РС“, бр. 44/09).

⁹ Одлуке о изменама и допунама Одлуке о начину, роковима и обрасцима за евидентирање кредитних послова са иностранством (Службени гласник РС“, бр. 40/09 и 88/09).

¹⁰ Одлука о изменама Одлуке о условима и начину евидентирања кредитних послова са иностранством из члана 4. став 2. и члана 5. став 3. Закона о девизном пословању („Службени гласник РС“, бр. 96/09).

2.2. Активности у вези с процесом приступања Републике Србије Светској трговинској организацији и процесом укључивања у Европску унију

У оквиру процеса приступања Републике Србије Светској трговинској организацији (СТО), а ради израде материјала за VII састанак Радне групе за приступање Републике Србије СТО, припремљена су појашњења и одговори на питања Швајцарске, чији је захтев био да се девизним прописима омогуће све врсте гаранција.

С обзиром на то да је захтев Швајцарске реализован кроз Нацрт закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању, после VI састанка Радне групе за приступање, који је одржан 10. јула 2009. године у Женеви, у другој половини 2009. није било захтева земаља чланица СТО у вези с даљом либерализацијом девизних послова, будући да су сви њихови захтеви за либерализацију прихваћени.

У оквиру припрема за одржавање VIII састанка Радне групе за приступање (планиран за март 2010), узето је учешћа у припремама Треће ревидиране понуде за преговоре у области либерализације тржишта услуга, у делу који се односи на кредитне послове са иностранством. Трећу ревидирану понуду Влада је усвојила 30. новембра 2009.

У вези с процесом укључивања Републике Србије у Европску унију, припремљен је материјал за VII секторски састанак о економским и финансијским питањима у оквиру „Унапређеног сталног дијалога“ Републике Србије и Европске уније, који је одржан 25. новембра 2009. Материјал садржи измену подзаконских аката који се односе на кретање капитала које је Народна банка Србије донела у периоду од октобра 2008. године, када је одржан претходни секторски састанак.

Поред тога, извршено је иновирање Прилога за израду Годишњег извештаја Европске комисије о напретку Републике Србије у процесу стабилизације и придруживања у 2009. години (*Progress Report*), који се односи на измену прописа из области слободног кретања капитала у периоду од маја до септембра 2009. године.

Ревидиран је Национални програм за интеграцију Републике Србије у Европску унију и истовремено су у бази података постојећих правних прописа, која је саставни део тог програма, иновирани подаци који се односе на измене и допуне девизних прописа који уређују текућа плаћања и кретање капитала и прописа о кредитним пословима са иностранством.

3. Односи са иностранством

Односи с међународним институцијама и Европском унијом

У јануару 2009. године Одбор извршних директора ММФ-а одобрио је Републици Србији петнаестомесечни стенд-бај аранжман у износу од 350,8 милиона специјалних права вучења. Аранжман је у мају исте године продужен

на 27 месеци, а износ финансијске подршке повећан на 2,62 милијарде специјалних права вучења.

Република Србија је први пут била домаћин заједничког састанка земаља чланица Конституенце Швајцарске¹¹ (која заступа интересе наше земље у ММФ-у и Светској банци), који је одржан у Београду од 1. до 3. октобра 2009. године. Том приликом, утврђени су ставови о питањима разматраним на Годишњој скупштини ММФ-а и Светске банке у Истанбулу, а организован је и семинар на тему економске кризе под називом: *Sudden Stop – First Lessons*.

У складу са одлуком Одбора директора Банке за међународне обрачуне – БИС од 7. септембра 2009. године, чланство Народне банке Србије у овој финансијској институцији обновљено је 23. октобра, када су акције Народне банке Савезне Републике Југославије реденоминоване и уписане на име Народне банке Србије.

У процесу европских интеграција, представници Народне банке Србије су наставили активности на спровођењу обавеза из своје надлежности из Документа о Европском партнерству и Националног програма за интеграцију Републике Србије у ЕУ (НПИ), а у другој половини 2009. године су учествовали у изради ревидираног НПИ, који је Влада усвојила у децембру.

Крајем маја успешно је окончана реализација пројекта Европске централне банке „Анализа потреба Народне банке Србије“. Тим пројектом је направљен значајан корак у правцу јачања економске и финансијске сарадње Народне банке Србије и централних банака земаља чланица Европске уније, као и између Европске уније и Републике Србије.

Током године настављене су активности на припреми пројектне документације за Инструмент за предприступну помоћ, ИПА (*Instrument for Pre-accession Assistance*) 2008. пројекат Народне банке Србије.

Међународни монетарни фонд

Ради побољшања кредибилитета и јачања поверења инвеститора и међународних финансијских институција у макроекономску стабилност земље у условима глобалних финансијских поремећаја, Република Србија је крајем 2008. године постигла начелну сагласност с ММФ-ом о економском програму. Као подршку спровођењу програма, Одбор извршних директора ММФ-а одобрио је 16. јануара 2009. Републици Србији петнаестомесечни стенд-бај аранжман у износу од 350,8 милиона специјалних права вучења (око 400,4 милиона евра). Аранжман је закључен из разлога предострожности, без намере да се средства користе осим у случају да у току трајања аранжмана настану платнобиласне потешкоће.

С обзиром на неочекивано погоршање спољног финансијског окружења, чиме су измењене претпоставке економског програма договореног у оквиру стенд-бај аранжмана, током разговора с мисијом ММФ-а у оквиру првог разматрања остварених резултата (од 16. до 26. марта у Београду) постигнута

¹¹ У Конституенци Швајцарске налазе се и Пољска, Узбекистан, Азербејџан, Киргизија, Тацикистан и Туркменистан.

је начелна сагласност о ревидираном економском програму, који би био подржан проширењем станд-бај аранжмана.

Прво разматрање резултата спровођења економског програма окончано је на састанку Одбора извршних директора ММФ-а 15. маја, када је одобрено повећање финансијске подршке ММФ-а на 2,62 милијарде специјалних права вучења (што представља 560% квоте Србије у ММФ-у) и продужење трајања аранжмана за годину дана (до средине априла 2011). Средства прве транше проширеног станд-бај аранжмана, у износу од 701,55 милиона специјалних права вучења (784,4 милиона евра), искоришћена су 19. маја 2009. године.

Мисија ММФ-а боравила је у Београду од 24. августа до 1. септембра и крајем октобра у оквиру другог разматрања резултата станд-бај аранжмана. Том приликом је истакнуто да је спровођење договореног економског програма помогло Републици Србији да у протеклом периоду успешно одговори на изазове светске економске кризе, повећа девизне резерве земље, смањи притиске на девизном тржишту и мобилише значајна међународна финансијска средства за подршку буџету и економском опоравку земље. Такође је указано на неопходност спровођења договорене стратегије фискалног прилагођавања, реализацијом структурних реформи у секторима државне администрације, просвете, здравства и пензионог система, уз примену строжих буџетских правила. Монетарна политика и политика девизног курса оцењене су позитивно, а резултати су видљиви у смањењу стопе инфлације. Даље ублажавање монетарне политике условљено је инфлаторним кретањима у земљи, која треба пажљиво да се прате.

На састанку Одбора извршних директора ММФ-а одржаном 23. децембра 2009. позитивно је оцењено спровођење договореног економског програма и окончано друго разматрање аранжмана, чиме је Републици Србији омогућено коришћење средстава у износу од 319,6 милиона специјалних права вучења (347,5 милиона евра) 29. децембра. Тиме су укупна средства из овог аранжмана искоришћена до краја године износила око 1,02 милијарде специјалних права вучења (око 1,12 милијарди евра).

У мају 2009. године, Србија је постала чланица генералног система за објављивање података ММФ-а (*General Data Dissemination System – GDDS*), што представља значајан корак у развоју међународно стандардизованог статистичког система наше земље.

Током октобра у Београду је боравила мисија ММФ-а и Светске банке за процену финансијског система (*Financial Sector Assessment Program*), како би размотрила усклађеност с међународним стандардима супервизије финансијског сектора.

У другој половини године усвојен је Закон о потврђивању предлога измена Статута ММФ-а ради јачања гласачке снаге и представљања у ММФ-у и проширења овлашћења за улагања ММФ-а. Поред тога, у складу с Резолуцијом Одбора гувернера ММФ-а о општој алокацији специјалних права вучења, Републици Србији су додељена средства у укупном износу од 388.370.952 специјалних права вучења (424,6 милиона евра), тј. 346.710.593 специјалних права вучења по основу опште алокације и 41.660.359 специјалних права вучења по основу посебне алокације. С тим у вези, припремљен је Закон о регулисању обавеза Републике Србије према ММФ-у по основу коришћених средстава алокације специјалних права вучења одобрених резолуцијама Одбора гувернера бр. 64-3 и бр. 52-4, који је Народна скупштина Републике

Србије усвојила у октобру. У складу са законом, Република Србија је искористила додељена средства крајем 2009. године.

Светска банка

У оквиру актуелног програма помоћи под називом Стратегија партнерства с Републиком Србијом – *Country Partnership Strategy* – за период од 2008. до 2011. године, који је договорен у складу са циљевима наше земље везаним за европске интеграције, Светска банка планирала одобравање финансијских средства под ИБРД условима у укупном износу од око 600 милиона долара.

Имајући у виду потребе Републике Србије ради ублажавања ефеката глобалне финансијске кризе, Светска банка је одобрила повећање планираног износа средстава у оквиру програма стратегије за око 300 милиона долара.

Зајмови одобрени у току 2009. године имају повољније ИБРД услове сагласно новој политици Светске банке, у оквиру које је започело одобравање тзв. флексибилних ИБРД зајмова (*IBRD Flexible Loans – FSL*).

На основу Споразума о зајму закљученог између Републике Србије и Међународне банке за обнову и развој и Споразума о финансирању закљученог између Републике Србије и Међународног удружења за развој, настављена је сарадња у вези с реализацијом Пројекта „Регионални развој Бора“ – поткомпонента Б2 (iii) – микрофинансирање у износу од 2,5 милиона евра.

Европска унија

Током 2009. године, Народна банка Србије наставила је с реализацијом приоритета и препорука садржаних у Документу о Европском партнерству. Оне се односе на вођење монетарне политике чији је циљ одржавање стабилности цена (како би се смањила и зауставила инфлаторна очекивања), јачање финансијске контроле и обезбеђење стабилности финансијског сектора, развијање система међународног платног промета у складу с међународним правилима, јачање административних капацитета у области заштите потрошача и наставак либерализације кретања капитала.

Представници Народне банке Србије су у другој половини године учествовали у ревизији Националног програма за интеграцију Републике Србије у Европску унију, у оквиру осам подгрупа Стручне групе Координационог тела за процес приступања Европској унији (за слободно кретање капитала, конкуренцију, финансијске услуге, економска и монетарна питања, статистику, заштиту потрошача и заштиту здравља, финансијски надзор и финансијска и буџетска питања). Влада Републике Србије је у децембру усвојила текст измењеног и допуњеног документа НПИ, а представници Народне банке Србије су припремали прилоге за израду редовних тромесечних извештаја о спровођењу НПИ.

Институционална сарадња са Европском комисијом, у форми Унапређеног сталног дијалога, настављена је и током 2009. године. На секторским састанцима о унутрашњем тржишту и конкуренцији и економским и финансијским питањима (24. марта у Бриселу и 25. новембра у Београду), представници Народне банке Србије презентовали су

макроекономске и финансијске показатеље, стање у банкарском и небанкарском финансијском сектору, као и нови регулаторни оквир који је Народна банка Србије донела ради усклађивања с правним тековинама Европске уније.

За потребе Годишњег извештаја Европске комисије о напретку Републике Србије у 2009. години, Народна банка Србије је припремала прилоге о питањима из своје надлежности.

Влада Републике Србије потписала је 1. априла са Европском комисијом Финансијски споразум за коришћење средстава из програма ИПА 2008. Током године настављене су припремне активности у вези с пројектном документацијом потребном за почетак реализације пројекта Народне банке Србије за коришћење средстава у оквиру ИПА 2008, под називом „Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије“. Пројекат обухвата седам компоненти: јачање функције консолидоване супервизије, усклађивање законодавства с правним тековинама Европске уније, либерализацију кретања капитала, унапређење управљања девизним резервама и ризицима инвестирања, унапређење трговања на домаћем и девизном тржишту новца, јачање заштите корисника финансијских услуга и унапређење капацитета у области европских интеграција.

Народна банка Србије, као агент Владе Републике Србије, обављала је послове који се односе на управљање, администрирање и надзор наменског коришћења средстава Фонда револвинг кредита, сагласно Уговору о преносу власништва над средствима овог фонда са Европске агенције за реконструкцију на Републику Србију. Закључно са 2009. годином, из Фонда револвинг кредита реализовано је 520 кредита у укупном износу од 51,90 милиона евра. Захваљујући тим средствима отворено је 2.630 нових радних места.

Европска централна банка

Пројекат „Анализа потреба Народне банке Србије“, у чијој реализацији је, поред Европске централне банке, учествовало и 17 банака Европског система централних банака, успешно је окончан 31. маја. Пројекат је обухватио шест области: контролу банака, усклађивање прописа из надлежности Народне банке Србије са законодавством Европске уније (*acquis communautaire*), либерализацију кретања капитала, спровођење монетарне политике и режима девизног курса, монетарну, финансијску и платнобилансну статистику и заштиту корисника финансијских услуга.

У оквиру пројекта извршена је детаљна анализа пословања Народне банке Србије и идентификоване области које би се, применом нових прописа и политика, усвајањем одговарајуће праксе или спровођењем обуке запослених, могле додатно унапредити у следећих неколико година. Коначни Извештај пројекта садржао је препоруке које би требало применити с циљем даљег приближавања стандардима Европског система централних банака, а Народна банка Србије је оцењена као професионална, стратешки оријентисана и транспарентна организација.

Европска банка за обнову и развој

Европска банка за обнову и развој је у 2009. години Србији одобрила укупно 218 милиона евра, од чега је искоришћено 15,5 милиона.

У Извештају о транзицији за 2009. годину (*Transition Report 2009*), који Европска банка за обнову и развој (EBRD) припрема сваке године, у делу који се односи на Републику Србију оцењено је да је остварен изврстан напредак у процесу приватизације, побољшању пословног окружења, као и преговора о чланству са Светском трговинском организацијом. Такође се наводи да Србија ужива снажну подршку међународних финансијских институција и страних банака које послују у Србији, као и да би даљи напредак у правцу европских интеграција требало да допринесе јачању потенцијала раста привреде.

Европска инвестициона банка

Европска инвестициона банка (EIB) започела је сарадњу с Републиком Србијом 2001. године и од тада до краја 2009. је одобрила кредите у износу од око 1.969 милиона евра. Од тог износа, искоришћено је око 775 милиона евра.

Нови финансијски уговор Апекс зајма за мала и средња предузећа од 250 милиона евра закључен је у мају између Републике Србије, Европске инвестиционе банке и Народне банке Србије. До краја 2009. године Европској инвестиционој банци је упућено на одобрење 78 пројеката, у укупном износу од 63,85 милиона евра, а повучене су три транше зајма, у укупном износу од 39,53 милиона евра.

Светска трговинска организација

Представници Народне банке Србије су током 2009. године учествовали у раду Комисије за координацију процеса преговора за приступање Светској трговинској организацији.

Народна банка Србије, у складу са својим надлежностима, активно је учествовала у изради Нацрта извештаја Радне групе за приступање Републике Србије Светској трговинској организацији и формулисању одговора на питања земаља чланица која су покренута на VII састанку Радне групе одржаном у јулу 2009. године. Представници Народне банке Србије су такође учествовали у припреми текста Треће ревидиране понуде за преговоре у области либерализације тржишта услуга, коју је Влада усвојила 30. новембра 2009. године.

Односи с Париским клубом поверилаца

Настављене су активности у вези са закључењем нових споразума Републике Србије с повериоцима Париског клуба након престанка постојања државне заједнице Србија и Црна Гора.

Потписани су нови билатерални споразуми са Сједињеним Америчким Државама, Швајцарском Конфедерацијом и јапанским кредитором JBIC. Народна банка Србије је учествовала у припреми коментара на нацрте споразума, односно амандмане на потписане споразуме са Француском и Финском.

Односи с Лондонским клубом поверилаца

У 2009. години постигнут је договор за регулисање преосталог дела дуга Републике Србије по основу тзв. API обвезница¹² који није био регулисан приликом реструктурирања дуга према Лондонском клубу поверилаца у 2005. години, када је извршена замена дуга за обвезнице у укупном износу од око 1.075,62 милиона долара (око 748,52 милиона евра).

Билатерална сарадња

У оквиру сарадње Народне банке Србије са централним банкама других земаља, реализована је посета гувернера централних банака Швајцарске, Босне и Херцеговине и Црне Горе Народној банци Србије.

Народна банка Србије закључила је са *Export-Import Bank of China* Споразум о реструктурирању дуга, којим су регулисане обавезе по финансијском кредиту од 100 милиона долара одобреном Народној банци Југославије 1999. године. Сва права и обавезе по основу новог споразума *Export-Import Bank of China* пренела је на *China Export & Credit Insurance Corporation* (SINOSURE).

Народна банка Србије је у потпуности измирила обавезе по основу краткорочног међубанкарског пласмана *Bank of China* од 100 милиона долара отплатом преосталих 25 милиона долара главнице према *State Administration of Foreign Exchange, China*, којој је у међувремену *Bank of China* уступила пласман.

Након преговора одржаних између Кувајтске државне агенције за инвестиције (*Kuwait Investment Authority*) и делегације Републике Србије, уз учешће представника Народне банке Србије, потписан је споразум за регулисање дуга Републике Србије према Држави Кувајт.

Концесионални кредит Владе Републике Италије у износу од 33,25 милиона евра у 2009. години користио се на бази револвинга, а малим и средњим предузећима пласирано је 39,5 милиона евра, захваљујући чему је отворено 547 нових радних места.

У оквиру примене Споразума о питањима сукцесије, на састанку Комитета за расподелу финансијске активе и пасиве бивше СФРЈ у јулу је договорена подела потражног и дуговог салда на клириншким и специјалним рачунима Народне банке СФРЈ.

¹² API обвезнице (излазне обвезнице) – алтернативни инструменти који представљају део дуга по споразуму закљученом 20. септембра 1988. године с Лондонским клубом, које су повериоци који нису желели да учествују у рефинансирању 1988. године прихватили као солуцију за потраживања по раније одобреним зајмовима.

У септембру су одржани мултилатерални преговори држава сукцесора бивше СФРЈ с Републиком Албанијом, ради поделе укупног износа потраживања СФРЈ из клириншког периода на рачунима албанских банака код Народне банке СФРЈ.

Планови за 2010. годину

Почетком 2010. године очекује се одржавање разговора у оквиру трећег разматрања стенд-бај аранжмана с ММФ-ом, као и консултације по члану IV Статута ММФ-а, које представљају статутарну обавезу свих земаља чланица. Сарадња са овом међународном финансијском институцијом одвијаће се кроз посете мисија, као и током редовног Пролећног заседања и Годишње скупштине, када ће се обавити размена мишљења с представницима ММФ-а у вези са актуелним макроекономским кретањима у земљи и спровођењем економске политике.

У току 2010. године представници Народне банке Србије учествоваће у изради одговора на Упитник Европске комисије, као и у раду радних тела формираних за спровођење Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице и Републике Србије, који ступа на снагу 1. фебруара 2010. године.

Поред тога, наставиће се са испуњењем обавеза Народне банке Србије које произлазе из Документа о Европском партнерству из 2008. године за Републику Србију.

Током године очекује се почетак реализације пројекта Народне банке Србије за коришћење средстава Инструмента за претприступну помоћ Европске уније (ИРА 2008), под називом „Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије“, који ће се реализовати у сарадњи са Европском централном банком.

Народна банка Србије ће, у својству агента Владе, у 2010. предузети активности на усаглашавању текста финансијског уговора и његовом потписивању, ради спровођења закљученог Споразума о новој кредитној линији Владе Републике Италије од 30 милиона евра.

У вези с реализацијом зајма KfW од 100 милиона евра, очекује се да у 2010. години буду успешно окончани преговори и потписан Оквирни уговор између KfW, Републике Србије и Народне банке Србије.

Наставиће се активности везане за закључење нових споразума с кредиторима Париског клуба, а планира се, такође, иницирање и наставак преговора за регулисање дуга с владама које нису чланице Париског клуба.

У 2010. години биће закључен аранжман између Вњешекономбанке и Народне банке Србије о техничкој процедури књиговодственог евидентирања и отплате дуга по Споразуму од 7. априла 2010. године потписаном између Владе Руске Федерације и Владе Републике Србије о одобрењу Републици Србији државног кредита од 200 милиона долара.

Наставиће се активно учешће представника Народне банке Србије на састанцима Комитета за расподелу финансијске активе и пасиве бивше СФРЈ, ради примене Споразума о питањима сукцесије.

4. Издавање новчаница и кованог новца и послови трезора

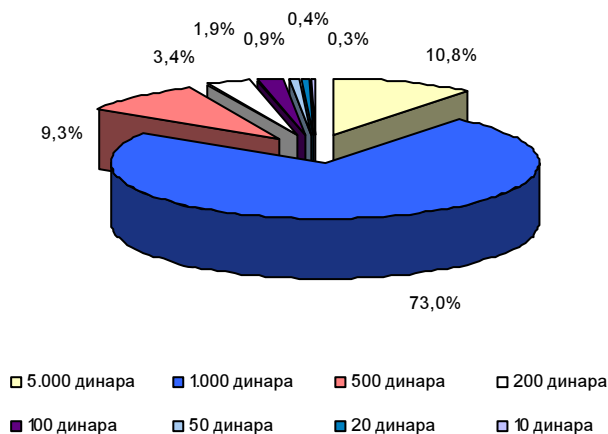
У Републици Србији је у току 2009. године у оптицају била серија новчаница издања Народне банке Србије од 2003. године и надаље у апоенима од 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000 и 5000 динара и ковани новац у апоенима 1, 2, 5, 10 и 20 динара. Такође, у оптицају је био и ковани новац апоена 1, 2 и 5 динара издања Народне банке Југославије од 2000. до 2002. године, који је Народна банка Србије од 1. априла до 31. децембра 2009. године повукла из оптицаја.

На дан 31. децембра у оптицају је било, тј. изван трезора Народне банке Србије и трезора банака, готовог новца у износу од 95,5 милијарди динара, што је за 6% више него на крају 2008. године.

Од укупног стања готовог новца у оптицају на дан 31. децембра, на новчанице се односило 98,46%, а на ковани новац 1,54%. У односу на крај 2008, учешће кованог новца у готовом новцу је веће за 0,12 процентних поена.

У структури новчаница, учешће новчаница апоена од 1000 динара повећано је у односу на претходну годину за 7,8 процентних поена. У истом периоду, смањено је учешће новчаница следећих апоена: од 5000 динара (за 2,9 процентних поена), од 500 динара (за 3,5 процентних поена), од 200 динара (за 1 процентни поен), од 100 динара (за 0,4 процентна поена) и апоена од 50 динара (за 0,1 процентни поен). Новчанице апоена од 20 и 10 динара незнатно су повећале своје учешће у односу на претходну годину.

Апоенска структура новчаница у оптицају
на дан 31. 12. 2009. године

Извор: Народна банка Србије.

У готовинском платном промету новчанице апоена од 500, 1000 и 5000 динара учествују са 93%, при чему је доминантно учешће апоена од 1000 динара (73%).

На дан 31. децембра у оптицају је било 188,6 милиона комада новчаница, што је за 2,5 милиона комада, или 1,3%, више него на крају 2008. године.

У структури кованог новца повећано је учешће апоена од 10 динара (за 0,2 процентна поена), апоена од 5 динара (за 0,5 процентних поена), апоена од 1 динар (за 0,2 процентна поена), а смањено учешће кованог новца апоена од 20 динара (за 0,5 процентних поена) и апоена од 2 динара (за 0,3 процентна поена).

На дан 31. децембра у оптицају је било 472,2 милиона комада кованог новца, што је за 62,9 милиона комада, или 15,4%, више него на крају 2008. године.

Ради задовољавања потреба готовинског платног промета и замене новчаница неподобних за оптицај, у току године су израђене и у оптицај пуштене додатне количине новчаница свих апоена (10, 20, 50, 100, 200, 500 и 1000 динара) с неизмењеним обележјима.

Такође, израђен је и ковани новац апоена од 1 и 2 динара – 63.000.000 комада, према плану израде кованог новца за 2008. годину (израда на челичним ронделама, галвански пресвученим бронзом и ознаком године ковања „2009“), као и додатна количина свих апоена (1, 2, 5, 10, 20 динара, на бази легура бакра, цинка и никла и са ознаком године ковања „2009“) – 31.000.000 комада с неизмењеним обележјима.

Наведена количина кованог новца била је неопходна ради задовољавања редовних годишњих потреба и замене кованог новца апоена 1, 2 и 5 динара издања Народне банке Југославије од 2000. до 2002. године, чије је повлачење реализовано до краја 2009.

Програмом израде новчаница и кованог новца у 2010. години предвиђена је израда додатне количине новчаница апоена 100, 200, 500 и 1000 динара с неизмењеним обележјима, тј. с постојећим обележјима серије новчаница издања Народне банке Србије. Предвиђена је и израда додатне количине новчаница апоена 5000 динара с делимично измењеним обележјима тако да се постојећи знак Народне банке Србије замени Великим грбом Републике Србије, чиме ће се обележја свих апоена новчаница у оптицају, када је реч о примени Великог грба Републике Србије, уједначити. Штапање додатне количине новчаница неопходно је ради задовољавања обима, квалитета и апоенске структуре новчаница у оптицају и попуњавања залиха у трезорима Народне банке Србије.

Истим програмом предвиђена је и израда додатне количине од 61.000.000 комада кованог новца свих апоена (1, 2, 5, 10 и 20 динара), на бази легура бакра, цинка и никла. На наличју – реверсу тог новца остаће идентична обележја серије кованог новца издања Народне банке Србије (Велики грб Републике Србије), а на лицу – аверсу кованог новца измениће се година ковања (ознака ковања „2010“), за апоене 1, 2 и 5 динара остаће идентична обележја, док ће се за апоене 10 и 20 динара назначити обележја која указују на догађај поводом кога се издају ти апоени кованог новца.

У поступку експертизе новчаница под сумњом да су фалсификати, у току године је откривено 9.379 комада фалсификованих новчаница, у укупној вредности од 11,1 милион динара. У односу на 2008. годину, број откривених фалсификата новчаница био је два и по пута већи. Један од основних разлога за то јесте чињеница што је Народна банка Србије преузела контролу над токовима готовог новца (укинута је међусобно снабдевање банака), па је као резултат тога обим обраде новца троструко већи. У структури откривених фалсификата новчаница, доминантно је учешће апоена од 1000 динара (7.272 комада, или 77,5%). Откривени фалсификати динара (по количини и

номиналном износу) не угрожавају монетарну стабилност, јер у структури новчаница у оптицају учествују са свега 0,005% по количини, односно 0,012% по номиналном износу. Анализа откривених фалсификата показала је да су израђени на фотокопир апаратима или компјутерским штампачима у боји, да не поседују елементе заштите од фалсификата, или да су ти елементи лоше имитирани, са општим утиском да је реч о лоше израђеним фалсификатима.

Преглед фалсификата новчаница откривених у 2009. години

Врста апоена	5000	1000	500	200	100	50	20	10	Укупно
Комада	682	7.272	792	80	474	76	2	1	9.379
Учешће у %	7,27	77,53	8,44	0,85	5,05	0,81	0,02	0,01	100,00

Извор: Народна банка Србије.

У 2009. години није било издавања златног и сребрног пригодног кованог новца. Поводом одржавања Летње универзијаде у Београду те године, Народна банка Србије је издала оптицајни ковани новац апоена 10 динара са ознаком Летње Универзијаде 2009. године. Такође, издат је и ковани новац апоена 20 динара с ликом Милутина Миланковића.

За 2010. годину такође није предвиђено издавање пригодног кованог новца. Поводом навршавања 160 година од рођења Ђорђа Вајферта, српског индустријалца и дугогодишњег гувернера Народне банке Србије, предвиђено је да се у 2010. години изда ковани новац апоена од 20 динара са одговарајућим карактеристикама.

Банкама је, на основу њиховог захтева, и овлашћеним мењачима, по основу откупа ефективног страног новца од њих, током 2009. године исплаћено укупно 640 милиона комада новчаница и кованог новца у номиналном износу од 348.387,1 милион динара. То је у односу на 2008. годину било готово два пута више количински (више за 307 милиона комада), а готово три пута више у номиналном износу (више за 229.829,1 милион динара).

Од укупно исплаћених новчаница у току 2009. године, у оригиналном паковању Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер исплаћено је 103 милиона комада новчаница, у номиналном износу од 43,2 милијарде динара. Те новчанице у структури новчаница у оптицају учествују са 54,59% количински, односно 45,89% у номиналном износу.

То, као и чињеница да је и у претходној, 2008. години, исплаћен 55,1 милион комада новчаница у оригиналном паковању Завода за израду новчаница, у номиналном износу 31,3 милијарде динара, указује да је готово целокупна количина новчаница у оптицају замењена новим новчаницама.

Током године од банака и овлашћених мењача је преузето 576 милиона комада новчаница и кованог новца, у номиналном износу од 343.926,7

милиона динара, или у односу на 2008. годину 2,3 пута више количински (више за 324,8 милиона комада), односно 3,4 пута више у номиналном износу (више за 241.844,8 милиона динара).

Разлог за то је доношење мера којима је од јануара 2009. године банкама укинута могућност да обављају међусобно снабдевање готовим новцем, чиме је Народна банка Србије ставила под контролу укупну количину готовог новца у оптицају. Позитиван ефекат примене тих мера је већа могућност контроле адекватности апоенске структуре новчаница у оптицају. Такође, те мере су се позитивно одразиле и на квалитет новчаница у оптицају. Увођењем и новог процеса прераде новчаница на два аутоматска система за сортирање, паковање и уништај новчаница BPS 1040 и аутоматског система за сортирање новчаница BPS 216, као и адаптираним аутоматским системима за сортирање и уништај новчаница ISS 300 P/PS, квалитет новчаница у оптицају је побољшан.

У току године обрађено је укупно 566,8 милиона комада новчаница, у номиналном износу од 353,49 милијарди динара. Од тога, 78%, или 442,1 милион комада, издвојене су као подобне за оптицај, а 22%, или 124,7 милиона комада, као неподобне за оптицај. У номиналном износу то је чак 85%, или 300,47 милијарди динара, подобних и 15%, или 53,02 милијарди динара, неподобних за оптицај.

Коефицијент обрта новца у оптицају (количина обрађених новчаница/количина новчаница у оптицају) у протеклој години био је три.

На специјалним машинама за уништај током године је уништено 132,5 милиона комада новчаница неподобних за даљи оптицај, у номиналном износу од 51.372,8 милиона динара. Индекс обнове оптицаја током године је износио 70,2 (уништене новчанице/новчанице у оптицају x 100), с обзиром на то да је количина новчаница у оптицају на дан 31. децембра 2009. године износила 188,6 милиона комада, а да је уништено 132,5 милиона комада новчаница. Уништено је и 260,2 хиљаде комада ваноптицајних новчаница издања Народне банке Југославије, у номиналном износу од 60,5 милиона динара.

5. Платни промет

Функционисање платног промета

Сектор за платни систем Народне банке Србије је од 2003. године оператер RTGS и клиринг система за динарска плаћања и међународног клиринга плаћања у девизама, који функционише од фебруара 2008. године.

Посредством RTGS и клиринг система Народне банке Србије, у 2009. години је реализовано укупно 186,7 милиона плаћања. У укупном броју плаћања, RTGS плаћања су учествовала са 64,85%, а клиринг плаћања са 35,15%. Број плаћања је у односу на 2008. годину повећан за 0,46 %.

Број плаћања у 2009. години

(месечно, у милионима плаћања)

	RTGS плаћања	Учешће RTGS плаћања у укупним плаћањима (%)	Клиринг плаћања	Учешће клиринг плаћања у укупним плаћањима (%)	Укупно плаћања
Јануар	8,0	64,23	4,4	35,77	12,4
Фебруар	8,9	64,31	5,0	35,69	13,9
Март	10,2	62,77	6,0	37,23	16,2
Април	10,0	64,74	5,4	35,26	15,4
Мај	9,8	63,86	5,6	36,14	15,4
Јун	10,6	65,51	5,6	34,49	16,2
Јул	10,8	64,71	5,9	35,29	16,7
Август	9,8	65,19	5,2	34,81	15,0
Септембар	10,2	65,05	5,5	34,94	15,7
Октобар	10,4	65,18	5,6	34,82	16,0
Новембар	10,3	66,02	5,3	33,98	15,6
Децембар	12,1	66,28	6,1	33,72	18,2
Укупно	121,1	64,85	65,6	35,15	186,7
Месечни просек	10,1		5,5		15,6

Укупна вредност плаћања у 2009. години у RTGS и клиринг систему износила је 30.854,2 милијарде динара, што је за 31,69% мање него у 2008. Вредност плаћања у RTGS-у је износила 30.340,8 милијарди динара, а у клирингу 513,4 милијарде динара. Учешће вредности промета клиринга у RTGS-у је износило 1,69%.

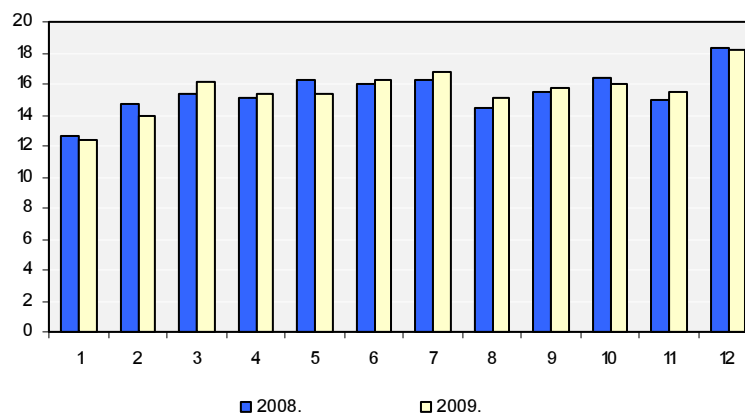
Вредност промета у RTGS и клиринг систему у 2009. години

(месечно, у милијардама динара)

	Промет у RTGS-у	Радних дана	Дневни просек	Промет у клирингу	Дневни просек	Учешће клиринга у RTGS-у (%)
Јануар	2.057,4	19	108,3	35,7	1,9	1,74
Фебруар	2.042,1	19	107,3	36,6	1,9	1,79
Март	2.313,8	22	105,2	44,7	2,0	1,93
Април	2.403,3	20	120,2	43,2	2,2	1,80
Мај	2.186,5	20	109,3	41,1	2,1	1,88
Јун	2.231,8	22	101,5	44,5	2,0	1,99
Јул	2.809,0	23	122,1	47,3	2,1	1,68
Август	2.538,9	21	120,9	41,7	2,0	1,64
Септембар	2.775,4	22	126,2	44,6	2,0	1,61
Октобар	2.686,3	22	122,1	46,3	2,1	1,72
Новембар	2.767,3	21	131,8	41,0	2,0	1,48
Децембар	3.529,0	23	153,4	46,8	2,0	1,33
Укупно	30.340,8	254	119,0	513,4	2,0	1,69
Месечни просек	2.528,4			42,8		

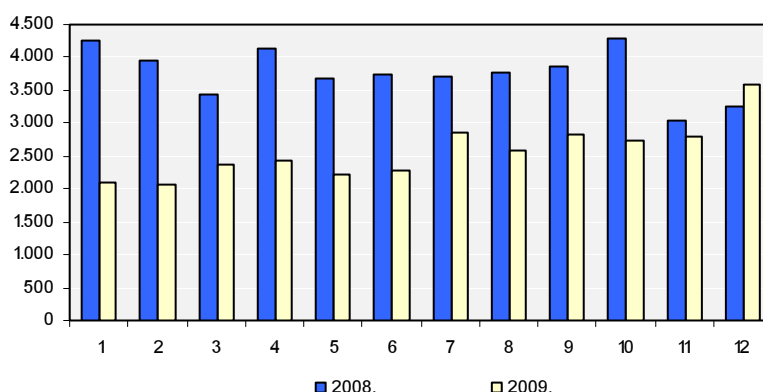
Расположивост RTGS и клиринг система у 2009. години износила је 99,60%. За 254 радна дана и 138.832 минута рада, систем је био у застоју укупно 138 минута.

Број плаћања у RTGS и клиринг систему
у 2008. и 2009.
(у милионима плаћања)

Извор: Народна банка Србије.

Вредност промета у RTGS и клиринг систему
у 2008. и 2009.
(у милијардама динара)

Извор: Народна банка Србије.

Иновирање система

У 2009. години, Сектор за платни систем је успешно ставио у функцију иновирано софтверско-хардверско решење три платна система Народне банке Србије – RTGS система, клиринг система и међународног клиринга плаћања у девизама.

У односу на претходно решење, које је функционисало од јануара 2003. године, спроведена су бројна побољшања перформанси система, првенствено његове пропусне моћи, брзине процесирања и извршавања платних трансакција. У иновирању система примењени су сви релевантни међународни стандарди и најбоља пракса.

Међу најзначајнијим побољшањима су решења у области *Business Continuity Management*-а, као кључног сегмента управљања системима, чије је стабилно функционисање од системског значаја за функционисање целокупног финансијског система.

У склопу тзв. *Contingency Measures*-а, имплементирано је аутоматско уравниотежавање оптерећења приступних тачака система.

Међутим, оно што је за саме учеснике у платном промету много значајније јесте примена потпуно нове функционалности *back-up*-а, која омогућава било ком од учесника да приступи систему у случајевима ванредних околности, техничких проблема или застоја у апликацији или комуникацији, а то су – WEB сервис и сервис *Bureau*.

Иновирани систем започео је с радом 18. новембра 2009. године и, осим мањих почетних застоја, стартовање је протекло успешно, а вишеструка побољшања перформанси су већ сада евидентна.

Такође, упоредо са иновирањем динарских платних система, иновиран је и систем међународног клиринга плаћања у девизама.

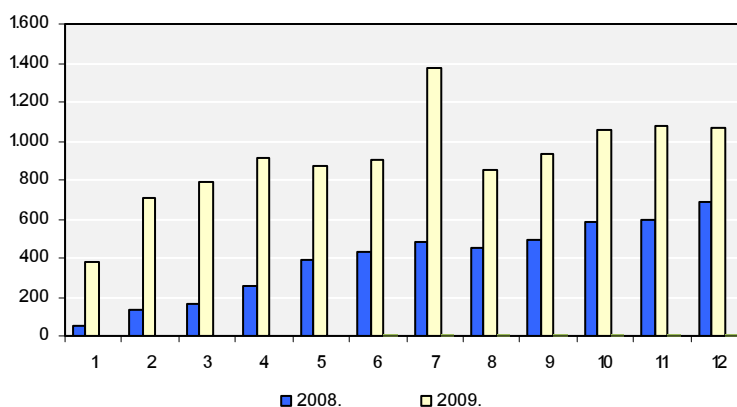
Сва поменута побољшања примењена у RTGS и клиринг систему односе се и на овај систем, с тим што је у овом случају реч о знатном квалитативном побољшању будући да је претходно решење функционисало на импровизованој платформи.

Међународни клиринг плаћања у девизама

Међународни клиринг плаћања у девизама (потписници споразума о клирингу: Народна банка Србије, Централна банка Босне и Херцеговине и Централна банка Црне Горе) обавља се од 5. фебруара 2008. године као нето обрачун у еврима.

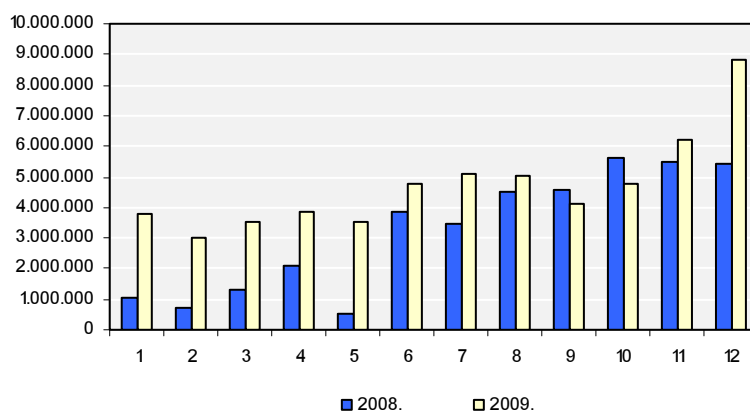
У 2009. години је реализовано 10.900 плаћања, што је за 124,28% више него у 2008. Укупна вредност плаћања је износила 56.368.835,8 евра, или за 27,53% више него у 2008.

Међународни клиринг плаћања у девизама – број плаћања по месецима у 2008. и 2009.

Извор: Народна банка Србије.

Међународни клиринг плаћања у девизама –
вредност промета по месецима у 2008. и 2009.
(у еврима)

Извор: Народна банка Србије.

Планови за 2010. годину

Сектор за платни систем је у току 2010. године планирао да рад унапреди новим сервисима RTGS система, као и да спроведе едукацију корисника за *Web Thin client*, *Service Bureau* (упутства, интерактиван рад и сл.). У плану је и аутоматизација и унапређење постојећих пословних процеса, и то наплате накнада и слања лимита за међубанкарски клиринг у девизама.

Наставиће се израда нацрта новог закона о платном промету, као и нацрта закона о коначности поравнања.

Такође, планира се формирање базе података за овлашћења које банке као дужници издају својим повериоцима, као и промовисање шеме директног задужења у Републици Србији, у сарадњи с релевантним институцијама.

Ради унапређења функције надгледања платних система, наставиће се послови на процени усклађености с међународним стандардима и принципима. Такође, планира се и израда интерних докумената (процена оперативног ризика у платном систему и класификација платних система, према критеријумима за класификацију платних система малих плаћања који функционишу у Републици Србији).

6. Послови принудне наплате

Послови принудне наплате обављају се у Народној банци Србије на основу члана 57. Закона о платном промету до оснивања организације за принудну наплату.

Организационо, принудну наплату спроводи Одељење за принудну наплату, у оквиру Дирекције за регистре и принудну наплату, преко два одсека у Београду и Крагујевцу.

У 2009. години је од надлежних органа (Пореска управа, судови, царина...) примљено, проконтролисано и у принудну наплату евидентирано укупно 276.394 решења. Доносиоцима решења су враћена укупно 19.143 решења, од чега 7.741 због недостатака утврђених контролом решења, а 11.402 на захтев самих доносилаца. Поред тога, примљено је и унето у програм принудне наплате 985 решења за дужнике код којих се принудна наплата не спроводи електронски (синдикати, скупштине станара и остали који имају исте матичне бројеве), 4.733 решења о забрани располагања средствима и 1.364 решења о укидању забрана и привремених мера.

Велики број решења о привременим мерама за обезбеђење наплате пореских потраживања забраном пореском обвезнику да новчане обавезе према трећим лицима измирује асигнацијом, цесијом, компензацијом и на други начин – укупно 52.714 – примљен је од организационих јединица Пореске управе и у 2009. години. За већ блокиране дужнике у принудној наплати по решењима Пореске управе сувишно је, у већини случајева, доношење решења о привременој мери (решење о привременој мери Пореска управа доноси истовремено с решењем о наплати пореза), будући да дужник има раније евидентирану привремену меру. Међутим, и поред тога, број решења се није смањео.

Осим по наведеним решењима, принудна наплата поступа и по одлукама о реструктурирању у поступку приватизације (предузећа и других правних лица) које доноси Агенција за приватизацију. У 2009. години од Агенције за приватизацију су примљени један налог за повлачење и 68 налога за прекид извршења за дужнике у принудној наплати – субјекте приватизације. На основу позива за пријаву потраживања урађено је укупно шест пријава потраживања.

Од банака је примљена укупно 120.041 електронска порука по основу достављених налога за принудну наплату меница и овлашћења и исто толико и-мејл порука са скенираним меницама и овлашћењима. Изменама Одлуке о начину спровођења принудне наплате с рачуна клијента обезбеђено је да од 1. јула 2009. банке не достављају скениране менице и овлашћења принудној наплати. Захваљујући томе, поступак наплате меница и овлашћења је знатно убрзан и истовремено су смањени трошкови како код банака, тако и код Народне банке Србије. На захтев поверилаца, из принудне наплате је повучен укупно 17.561 налог.

Како се принудна наплата основа и налога на терет дужника – клијента банака спроводи разменом електронских порука с банкама, у 2009. години је размењено укупно 9.468.158 таквих порука.

Преко информативног центра у Крагујевцу регистровано је укупно 107.238 позива, што је готово двоструко мање у односу на претходну годину. На то су свакако утицали сталне допуне приказа података о блокираним

матичним бројевима у принудној наплати и могућност добијања података о примљеним, евидентираним, враћеним, одложеним и обустављеним решењима судова, Пореске управе и других надлежних органа. Поред тога, странкама је омогућено да податке добију и преко веб-сервиса Народне банке Србије.

На захтев странака, издата је 12.451 потврда и други податак из принудне наплате који се наплаћују по Тарифи Народне банке Србије.

На дописе странака, банака, судова, Пореске управе, МУП-а и других органа и организација свакодневно су давана мишљења и одговори. У 2009. години у Одељењу су урађена укупно 2.474 разна дописа. О спроведеној принудној наплати решења која су доставили на принудно извршење, трговински и општински судови су обавештавани достављањем 253 обавештења. Поред тога, у свим случајевима враћања неисправних судских решења судовима истовремено су обавештавани и повериоци по тим решењима (4.544 обавештења).

Инициран је и одржан већи број састанака с Пореском управом, Агенцијом за приватизацију и Агенцијом за привредне регистре ради решавања проблема у вези са спровођењем принудне наплате за одређене дужнике. На основу Протокола о сарадњи Народне банке Србије и Агенције за привредне регистре, свакодневно су преузимани подаци о привредним субјектима.

Поред тога, припремани су и достављани предлози за измене и допуне чланова закона који се непосредно односе на спровођење поступка принудне наплате. Одлука о начину спровођења принудне наплате с рачуна клијента је промењена и допуњена у делу принудне наплате налога по основу доспелих меница и овлашћења које је дужник дао својој банци и свом повериоцу, а у вези с тим промењене су и инструкције и процедуре за рад.

Посматрано у целини, сви планирани послови и задаци у 2009. години извршени су у потпуности и благовремено. Број рекламација и захтева странака за проверу података о спроведеној наплати у односу на укупан број примљених и унетих решења у принудну наплату је занемарљив, износи само 0,06%.

Одељење за принудну наплату је у 2009. години по основу наплате накнаде за извршење основа и налога за принудну наплату и осталих услуга по тарифи Народне банке Србије остварило приходе од укупно 935.742.659,76 динара.

7. Заштита корисника финансијских услуга и контрола тржишта

У току 2009. године Центар за заштиту корисника финансијских услуга и контролу тржишта над обављањем тих услуга поступао је по приговорима, посредовао у решавању спорних односа и спроводио активности усмерене на информисање и едукацију корисника финансијских услуга.

Центар за заштиту корисника финансијских услуга је такође, у сарадњи са Сектором за контролу банака, ради повећања транспарентности пословања финансијских институција и промовисања и развоја добре праксе пословања,

припремио и објавио Одлуку о начину и поступку спровођења општих услова пословања које банка примењује у односу с клијентима физичким лицима.

Поред наведеног, организовао је и контролно истраживање, тестирање под којим условима се на тржишту нуде финансијске услуге – текући рачуни и кредити. Циљ спровођења тог истраживања је било објективно сагледавање квалитета понуде финансијских услуга на тржишту, односно транспарентности услова под којима се нуде финансијски производи и услуге. Истраживање је спровела компанија *TNS Medium Gallup*.

7.1. Поступање по приговорима

Центар за заштиту корисника је у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2009. године примио 1.516 приговора и преурањених приговора корисника на рад финансијских институција, што је за 1,89 пута више у односу на 2008. годину.

Од 942 приговора које је Центар примио, највећи број – 779, или 83%, односи се на рад банака, што је за 2,12 пута више него у 2008.

Број приговора по даваоцима финансијских услуга у периоду 1. 1 – 31. 12. 2009.														
Даваоци финанс. услуга	Јан.	Феб.	Март	Апр.	Мај	Јун	Јул	Авг.	Септ.	Окт.	Нов.	Дец.	Укупно	У %
Банке	33	48	40	58	49	106	95	75	72	73	65	65	779	83
Друштва за осигурање	12	6	9	6	13	14	8	12	2	10	18	17	127	13
Даваоци лизинга	3	3	1	3	1	2	5	3	4	3	4	3	35	4
Друштва за управљање ДПФ	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
УКУПНО	48	57	50	68	63	122	108	90	78	86	87	85	942	100
Извор: Народна банка Србије.														

Највећи број приговора односи се на кредите (63%), платне картице (12%) и текуће рачуне (12%).

Од укупног броја приговора на рад банака, 46% је било неоснованих, а 54% основаних. Позитивно је решено 33% укупног броја основаних приговора.

На рад друштава за осигурање упућено је 127 приговора, што је за 1,9 више у односу на претходну годину. Највећи број приговора односи се на аутоодговорност (45%), незгоду (18%) и осигурање живота (9%).

На рад давалаца финансијског лизинга упућено је 35 приговора, при чему се највећи број односи на уговорне одредбе или на могућност раскида уговора. На рад друштава за управљање добровољним пензијским фондовима упућен је један приговор, који је у поступку посредовања завршен споразумом између друштва и клијента.

Поред приговора, у току 2009. године Центар за заштиту корисника је примио и 574 преурањена приговора, или 1,64 пута више него у 2008. години.

Као и у случају приговора, највећи број преурањених приговора, њих 95%, односи се на рад банака, а притужбе се тичу кредита (56%), текућих рачуна (18%) и платних картица (10%).

7.2. Посредовање

Од 1. јануара до 31. децембра 2009. године заказана су 124 поступака посредовања, што је три пута више него у претходној години.

Број поступака посредовања по даваоцима финансијских услуга у периоду 1. 1 – 31. 12. 2009.

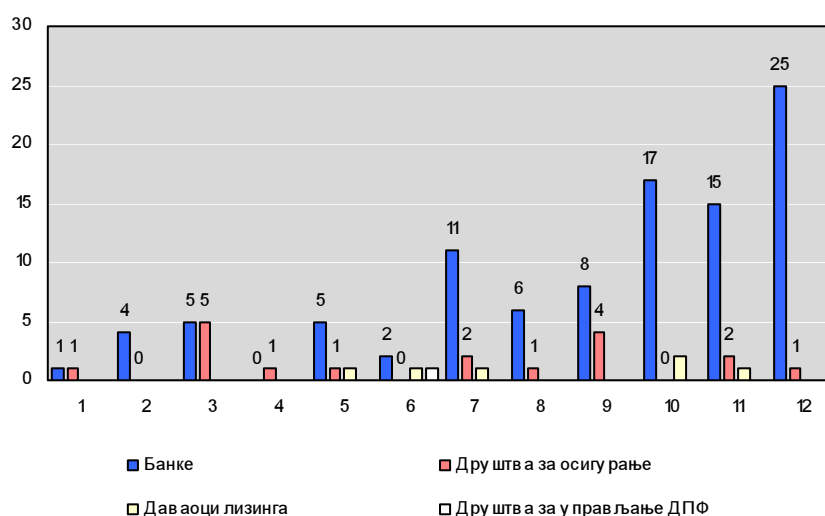
Даваоци финансијских услуга	У току	Поравнања	Обуставе	Одустанци	Укупно
Банке	5	42	42	10	99
Друштва за осигурање	0	6	6	6	18
Даваоци лизинга	1	3	2	0	6
Друштва за управљање ДПФ	0	1	0	0	1
УКУПНО	6	52	50	16	124

Извор: Народна банка Србије.

Повећани број одржаних посредовања указује да је све већи број клијената који увиђају предности оваквог начина решавања спорних односа.

Највећи број посредовања одржан је у четвртм тромесечју и за 3,94 пута је био већи у односу на број посредовања у првом тромесечју 2009. године.

Даваоци финансијских услуга у 2009. години

Извор: Народна банка Србије.

Од 118 поступака посредовања који су завршени, њих 44% је окончано споразумом између финансијских институција и њихових клијената.

Највећи број поступака посредовања односи се на кредите (56%), платне картице (10%) и аутоодговорност (6%).

Решавање спорних односа у поступку посредовања представља корист не само за подносиоце приговора већ и за финансијске институције, јер се постиже велика уштеда и у времену и у новцу.

7.3. Информисање и едукација корисника

Центар за заштиту корисника финансијских услуга је у току 2009. године, поред поступања по приговорима корисника и спровођења поступака посредовања, дао одговоре на 546 питања у вези са финансијским производима и услугама и правима корисника финансијских услуга.

Центар је такође усменим путем давао информације корисницима, који су Информативном центру упутили 25.612 позива.

Ако се изузму позиви који су се тицали сервисних информација, корисници су највећи број питања постављали у вези с банкарским услугама, мењачким пословима и осигурањем.

Поред великог броја позива, Информативни центар је примио и 1.022 упита електронским путем у вези с висином курса, старом девизном штедњом, принудном наплатом, платним прометом и различитим сервисним информацијама. На све упите одговорено је у прописаном року.

Одлуком о начину и поступку спровођења општих услова пословања које банка примењује у односу с клијентима физичким лицима, која је ступила на снагу 7. септембра 2009, утврђена је обавеза банака да донесу акт који садржи минимум услова прописаних за производе и услуге које банка нуди и њоме је прописано да клијенти могу до свих потребних информација да дођу пре куповине и у току коришћења одређеног производа, како би благовремено и детаљно били упознати са свим својим правима и обавезама.

Информисаност клијената у великој мери зависи такође од њихове спремности да искористе информације које им се пружају. Иако је доношењем поменуте одлуке клијентима банака пружена могућност да у различитим фазама куповине и коришћења одређеног банкарског производа дођу до свих информација неопходних за доношење одлука, потребно је и даље радити на њиховој едукацији како би одлуке доносили одговорно.

У оквиру својих редовних едукативних активности, Центар је наставио с дистрибуцијом нових водича Народне банке Србије пословним банкама и регионалним канцеларијама Народне банке Србије за финансијску едукацију, које су почеле с радом 5. јануара 2009. године. Такође, у канцеларијама за едукацију настављено је са активностима пружања информација грађанима из ове области.

У периоду од 5. јануара до 31. децембра 2009. године регионалне канцеларије су посетила 1.052 грађанина.

Највећи број питања која су грађани постављали односио се на банкарске услуге (54%), тј. на рефинансирање кредита, штедњу, начин коришћења банкомата и сл.

8. Послови Националног центра за платне картице

Национални центар за платне картице је сектор Народне банке Србије чија је основна функција управљање системом националне платне картице Републике Србије – DinaCard системом.

У 2009. години, број трансакција у систему износио је 29 милиона, а промет 85 милијарди динара. Од тога, 60% трансакција и 35% промета остварено је на продајним местима (плаћање робе и услуга), док остатак представљају трансакције подизања готовине. Доминантна је употреба дебитних платних картица. Тим картицама се оствари 89% трансакција и промета, а преосталих 11% оствари се кредитним картицама.

Основне активности

Основне активности Националног центра за платне картице у 2009. години биле су:

- Свичинг, клиринг и сетлмент по основу трансакција у DinaCard систему; сетлмент по основу трансакција обављених у Републици Србији у VISA и MasterCard системима платних картица;

- Рад на пројекту пребацивања DinaCard платних картица с магнетном траком на платне картице с чипом. У оквиру овог пројекта, у 2009. години је израђен документ којим се дефинишу правци и етапе пребацивања на чип технологију (EMV технологију), извршено је упознавање са EMV 4.2 стандардима и EMV CPA 1.0 стандардом, као и анализа EMV CPA и других EMV платних апликација;

- Праћење европских токова у области пословања картичних система учешћем у раду Берлинске групе, као и преко контаката са организацијом EAPS (*Euro Alliance of Payment Schemes*);

- Рад на развоју могућности плаћања без употребе картице – развој Интернет плаћања и плаћања путем мобилног телефона (*mCommerce*) у DinaCard систему. У оквиру пројекта плаћања путем мобилног телефона, поред постојеће допуне припејд кредита и плаћања постпејд рачуна за мобилни телефон у МТС мрежи, корисницима Теленор мреже омогућена је допуна припејд кредита мобилним телефоном;

- Сарадња са интернационалним картичним системом *Discover Financial Services* на тему могућег кобрендовања DinaCard картица с тим системом, ради омогућавања коришћења DinaCard картица и ван граница Републике Србије.

Планови за 2010. годину

- Плаћање DinaCard картицом на порталу е-Управа

У току 2009. године, између Републичког завода за Интернет и информатику Министарства за телекомуникације, Управе за трезор Министарства финансија и Националног центра за платне картице Народне банке Србије отпочела је сарадња чији је циљ омогућавање плаћања на порталу е-Управе DinaCard картицом, која ће се наставити и у 2010. Портал е-Управе је систем који садржи информације о услугама државних органа

Републике Србије намењене грађанима, привреди и државној администрацији, а преко кога ће грађани моћи директно да остваре одређене услуге државне администрације.

– Остала плаћања преко Интернета

У 2010. години очекује се укључивање нових банака – издавалаца и прихватилаца – у систем Интернет плаћања DinaCard картицом, као и прикључивање нових трговаца који ће робу и услуге понудити корисницима DinaCard картице на тај начин.

– Плаћања путем мобилног телефона (*mCommerce*)

У плану је даљи развој плаћања мобилним телефонима, првенствено увођење нових могућности плаћања. Овај сервис ће се, у сарадњи с мобилним оператерима, развијати пре свега у смеру омогућавања плаћања различитих рачуна мобилним телефоном (фиксни телефон, Инфостан, струја, и сл.), као и у смеру омогућавања плаћања услуга у претплати (тзв. припејд плаћања) које су посебно погодне за овакав вид плаћања (нпр. наручивање и плаћање карата за разне догађаје – *mTicketing* – и сл.).

– Увођење EMV технологије у DinaCard систем

У 2010. години ће се наставити с припремним активностима чији је циљ реализација пилот-пројекта пребацавања DinaCard картица на EMV, тј. чип технологију. Чип технологија, на коју се пребацују и интернационални картични системи присутни на европском тржишту, пружа већу сигурност при плаћању и за корисника картице и за трговца.

– Почетак рада на увођењу PCI DSS стандарда у пословање Националног центра за платне картице

PCI DSS (*Payment Card Industry Data Security Standard*) међународни је стандард који обезбеђује већи степен заштите података корисника платних картица, чиме се повећава сигурност у пословању с платним картицама.

– Плаћање DinaCard картицом ван граница Републике Србије

У 2010. години наставиће се преговори са интернационалним картичним системом *Discover Financial Services* како би се омогућио рад DinaCard картица и ван граница Републике Србије, чиме ће национална картица добити додатну функционалност.

9. Законодавно-правна делатност

9.1. Текућа законодавна делатност

Дирекција за законодавно-правне послове је у 2009. години учествовала у припреми следећих закона које је Народна банка Србије непосредно доставила Народној скупштини Републике Србије: Предлога закона о стабилности банкарског сектора, Предлога закона о изменама и допунама Закона о банкама, Предлога закона о измени и допуни Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање, Предлога закона о изменама и допунама Закона о осигурању депозита, Предлога закона о допуни Закона о хипотеци и Предлога закона о изменама и допунама Закона о платном промету.

Дирекција за законодавно-правне послове учествовала је и у припреми следећих нацрта закона, односно давала је мишљења на те нацрте: Нацрт закона о Народној банци Србије, Нацрт закона о банкама, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о осигурању, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, Нацрт закона о обавезном осигурању у саобраћају, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о девизном пословању, Нацрт закона о финансијском лизингу, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о инвестиционим фондовима, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о јавном дугу, Нацрт закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о ревизији и рачуноводству, Нацрт закона о електронском документу, Нацрт закона о гаранцији Републике Србије у корист Народне банке Србије, Нацрт закона о регулисању обавеза Републике Србије према Међународном монетарном фонду по основу коришћења средстава алокације специјалних права вучења одобрених резолуцијама одбора гувернера бр. 64-3 и бр. 52-4, Нацрт закона о стечају, Нацрт закона о заштити потрошача, Нацрт закона о изгледу и употреби грба, заставе и химне, Нацрт закона о попису пољопривреде 2011. године, Нацрт закона о заштити од пожара, Нацрт закона о одређивању максималног броја запослених у локалној администрацији, Нацрт закона о преузимању акционарских друштава, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о порезу на доходак грађана и Нацрт закона о изменама и допунама Закона о порезу на добит предузећа.

Народна банка Србије је у 2009. години донела 94 подзаконска акта у чијој је изради учествовала Дирекција за законодавно-правне послове, и то 69 одлука, 15 упутстава и десет правилника – који су објављени у "Службеном гласнику РС". Овим прописима обухваћени су следеће функције и послови Народне банке Србије:

– *монетарни систем и политика* (програм монетарне политике Народне банке Србије у 2010. години, обавезна резерва, усклађивање стања бруто пласмана одобрених становништву са основним капиталом банке, каматне стопе које Народна банка Србије примењује у поступку спровођења монетарне политике, висина есконтне стопе Народне банке Србије и др.);

– *очување финансијске стабилности* (привремене мере за очување стабилности банкарског система, посебне мере подршке финансијској стабилности у Републици Србији, услови и начин одобравања краткорочних динарских кредита банкама, услови и начин обављања своп куповине и своп продаје девиза између Народне банке Србије и банака и др.);

– *девизни послови и односи са иностранством* (начин, рокови и обрасци за евидентирање кредитних односа са иностранством, услови за личне и физичке преносе средстава плаћања у иностранство и из иностранства, плаћање, наплаћивање, уплата и исплата који се могу вршити у ефективном страном новцу, услови и начин рада девизног тржишта, услови под којима и начин на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству, обавеза извештавања у пословању са иностранством, начин и услови евидентирања кредитних послова са иностранством из члана 4. став 2. и члана 5. став 3. Закона о девизном пословању, начин и услови коришћења финансијских кредита из иностранства за намене из члана 21. став 2. Закона о девизном пословању и др.);

– *контрола пословања банака* (класификација билансне активе и ванбилансних ставки банке, начин и поступак спровођења општих услова пословања које банка примењује у односу с клијентима физичким лицима, минимална садржина процедуре "Упознај свог клијента", електронско потписивање докумената с подацима које банке достављају Народној банци Србије и др.);

– *платни системи* (начин надгледања платних клириншких и обрачунских система, отварање, вођење и гашење рачуна код банке, обављање обрачуна и поравнања по основу платних картица и др.);

– *трезорски послови* (повлачење из оптицаја кованог новца апоена од 1, 2, 5, 10 и 20 динара, издавање, основна обележја и пуштање у оптицај кованог новца апоена од 1 и 2 динара, управљање токовима готовине снабдевањем банака новчаницама и кованим новцем, обављање послова у вези са ефективним страним новцем између Народне банке Србије и банака и др.);

– *рачуноводствено-финансијски послови* (контни оквир и садржина рачуна у контном оквиру за Народну банку Србије, банке, друштва за осигурање и друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, обрасци и садржина позиција у обрасцима финансијских извештаја и консолидованих финансијских извештаја банака, садржај и форма образаца финансијских извештаја друштава за осигурање и друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, обавеза и начин прикупљања, обраде и достављања података о стању и структури пласмана, потраживања и обавеза банака и др.);

– *надзор над делатношћу осигурања* (ограничења појединих облика депоновања и улагања средстава техничких резерви и највиши износи појединих депоновања и улагања гарантне резерве друштва за осигурање и др.);

– *надзор над делатношћу финансијског лизинга* (минимални услови за закључење уговора о финансијском лизингу и о начину исказивања лизинг накнаде и других трошкова који настају закључењем тог уговора, обавеза давалаца лизинга да држе средства резерве и др.);

– *надзор друштава за управљање добровољним пензијским фондовима* (структура и начин израчунавања капитала друштва за управљање добровољним пензијским фондом, садржина и стандардизовани формат проспекта добровољног пензијског фонда, максималне висине улагања добровољног пензијског фонда, као и услови и начин улагања те имовине у иностранству, отварање, вођење и пренос индивидуалних рачуна чланова добровољног пензијског фонда и др.);

– *принудна наплата* (начин спровођења принудне наплате с рачуна клијента);

– *послови бонитета правних лица и предузетника* (ближи услови и начин пријема, контроле и обраде финансијских извештаја и давања података из тих извештаја, ближи услови и начин вођења Регистра података о бонитету правних лица и предузетника и давању података и мишљења о бонитету и др.);

– *спречавање прања новца и финансирања тероризма* (смернице за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма за банке, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, даваоце финансијског лизинга, друштва за осигурање, друштва за посредовање у осигурању, друштва за заступање у осигурању и заступнике у осигурању);

– *јавне набавке* (методологија за процену уговорене вредности јавне набавке кредита).

9.2. Заступање и други послови

У току 2009. године, пред Уставним судом Републике Србије водило се (и још се води) осам поступака. Пред трговинским судовима водила су се 54 парнична предмета, 14 поступака ликвидације, 41 поступак стечаја, 14 извршних поступака и пет поступака по основу привредних преступа. Пред Врховним судом Србије у току је било 66 управних спорова, док се пред општинским судовима водио 71 парнични спор, два ванпарнична спора и 93 кривична поступка. Пред иностраним судовима воде се два парнична поступка и један кривични поступак. У 2009. години, Дирекција за законодавно-правне послове преузела је послове заступања Народне банке Србије и у области радних спорова: у току је 277 ових спорова пред редовним судовима у парничном поступку и четири управна спора.

Крајем 2006. године установљена је функција усклађености пословања с циљем да се послови у Народној банци Србије обављају у складу с прописима и унутрашњим општим актима. У оквиру те функције, почетком 2008. године утврђен је поступак доношења унутрашњих општих аката у Народној банци Србије, који је током 2009. године измењен, како би се отклонили уочени недостаци, односно како би се овај поступак учинио ефикаснијим. У току 2009. године донето је 46 унутрашњих општих аката (правилника, упутстава и одлука).

Такође, успостављена је сарадња са Агенцијом за борбу против корупције у обављању послова ове агенције и остваривању циљева утврђених Националном стратегијом за борбу против корупције и Законом о Агенцији за борбу против корупције.

9.3. Планови за 2010. годину

Предвиђено је да Дирекција за законодавно-правне послове у току 2010. године учествује у изради закона и других прописа којима ће се уредити област банкарског и финансијског система, а посебно у изради и припреми новог закона, односно измена и допуна постојећег Закона о Народној банци Србије, као и у доношењу прописа којима ће се уредити реструктурирање дугова. Ова дирекција ће изградити и методологију израде закона и других прописа из надлежности Народне банке Србије и праћења прописа Европске уније, а наставиће и активности усмерене на развијање система усклађености пословања у Народној банци Србије.

10. Интерна ревизија

Правни оквир и основ за развој интерне ревизије у нашој земљи представља пре свега Закон о рачуноводству и ревизији (ступио на снагу у јуну 2006. године), којим се по први пут уређује функција интерне ревизије, уводи звање овлашћеног интерног ревизора и прописује начин полагања испита за стицање професионалних звања.

10. 1. Основне активности

Интерна ревизија у Народној банци Србије је у обављању својих послова независна и за свој рад одговорна је гувернеру.

Основни циљ Интерне ревизије је да својом активношћу допринесе остваривању циљева Народне банке Србије, сагледавајући да ли су начин управљања ризицима, начин контроле и руковођења процесима адекватни, односно да ли се систем интерних контрола који су успоставили руководиоци стално унапређује и да ли функционише на начин који омогућава идентификовање, процену и контролу ризика.

Интерна ревизија свој циљ остварује обављањем ревизија финансијског извештавања, усклађености пословања, оперативног обављања посла, информационих система и накнадних (*follow up*) ревизија, као и обављањем саветодавних активности.

Одређивање послова који ће бити предмет ревизије врши се на основу: редовне годишње процене постојања ризика, прикупљених мишљења руководиоца свих организационих јединица о висини ризика у појединим пословним процесима и интерним контролама, извештаја екстерног ревизора, времена када су одређени послови били предмет претходних ревизија, потребе да одређени послови буду учестало предмет ревизије због процењеног ризика или раније утврђених неправилности и других релевантних информација о ризичним подручјима.

Поред основних активности, запослени у Интерној ревизији су континуирано радили и на свом професионалном усавршавању. Један запослени је стекао звање *Certified Internal Auditor (CIA)* у оквиру *The Institute of Internal Auditors*, а један звање *Certified Information System Auditor (CISA)* у оквиру признате међународне организације *The Information System Audit and Control Association (ISACA)*, што, уз постојећа четири, чини укупно шест запослених с признатим међународним сертификатима из области интерне ревизије.

10. 2. Планови за 2010. годину

Активности Интерне ревизије ће у 2010. години бити усмерене на унапређење квалитета рада, у складу с међународним стандардима за професионалну праксу интерних ревизора. Поред тога, активности ће бити усмерене и на промовисање значаја управљања ризицима и значаја интерних контрола у Народној банци Србије.

11. Економске анализе и истраживања

У 2009. години у Сектору за економске анализе и истраживања спроведене су бројне аналитичке, истраживачке и друге активности које су се односиле на монетарну политику Народне банке Србије. Такође, обављени су и обимни методолошко-статистички послови из области монетарне статистике, статистике платног биланса и међународне инвестиционе позиције Републике Србије. Даље је унапређена сарадња с домаћим и

међународним институцијама ради што успешнијег реализовања постављених средњорочних и оперативних циљева Народне банке Србије.

Чланови Монетарног одбора Народне банке Србије су редовно извештавани о макроекономским кретањима и пројекцијама инфлације, с препорукама које се тичу монетарне политике. За те потребе је вршена свеобухватна анализа садашње и очекиване инфлације, макроекономских кретања која је детерминишу, као и монетарних услова и ефикасности мера монетарне политике. Пажљиво су праћена кретања у међународној економији и анализиран утицај светске економске кризе на наш трансмисиони механизам монетарне политике.

Обављена су бројна емпиријска истраживања у виду компаративних анализа са земљама у окружењу. Редовно су вршене економетријске анализе и прогнозе монетарних и фискалних кретања, као и кретања у реалном сектору. Вршена је оцена монетарних ефеката фискалне политике и структурног фискалног дефицита, анализа индикатора и оцена расподеле бруто домаћег производа и повезивање с пројекцијама инфлације. Такође, започет је рад на моделу опште економске равнотеже. Анализиран је степен координације мера фискалне и монетарне политике и давана су мишљења на Предлог закона о буџету и законе из области фискалне политике и на предложене путање циљане стопе инфлације за период 2010–2012. године. Вршене су и анализе оптималног нивоа девизних резерви, стратегије и политике интервенција на девизном тржишту (у сарадњи са Сектором за монетарни систем и политику) и одрживости спољног и јавног дуга.

Информације о инфлацији и њеним факторима израђиване су месечно, с циљем пружања подршке Монетарном одбору при доношењу одлука о монетарној политици. Тромесечно су израђиване средњорочне пројекције инфлације које представљају основу за одлучивање о монетарној политици. Пројекције су презентоване члановима Монетарног одбора заједно са анализом главних ризика остваривања циљане инфлације (Извештај о средњорочној пројекцији). Модел за средњорочну пројекцију инфлације је константно унапређиван и редовно су вршене ревизије његове структуре и коефицијената.

Ради ефикаснијег управљања инфлационим очекивањима, средњорочна пројекција инфлације је објављивана у Извештају о инфлацији – основном средству комуникације Народне банке Србије с јавношћу. Извештај о инфлацији је припреман у тромесечној динамици, као и презентације намењене стручној јавности, које су пратиле одлуке Монетарног одбора које су се односиле на монетарну политику. Поред израде Извештаја о инфлацији, у Сектору су припремане и друге публикације намењене јавности: месечни Статистички билтени и Годишњи извештај Народне банке Србије, који се израђује у сарадњи са осталим организационим деловима Народне банке. Такође, Сектор је учествовао и у изради Извештаја о стању у финансијском систему.

Поред тога, активности у Сектору су биле усмерене на израду нових методолошких решења ради усаглашавања с монетарном и финансијском статистиком Европске централне банке и Еуростатом. Током 2009. године се радило на радној верзији Упутства за примену Одлуке о начину израчунавања каматних стопа на кредите и депозите монетарно-финансијских институција. Статистички послови су обухватали прикупљање и обраду података о пословању банака, осигуравајућих друштава, лизинг компанија и

доброволјних пензијских фондова. Током године рађени су статистички прегледи и извештаји и за интерну употребу и за извештавање међународних финансијских институција (ММФ, Еуростат итд.). Представници Сектора су учествовали и у техничким разговорима с мисијама ММФ-а и представницима Европске комисије.

Сектор за економске анализе и истраживања израђује пројекцију платног биланса Републике Србије, годишње и дугорочно, за потребе извештавања Народне банке Србије, министарстава и међународних финансијских институција, као и међународну инвестициону позицију земље у тромесечној динамици. Методолошки се прикупљају и обрађују подаци за потребе платног биланса добијени путем система ITRS (*International Transactions Reporting System*) од пословних банака, као и подаци из образаца додатног извештавања. Израђује се методологија платног биланса и међународне инвестиционе позиције земље, која је усклађена с методологијом ММФ-а и Европске централне банке за потребе њиховог извештавања и извештавања GDDS-a (*General Data Dissemination System*) и SDDS-a (*Special Data Dissemination Standard*). У сарадњи са Информационом технологијом, покренут је аутоматизован електронски пријем образаца додатног извештавања (пројекат „ДИП“) и обрада података који се добијају директним извештавањем правних и физичких лица. Током 2009. године почела је да се израђује међународна инвестициона позиција земље, што омогућава Србији да постане део система SDDS извештавања.

У 2009. години је започета сарадња са Централним регистром хартија од вредности ради електронског пријема података који се налазе у бази тог регистра, чиме ће квалитет података портфолио и директних инвестиција бити знатно побољшан.

У организацији и под покровитељством Народне банке Србије, у 2009. години је у Београду, у склопу прославе 125-годишњице Народне банке Србије, одржана Четврта међународна конференција Научне мреже за монетарну историју југоисточне Европе (SEEHMN) под називом „Економска и финансијска стабилност у југоисточној Европи у историјској и компаративној перспективи“. На конференцији је учествовало преко тридесет представника централних банака, економиста и економских историчара из једанаест земаља Европе. Представници Сектора за економске анализе и истраживања су презентovali рад о монетарним условима и монетарној политици Народне банке од њеног оснивања до Првог светског рата.

Планови Сектора за 2010. годину

У току 2010. године наставиће се са унапређењем аналитичких и истраживачких активности Сектора, како би се Монетарном одбору пружила што ефикаснија помоћ при одлучивању о монетарној политици. Такође, активности ће бити усмерене у правцу јачања транспарентности у раду и ефикасне комуникације с јавношћу како путем Извештаја о инфлацији и публикавања стратешких извештаја и истраживачких радова, тако и путем одржавања различитих презентација стручној и широј јавности и узимањем учешћа у домаћим и међународним скуповима и дискусијама на тему монетарне и економске политике.

Наставиће се са активностима везаним за усавршавање модела за средњорочну пројекцију инфлације како бисмо побољшали прецизност пројекција инфлације. У плану је развој модела опште економске равнотеже.

Планира се и почетак примене новог упутства о каматним стопама и објављивање првих података усаглашених са статистиком Европске централне банке. Народна банка Србије ће тако имати квалитетне податке који ће се користити при доношењу одлука о монетарној политици, а биће и упоредиви с подацима из осталих земаља Европског система централних банака. Планира се наставак усаглашавања других делова монетарне и финансијске статистике са статистиком Европске централне банке, пре свега билансне статистике.

У 2010. години је предвиђено прилагођавање платнобилансне статистике стандардима SDDS извештавања, примена приручника о платном билансу ММФ-а, шесто издање (BPM6), (*Sixth edition of the Balance of Payments and International Investment Position Manual*), и даље унапређење међународне инвестиционе позиције земље.

12. Информисање јавности

Успешно остваривање основних циљева и транспарентност рада централне банке налажу да се садржај одлука Монетарног одбора Народне банке Србије објављује и образлаже путем саопштења за јавност одмах након одржавања седница Монетарног одбора. Принципи и резултати монетарне политике који се односе на остваривање циљане стопе инфлације објављују се на веб-сајту Народне банке у тромесечном Извештају о инфлацији, истовремено на српском и енглеском језику, и на редовним конференцијама за новинаре после одржаних седница Монетарног одбора на којима се доносе одлуке.

Односи са јавношћу

Одговорно, континуирано и правовремено информисање шире јавности о пословању централне банке у 2009. години је вршено путем интензивних активности с медијима, од којих су најважније биле давање бројних саопштења за јавност и одговора на новинарска питања, као и организација интервјуа, телевизијских и радио гостовања, прес-конференција, брифинга за новинаре и репортажа. Дати су одговори на 52 захтева за приступ информацијама од јавног значаја, сходно Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

Едукативне програме, изложбене поставке и културне садржаје за ширу јавност, које реализује Центар за посетиоце, у току године је пратио и посетио 33.571 грађанин, и то 13.620 у пословној згради у ул. Краља Петра, 8.657 у згради на Славији и 11.294 на гостовањима.

Финансијску едукацију у оквиру поставке новца у згради у ул. Краља Петра 12 пропратило је 2.345 ученика основних школа, 1.639 средњошколаца и 933 студента. Народна банка Србије је у току 2009. године самостално поставила три изложбе, с темама из свог пословања и историје, и гостовала је са својим изложбеним поставкама и едукативним програмима у три града, Нишу (2.044 посетилаца), Чачку (5.550 посетилаца) и Ужицу (3.500 посетилаца). Својим традиционалним учешћем у културним манифестацијама „Ноћ музеја“ и „Дани европске баштине“, и уступањем изложбеног простора

хола пословне зграде на Славији за организацију тринаест изложби с различитим садржајима, Народна банка Србије се профилисала као активан партнер у пројектима од ширег друштвеног значаја и учврстила своје везе с домаћим и страним културним, просветним и научним институцијама, стручним и хуманитарним удружењима, амбасадама и културним центрима.

Поводом централне прославе јубилеја 125 година од почетка рада и отварања првог шалтера Привилеговане народне банке Србије, 2. јула је у изложбеном холу зграде на Славији отворена изложба слика Катарине Ивановић, прве српске сликарке. Изложба је организована у сарадњи с Народним музејом из Београда, Галеријом Матице српске, Народним музејом из Будимпеште и Српском православном епархијом из Сентандреје, одакле су дела позајмљена. На поставци су изложене четири слике из Мађарске које домаћа публика досада није имала прилику да види.

Публикације и Интернет

Народна банка Србије је у 2009. години припремила и штампала Годишњи извештај Народне банке Србије за 2008. годину, четири тромесечна Извештаја о инфлацији и полугодишњи Извештај о финансијској стабилности. Месечни Статистички билтен је у 2009. години објављиван на веб-сајту, као и четири тромесечна Извештаја о банкарском сектору у Србији. Припремљен је за штампу и Зборник радова са IV конференције Мреже југоисточне европе за монетарну историју.

Сви штампани и електронски садржаји који се публикују за јавност припремају се на српском и енглеском језику.

Анкетирање јавног мњења

Као подршка спровођењу Програма монетарне политике, у складу с Меморандумом Народне банке Србије о принципима новог оквира монетарне политике, током 2009. године се континуирано, у месечној динамици, спроводило истраживање јавног мњења о инфлаторним очекивањима у четири сектора: пословном, финансијском, сектору радне снаге (синдикати) и сектору становништва.

Планови за 2010. годину

У 2010. години се планирају даљи развој медијских активности, унапређење веб-сајта Народне банке Србије, изложбених и едукативних програма Центра за посетиоце, као и интензивирање друштвено одговорних активности.

Детаљније информације о свим видовима комуникације са јавношћу налазе се у редовној публикацији „Друштвена одговорност Народне банке Србије – 2009“.

13. Организациона структура и људски ресурси

Организационе промене и број запослених

Процес реструктурирања у Народној банци Србије настављен је у и току 2009. године.

Организационе промене у 2009. години спроведене су у трезорском и благајничком пословању, делу Информационе технологије, пословима принудне наплате, делу послова у Канцеларијском пословању, као и у општим пословима централизацијом дела тих послова.

У Народној банци Србије (основне организационе јединице и специјализована организација) на дан 31. децембра 2009. године у радном односу је било 2.288 запослених.

Упоредни преглед броја запослених							
Организациони део	31. децембар 2008.			31. децембар 2009.			% смањења (7–4):4
	Неодређено време	Одређено време	Укупно (2+3)	Неодређено време	Одређено време	Укупно (5+6)	
1	2	3	4	5	6	7	8
НБС - Седиште	1.270	12	1282	1.249	-	1.249	-2,57
Филијала у Београду	188	-	188	109	-	109	-42,02
Филијала у Новом Саду	135	1	136	115	-	115	-15,44
Филијала у Приштини	3	-	3	3	-	3	-
Филијала у Нишу	93	-	93	75	-	75	-19,35
Филијала у Крагујевцу	90	-	90	65	-	65	-27,78
Филијала у Ужицу	58	-	58	31	-	31	-46,55
ЗИН	673	-	673	640	1	641	-4,75
Укупно у НБС:	2.510	13	2.523	2.287	1	2.288	-9,31

Смањење броја запослених у 2009. у односу на 2008. годину (–9,31%) извршено је првенствено по основу организационог реструктурирања и рационализације послова.

Квалификациона структура запослених

Када се квалификациона структура запослених у 2009. години упореди с квалификационом структуром у 2008, уочава се да је број запослених с нижом стручном спремом (НСС) и средњом стручном спремом (ССС) више смањен него број запослених с вишом (ВШС) и високом стручном спремом (ВСС), док је број запослених с академским звањем магистра наука повећан.

Број запослених по квалификационој структури на дан 31. децембра 2009.

Организациони део	Др	Мр	ВСС	ВШС	ВКВ	ССС	КВ	ПК	НСС	Укупно
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
НБС – Седиште	7	59	612	128	18	354	52	3	16	1.249
Филијала у Београду	-	-	11	13	2	76	4	-	3	109
Филијала у Новом Саду	-	-	32	10	-	66	3	-	4	115
Филијала у Приштини	-	-	2	1	-	-	-	-	-	3
Филијала у Нишу	-	-	18	9	1	38	4	-	5	75
Филијала у Крагујевцу	-	-	20	5	-	35	1	-	4	65
Филијала у Ужицу	-	-	6	3	1	15	2	1	3	31
ЗИН	-	7	85	67	207	200	31	2	42	641
Укупно у НБС:	7	66	786	236	229	784	97	6	77	2.288

Старосна структура запослених

Најзаступљеније категорије запослених у Народној банци Србије по старости у 2009. години биле су категорије између 40 и 50 година (35,58%) и између 50 и 60 година (35,52%).

Старосна структура запослених

Организациони део	31. децембар 2009.							Просек година старости
	До 20	20 до 30	30 до 40	40 до 50	50 до 60	Преко 60	Укупно	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
НБС - Седиште	-	86	350	405	373	35	1.249	44,85
Филијала у Београду	-	8	22	44	34	1	109	45,08
Филијала у Новом Саду	-	1	18	52	42	2	115	47,71
Филијала у Приштини	-	-	-	-	2	1	3	59,00
Филијала у Нишу	-	1	11	28	33	2	75	48,79
Филијала у Крагујевцу	-	2	7	21	32	3	65	50,29
Филијала у Ужицу	-	-	2	13	15	1	31	49,65
ЗИН	-	30	138	251	213	9	641	45,78
Укупно НБС	-	128	548	814	744	54	2288	45,64
%	-	5,59	23,95	35,58	32,52	2,36	100,00	

Од 2.288 запослених у Народној банци Србије, њих 1.012 су мушког (44,23%), а 1.276 женског пола (55,77 %).

Стручно образовање запослених и летња пракса студената

Да би допринела унапређењу стручних и професионалних капацитета запослених, као и ефикасности пословних процеса, а тиме и стабилнијем и квалитетнијем банкарском и финансијском сектору, Народна банка Србије омогућава запосленима да похађају академске студије првог, другог и трећег степена из различитих области, као и обуку за стицање звања овлашћеног актуара, интерног ревизора, портфолио менаџера и других звања. Такође, пружа им могућност да учествују на семинарима, стручним конференцијама, курсевима и радионицама у земљи и иностранству.

Седми пут узастопно, у периоду јул–август, Народна банка Србије је у 2009. години организовала летњу праксу за 16 студената завршних година факултета универзитета у Србији, као и за петоро студената који студирају у иностранству.

14. Информациона технологија

14.1. Подршка остваривању улоге Народне банке Србије

Основни задатак Информационе технологије јесте подршка остваривању улоге и циљева Народне банке Србије пружањем сервиса информационе технологије, непрестано осавремењивање тих сервиса и израда нових.

У оквиру апликативне подршке потребама организационих делова Народне банке Србије, Информациона технологија је у 2009. години, поред одржавања и измене постојећих апликативних подсистема, била ангажована и на изради нових. Неке од најзначајнијих активности у области апликативних решења су: имплементација спот аукција, израда DataWarehouse решења у различитим секторима, апликација за обрачун и праћење CAEL показатеља, кредитно-депозитни послови по методологији ММФ-а, имплементација директног извештавања о пословима са иностранством, извештајни систем за ММФ, извештајни систем о добровољним пензијским фондовима по методологији Европске централне банке итд.

Сви извештаји које, према прописима, достављају обвезници извештавања примају се централизовано, преко извештајног система Народне банке Србије. У 2009. години број обрађених порука је износио око 330.000 (са око 22.000.000 записа), што представља повећање од преко 10% у односу на претходну годину. Кроз систем извештавања припремани су подаци за даљу обраду, а урађени су и различити типови извештајних подсистема, као што су: CAEL извештај за Светску банку, FONDEX извештаји и подсистем за регистрацију и надзор рада друштава за управљање пензијским фондовима и кастоди банкама. Да би се омогућила квалитетнија размена података и додатно осигурала валидност достављених података, Информациона технологија је од половине 2009. године у систем размене порука са обвезницима извештавања увела обавезу дигиталног потписивања порука коришћењем квалификованих дигиталних потписа.

Као организациона јединица задужена за одржавање Регистра ималаца рачуна (РИР), Информациона технологија је успоставила конекције са

Агенцијом за привредне регистре, чиме је омогућено брзо ажурирање података. На крају 2009. године, у РИР-у је било око 1.350.000 рачуна, од тога око 860.000 активних.

Информациона технологија је у 2009. години извршила велике инфраструктурне промене, увођењем нових сервиса и осавремењивањем постојећих, ради остваривања материјалних уштеда и повећања брзине одзива на пословне захтеве. Најзначајније су: даља виртуализација рачунарске инфраструктуре, увођење нових алата у управљању инфраструктуром, даљи рад на IP телефонији уз увођење нових сервиса, редовно ажурирање верзија база, оперативних система и апликативних верзија, измене у мрежној инфраструктури итд.

14.2. Планови за 2010. годину

У 2010. години Информациона технологија планира да посвети пажњу побољшању постојећих и увођењу нових сервиса.

Као најзначајније издвајамо: увођење свеобухватног система за управљање безбедношћу информација, примена новог апликативног web решења за обављање операција на отвореном тржишту и девизних операција Народне банке Србије, примена новог DataWarehouse решења за анализу и извештавање по билансним подацима о стањима и структури пласмана, потраживања и обавеза банака, израда нових система извештавања о каматним стопама, о обрачуну девизних резерви, о међубанкарским позајмицама с рочношћу дужом од преконоћних, о пословима извоза–увоза робе и услуга који се сматрају кредитним пословима са иностранством, увођење Business Intelligence решења као подршке одлучивању, наставак процеса виртуализације и др.

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ ЗА 2009. ГОДИНУ

ИЗВЕШТАЈ РЕВИЗОРА	145
БИЛАНС УСПЕХА	147
ИЗВЕШТАЈ О УКУПНОМ РЕЗУЛТАТУ	148
ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОЛОЖАЈУ	149

KPMG d.o.o. Beograd

Kraljice Natalije 11
11000 Belgrade
Serbia

Telephone: +381 11 20 50 500

Fax: +381 11 20 50 550

E-mail: info@kpmg.rs

Internet: www.kpmg.rs

Agencija za privredne registre
BD 7113

Matični broj 17148656

Račun 265-1100310000190-61

Raiffeisen banka a.d. Beograd
PIB 100058593**GUVERNERU I SAVETU****NARODNE BANKE SRBIJE****Izveštaj nezavisnog revizora**

Izvršili smo reviziju priloženih finansijskih izveštaja Narodne banke Srbije (u daljem tekstu: Banka) koji se sastoje od izveštaja o finansijskom položaju na dan 31. decembra 2009. godine, bilansa uspeha, izveštaja o ukupnom rezultatu, izveštaja o tokovima gotovine i izveštaja o promenama na kapitalu Banke za godinu koja se završava na taj dan, kao i pregleda osnovnih računovodstvenih politika i drugih napomena. Prikazani uporedni podaci bazirani su na finansijskim izveštajima Banke na dan i za godinu završenu 31. decembra 2008. godine, koji su bili predmet revizije drugog revizora u čijem se izveštaju od 26. maja 2009. godine, izražava pozitivno mišljenje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izveštaje

Rukovodstvo Banke je odgovorno za sastavljanje i objektivno prikazivanje ovih finansijskih izveštaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja. Ova odgovornost obuhvata: kreiranje, implementaciju i održavanje internih kontrola koje su relevantne za sastavljanje i objektivno prikazivanje finansijskih izveštaja koji ne sadrže materijalno značajne greške nastale bilo zbog pronevere ili grešaka u radu, odabir i primenu odgovarajućih računovodstvenih politika i vršenje računovodstvenih procena koje su razumne u datim okolnostima.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da na osnovu izvršene revizije izrazimo mišljenje o priloženim finansijskim izveštajima. Reviziju smo izvršili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije. Ovi standardi zahtevaju da se pridržavamo relevantnih etičkih zahteva i da reviziju planiramo i obavimo na način koji nam omogućuje da steknemo razumni nivo uveravanja da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne greške.

Revizija obuhvata obavljanje procedura u cilju prikupljanja revizorskih dokaza o iznosima i obelodanjivanjima u finansijskim izveštajima. Odabir procedura zavisi od naše procene, uključujući i procenu rizika od materijalno značajnih grešaka u finansijskim izveštajima nastalih bilo zbog pronevere ili grešaka u radu. U proceni rizika uzimamo u obzir interne kontrole koje su relevantne za sastavljanje i objektivno prikazivanje finansijskih izveštaja Banke sa ciljem projektovanja revizorskih procedura koje odgovaraju okolnostima, ali ne i za svrhe izražavanja mišljenja o efektivnosti internih kontrola primenjenih u Banci. Revizija takođe obuhvata ocenu da li su računovodstvena načela i značajna procenjivanja koja je primenilo rukovodstvo odgovarajuća, kao i opštu ocenu prezentacije finansijskih izveštaja.

Smatramo da su revizorski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući i pružaju osnov za izražavanje našeg mišljenja.

Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izveštaji prikazuju istinito i objektivno finansijsko stanje Banke na dan 31. decembra 2009. godine, rezultate poslovanja i tokove gotovine za godinu koja se završava na taj dan i sastavljeni su u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja.

Beograd, 30. april 2010. godine

KPMG d.o.o. Beograd

Nina Bulatović
Ovlašćeni revizor

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ
31. децембар 2009. године

Народна банка Србије

БИЛАНС УСПЕХА
ЗА ГОДИНУ КОЈА СЕ ЗАВРШАВА 31. ДЕЦЕМБРА 2009. ГОДИНЕ

У хиљадама РСД	2009.	2008.
Приходи од камата	22.063.720	28.836.895
Расходи камата	(21.970.590)	(38.019.446)
Нето добитак / (губитак) од камата	93.130	(9.182.551)
Приходи од накнада и провизија	4.087.149	4.779.813
Расходи накнада и провизија	(1.250.029)	(995.277)
Нето добитак од накнада и провизија	2.837.120	3.784.536
Нето (губитак) / добитак по основу промене фер вредности и трговања хартијама од вредности	(1.521.715)	19.807.946
Нето позитивне курсне разлике	50.442.962	47.445.305
Остали пословни приходи	11.722.289	4.365.984
Нето приходи / (расходи) по основу индиректних отписа средстава	537.830	(157.862)
Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	(4.636.551)	(4.289.774)
Трошкови амортизације	(1.086.304)	(963.749)
Остали пословни расходи	(3.865.964)	(2.740.196)
НЕТО ДОБИТАК	54.522.797	58.069.639

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ*Народна банка Србије**31. децембар 2009. године***ИЗВЕШТАЈ О УКУПНОМ РЕЗУЛТАТУ
ЗА ГОДИНУ КОЈА СЕ ЗАВРШАВА 31. ДЕЦЕМБРА 2009. ГОДИНЕ**

<u>У хиљадама РСД</u>	<u>2009.</u>	<u>2008.</u>
Нето добитак текуће године	54.522.797	58.069.639
Остали добици/(губици):		
Ревалоризација некретнина	3.202.597	165
Промена фер вредности хартија од вредности расположивих за продају	5.810.930	(5.328)
Укупно остали добици/(губици)	9.013.527	(5.163)
<u>УКУПАН РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА</u>	<u>63.536.324</u>	<u>58.064.476</u>

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ
 31. децембар 2009. године

Народна банка Србије

ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОЛОЖАЈУ
НА ДАН 31. ДЕЦЕМБРА 2009. ГОДИНЕ

У хиљадама РСД	2009.	2008.
АКТИВА		
Готовина и текући рачуни код банака	27.782.327	42.295.028
Депозити код банака	178.373.482	57.366.906
Злато и остали племенити метали	31.689.655	22.635.905
Финансијска средства по фер вредности кроз биланс успеха	779.642.833	601.949.954
Финансијска средства расположива за продају	16.216.005	9.787.046
Кредити	694.396	2.459.900
Чланска квота у Међународном монетарном фонду и средства у специјалним правима вучења	50.361.168	45.447.682
Некретнине, постројења и опрема	18.358.036	15.668.530
Инвестиционе некретнине	931.339	570.809
Нематеријална улагања	418.401	434.254
Остала средства	4.165.859	2.907.162
УКУПНО АКТИВА	1.108.633.501	801.523.176

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ
 31. децембар 2009. године

Народна банка Србије

ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОЛОЖАЈУ
НА ДАН 31. ДЕЦЕМБРА 2009. ГОДИНЕ (НАСТАВАК)

У хиљадама РСД	2009.	2008.
ПАСИВА		
Обавезе		
Обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	592.094.560	504.758.604
Обавезе према држави и другим депонентима	132.561.175	79.825.341
Обавезе према Међународном монетарном Фонду	161.836.132	50.813.631
Обавезе по основу хартија од вредности	-	12.615.328
Готов новац у оптицају	95.521.662	90.074.613
Резервисања	1.125.603	379.899
Остале обавезе	2.299.575	3.397.291
Укупно обавезе	985.438.707	741.864.707
Капитал		
Државни капитал	35.508.972	14.750.324
Посебне резерве	14.750.324	-
Ревалоризационе резерве	10.881.931	7.686.995
Резерве по основу хартија од вредности расположивих за продају	7.523.109	1.712.179
Нераспоређена добит	54.530.458	35.508.971
Укупно капитал	123.194.794	59.658.469
УКУПНО ПАСИВА	1.108.633.501	801.523.176

Београд, 30. април 2010. године

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Иван Ангелов
 Иван Ангелов
 Директор Рачуноводства и
 финансија

Радослав Јелашкић
 Радослав Јелашкић
 Губернер

Г.бр. 9028
 30.4.2010.

ПРИЛОГ

**Прилог: Споразум Народне банке Србије и Владе Републике Србије
о циљању (таргетирању) инфлације**

153

Прилог: Споразум Народне банке Србије и Владе Републике Србије о циљању (таргетирању) инфлације¹

Народна банка Србије, ради спровођења чл. 3. и 10. Закона о Народној банци Србије ("Службени гласник РС", бр. 72/2003 и 55/2004), с циљем постизања и одржавања стабилности цена, и Влада Републике Србије, ради стварања правног и институционалног оквира за спровођење монетарне политике која доприноси макроекономској стабилности и привредном расту, закључују

СПОРАЗУМ О ЦИЉАЊУ (ТАРГЕТИРАЊУ) ИНФЛАЦИЈЕ

1. Народна банка Србије и Влада Републике Србије (у даљем тексту: Влада) сагласне су да Народна банка Србије, ради остваривања стабилности цена, спроводи режим циљања инфлације, чије је принципе постепено уводила у праксу на основу Меморандума о новом оквиру монетарне политике, усвојеног у августу 2006. године. Под режимом циљања инфлације подразумева се одржавање стабилности цена у оквиру утврђеног инфлаторног коридора, коришћењем референтне каматне стопе као основног инструмента, као и осталих мера монетарне политике када се циљеви не могу постићи основним инструментом.

2. Народна банка Србије и Влада сагласне су да је једина нумеричка смерница монетарне политике коју спроводи Народна банка Србије дефинисана као годишња процентуална промена индекса потрошачких цена коју утврђује и објављује Републички завод за статистику.

3. Народна банка Србије и Влада сагласне су да циљеве који се односе на инфлацију утврђује Народна банка Србије у сарадњи с Владом и да их Народна банка Србије објављује.

Народна банка Србије и Влада сагласне су да се путања циљаних стопа инфлације за неколико наредних година усклади с потребом постизања и одржавања средњорочне стабилности цена која, с обзиром на тежњу Србије да се у средњем року приближи нивоу цена и дохотка Европске уније, износи 2–4% на годишњем нивоу.

Циљеви који се односе на инфлацију у 2009. и 2010. години биће у складу с до сада утврђеним циљевима за базну инфлацију мерену на основу цена на мало.

Народна банка Србије и Влада сагласне су да циљеви који се односе на инфлацију мерену променама индекса потрошачких цена, утврђени на наведени начин, целовитије одражавају кретање цена и обезбеђују јасније разграничење одговорности у постизању и очувању њихове стабилности и да, помоћу јавних саопштавања, омогућавају већи утицај на инфлаторна очекивања.

¹ Споразум Народне банке Србије и Владе Републике Србије о циљању (таргетирању) инфлације усвојен је на седници Владе Републике Србије 19. децембра 2008.

Народна банка Србије у сарадњи с Владом може мењати договорене и објављене циљеве инфлације. Такве измене биће предузимане само под изузетним условима, а образлагаће их Народна банка Србије.

4. Народна банка Србије и Влада сагласне су да Влада у сарадњи с Народном банком Србије утврди и објави нумеричке смернице за раст цена производа и услуга на које Влада утиче директно или индиректно (листа производа дата је у Прилогу 1 уз овај споразум).

Влада ће, након усаглашавања с Народном банком Србије, објавити нумеричке смернице за листу производа из Прилога 1, и то у виду јединственог нумеричког распона за све производе. За потребе утврђивања средњорочних циљева и пројекција кретања инфлације – Влада ће Народној банци Србије доставити и планиране корекције цена по производима, с динамиком њихове реализације.

Договорене и објављене смернице, као и листу производа из Прилога 1, Влада може мењати након усаглашавања с Народном банком Србије, уз одговарајуће образложење.

5. У складу с договореним оквиром монетарне политике – Влада и Народна банка Србије сагласне су да Народна банка Србије спроводи режим руковођено пливајућег девизног курса, при чему се неће утврђивати нумерички циљеви за девизни курс.

6. Народна банка Србије, у остваривању циљаних стопа инфлације, врши избор инструмената монетарне политике ради достизања тих стопа.

Народна банка Србије ће спроводити монетарну политику на одржив, доследан и предвидив начин, како би се избегле непотребне макроекономске флукуације и редовним доношењем прописа вршиће избор инструмената монетарне политике на основу оцене тренутне економске ситуације, актуелних кретања и средњорочне пројекције инфлације.

У остваривању циљаних стопа инфлације, Народна банка Србије биће отворена према јавности и њој одговорна за њихово испуњење. Народна банка Србије ће Владу и јавност редовно обавештавати о испуњењу својих циљева, о факторима који узрокују економска кретања, као и о мерама које ће се предузети да би се ти циљеви остварили. У ту сврху Народна банка Србије користиће извештај о инфлацији, који се објављује тромесечно и један је од основних инструмената њене комуникације с јавношћу.

У случају да одступање инфлације од утврђеног циља траје више од шест узастопних месеци, Народна банка Србије ће Владу писмено обавестити о разлозима овог одступања, о мерама које се морају предузети и времену потребном да се инфлација врати у циљани распон.

7. Подржавајући пуну независност Народне банке Србије у спровођењу монетарне политике усмерене на остварење циљаних стопа инфлације, Влада ће учинити следеће:

– спроводиће одрживу и предвидиву фискалну политику у складу с циљаним стопама инфлације;

– вршиће корекцију цена производа и услуга које су у њеној надлежности у складу са објављеним нумеричким смерницама из тачке 4. овог споразума.

Влада ће јавност и Народну банку Србије правовремено обавештавати о променама у економској политици које могу утицати на остварење циља везаног за инфлацију, а посебно о плановима у вези с регулацијом тржишта и буџетом.

8. Влада и Народна банка Србије сагласне су да сарађују у изградњи институционалних услова неопходних за ефективно и ефикасно циљање инфлације, и то развијањем регулативе која обезбеђује независност Народне банке Србије, као и подстицањем развоја финансијског тржишта и активности везаних за јачање поверења у националну валуту.

Влада и Народна банка Србије сагласне су да спровођење монетарне политике ради остваривања основног циља Народне банке Србије у складу са законом не би требало да зависи од тренутно расположивих средстава Народне банке Србије за плаћање трошкова насталих коришћењем инструмената монетарне политике.

Влада је сагласна да се, према Закону о Народној банци Србије, остварени губитак Народне банке Србије који не може да се покрије из посебних резерви и основног капитала Народне банке Србије – покрива преносом ликвидних средстава из буџета Републике Србије, укључујући и хартије од вредности које у ту сврху издаје Република Србија и преноси Народној банци Србије. Влада и Народна банка Србије сагласне су да хартије од вредности којима се покрива губитак, Народна банка Србије може наплатити продајом и пре рока доспећа.

Влада и Народна банка Србије сагласне су да се, у случају оствареног позитивног финансијског резултата али недостатка ликвидних средстава за несметано обављање монетарних операција, из буџета Републике Србије пренесу потребна ликвидна средства на рачун Народне банке Србије за несметано спровођење монетарне политике.

Влада и Народна банка Србије сагласне су да међусобне односе по основу камате на депозите државе који се воде код Народне банке Србије уреде у складу са оствареним финансијским резултатом и расположивим ликвидним средствима Народне банке Србије.

9. Влада и Народна банка Србије сагласне су да припрему материјала неопходних за реализацију овог споразума повере радној групи састављеној од представника Владе и Народне банке Србије.

10. Народна банка Србије и Влада констатују да циљање инфлације представља најадекватнији монетарни режим за остварење стабилности цена у Републици Србији, као и за омогућавање дугорочно одрживог раста њене привреде и њеног равномерног развоја.

11. Овај споразум је сачињен у четири (4) истоветна примерка, од којих по два (2) за сваку споразумну страну.

12. Овај споразум се примењује од дана кад га потпишу споразумне стране.

Прилог 1

Листа производа и услуга за које нумеричке смернице раста цена утврђује Влада Републике Србије у сарадњи с Народном банком Србије

Влада РС, преко законом утврђених правила или мерама економске политике, одређује кретање цена следећих производа, односно услуга:

1) основни прехранбени производи (хлеб од пшеничног брашна типа 850, тзв. народни хлеб) – правни основ за контролу је *Закон о условима за обављање промета робе, вршењу услуга у промету робе и инспекцијском надзору*;

2) деривати нафте (уље за ложење, моторни бензин БМБ-95, моторни бензин МБ-95, дизел гориво Д-2, еуродизел, еко-3 дизел) – ове цене нису под директном контролом, већ се њихови највећи износи утврђују на основу *Уредбе о ценама деривата нафте, односно Правилника о највишим произвођачким ценама*, у складу с кретањем цене сирове нафте на светском тржишту (промена за +1,5%) и после протеча 15 дана од дана последње корекције (при чему је цена транспорта нафте нафтоводом, односно транспорта деривата нафте продуктоводом под контролом Агенције за енергетику и сагласност на њу даје Влада РС) – правни основ за контролу је *Закон о условима за обављање промета робе, вршењу услуга у промету робе и инспекцијском надзору*, при чему је индиректно уређење цена нафтних деривата могуће посредством акциза;

3) електрична енергија: Влада РС даје сагласност на цене електричне енергије за тарифне купце, на основу позитивног мишљења Агенције за енергетику – правни основ за контролу је *Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса и Закон о енергетици*;

4) природни гас (природни гас за даљинске системе грејања и домаћинства): потребна је сагласност Владе РС и Агенције за енергетику, а цене се усклађују тромесечно, на основу уговора с добављачем, у складу с кретањем цена референтних деривата и продајног курса САД долара – правни основ за контролу је *Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса и Закон о енергетици*;

5) комунално-стамбене услуге (вода за домаћинство, одвођење отпадне воде, изношење смећа из стамбених просторија, централно грејање) – правни основ за контролу је *Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса и Уредба о поступку привремене обуставе преноса трансферних средстава из буџета Републике Србије јединици локалне самоуправе, односно припадајућег дела пореза на зараде и пореза на добит аутономној покрајини*;

6) саобраћајне услуге (превоз робе и путника у железничком саобраћају и путарина) – правни основ за контролу је *Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса*;

7) телекомуникационе и поштанске услуге – образовање цена услуга на тржишту фиксне телефоније, тржишту изнајмљених линија, тржишту интерконекције и тржишту кабловско-дистрибутивних система у надлежности је Републичке агенције за телекомуникације, као и услуга на

осталим тржиштима за која ова агенција утврди оператора са знатним тржишним уделом, а у оквиру поштанских услуга сагласност се даје само на резервисане поштанске услуге, међу којима су писмоносне пошиљке (до одређеног лимита по маси и цени), упутнице (у класичној и електронској форми) и писмена (у судском, прекршајном и управном поступку);

8) претплата на ТВ;

9) лекови – правни основ за контролу је *Закон о лековима и медицинским средствима*, а цене лекова утврђују се у складу са *Уредбом о критеријумима за формирање цена лекова*;

10) дуван (цигарете) – није под директном контролом, али јесте под индиректном с обзиром на то да у цени производа учествују акцизе;

11) услуге друштвене заштите (коришћење обданишта, као и ученичких и студентских домова) – правни основ за контролу је *Уредба о поступку привремене обуставе преноса трансферних средстава из буџета Републике Србије јединици локалне самоуправе, односно припадајућег дела пореза на зараде и пореза на добит аутономној покрајини*;

12) путарине – правни основ за контролу је *Закон о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса* и *Уредба о поступку привремене обуставе преноса трансферних средстава из буџета Републике Србије јединици локалне самоуправе, односно припадајућег дела пореза на зараде и пореза на добит аутономној покрајини*.

Издаје и штампа

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Београд, Улица краља Петра 12

Телефон 30-27-100

Интернет презентација: www.nbs.rs

Тираж 85 примерака

ISSN 1451-4729
